

SUUREN VALIOKUNNAN LAUSUNTO 3/1997 vp

Valtioneuvoston selvitys Suomen alustavista kannanotoista Agenda 2000 -asiakirjaan

Valtioneuvostolle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvosto on 9 päivänä lokakuuta 1997 toimittanut suurelle valiokunnalle tämän valtioväijärjestyksen 54 e §:n nojalla pyytämän selvityksen E 44/1997 vp Suomen alustavista kannanotoista Euroopan komission antamaan Agenda 2000 -tiedonantoon. Selvitys on tämän lausunnon liitteenä 1.

Selvityksen antamisen jälkeen valtioneuvosto on antanut valiokunnalle selvityksiä Agenda 2000 -tiedonantoa koskevien Suomen kannanottojen valmistelusta Euroopan unionin neuvoston kokousten valmistelujen yhteydessä. Tällaisia selvityksiä on saatu, kun valiokunnalle on selostettu yleisten asiain neuvoston ja maatalousministerineuvoston kokousten valmisteluja. Ulkoasiainministeriö on lisäksi 26.11.1997 toimittanut valiokunnalle puheenjohtajavaltion ehdotuksen yleisten asiain neuvoston selonteoksi Eu-

rooppa-neuvostolle unionin laajentumisesta ja Agenda 2000:sta.

Suuri valiokunta on, asian oltua valmisteluvasti käsiteltävänä valiokunnan työjaostossa, hyväksynyt seuraavan lausunnon valtioneuvostolle.

Erikoisvaliokuntien lausunnot

Suurelle valiokunnalle ovat antaneet asiasta lausunnon ulkoasiainvaliokunta (UaVL 6/1997 vp), valtiovarainvaliokunta (VaVL 30/1997 vp), hallintovaliokunta (HaVL 17/1997 vp), maa- ja metsätalousvaliokunta (MmVL 15/1997 vp), sosiaali- ja terveysvaliokunta (StVL 13/1997 vp), talousvaliokunta (TaVL 20/1997 vp), työasiainvaliokunta (TyVL 11/1997 vp) ja ympäristövaliokunta (YmVL 21/1997 vp). Valiokuntien lausunnot ovat tämän lausunnon liitteinä 2—9.

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Valtioneuvoston selvitys sisältää selvityksen Euroopan komission 15.7.1997 antamasta Agenda 2000 -tiedonannosta sekä valtioneuvoston alustavista kannanotoista tiedonannossa käsiteltyihin kysymyksiin. Euroopan unionin yleisten asiain neuvosto valmistelee raportin Agenda 2000 -kokonaisuudesta Luxemburgissa 12.—13.12.1997 Eurooppa-neuvostolle. Eurooppa-

neuvostossa tehdään päätös neuvottelujen aloittamisesta Euroopan unionin jäsenyyttä hakeneiden valtioiden kanssa. Agenda 2000 -tiedonanto käsittelee laajennuskysymyksen ohella unionin sisäisten ja ulkoisten politiikkojen uudistustarpeita sekä vuoden 1999 jälkeistä unionin rahoituksesta.

Selvityksessä olevat valtioneuvoston kannat

ovat hallituksen EU-ministerivaliokunnan 9.10.1997 hyväksymiä alustavia kannanottoja, joita on tarkoitus tämentää ennen Eurooppa-neuvoston kokousta. Valiokunta on tällaisina

täsmennyksinä ottanut huomioon edellä kappaleessa Vireilletulo mainitut valtioneuvoston selvitykset.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Yleistä

Euroopan unioni on merkittävien sisäisten ja ulkoisten haasteiden edessä, jotka merkitsevät uudistuksia niin unionin rakenteissa kuin sen politiikoissakin.

Joulukuussa 1995 Madridissa kokoontunut Eurooppa-neuvosto vahvisti, että neuvottelujen aloittamisesta jäsenyyttä hakeneiden maiden kanssa päätetään kuusi kuukautta hallitusten välisen konferenssin päättymisen jälkeen. Eurooppa-neuvosto antoi Euroopan komissiolle tehtäväksi valmistella yksittäisiä hakijamaita koskevien lausuntojen lisäksi myös yleislausunnon laajentamisen toteuttamisesta sekä analyysin, jonka perusteella voidaan antaa tiedonanto unionin uudesta rahoituskehiksestä vuoden 1999 jälkeen.

Hallitusten välisessä konferenssissa neuvottelu Amsterdamin sopimus ei sisällä kattavaa ratkaisua siihen, miten unionin toimielinrakenteet uudistetaan unioni laajentuessa yli kaksikymmentä jäsenvaltiota käsittäväksi. Amsterdamin sopimuksella toimielinten uudistaminen on entistä vahvemmin kytketty unionin laajentumiseen.

Sopimuksen pöytäkirjassa N:o 11, joka koskee toimielimiä silmällä pitäen Euroopan unionin laajentumista¹, määrätään, että "unionin ensimmäisen laajentumisen voimaantulopäivänä komissiossa on yksi kansalainen kustakin jäsenvaltiosta edellyttäen, että kyseiseen päivämäärään mennessä neuvoston ääntenpainotusta on muutettu kaikkien jäsenvaltioiden hyväksyttävissä olevalla tavalla, joko painottamalla äänet uudelleen tai ottamalla käyttöön kaksinkertainen enemmistö, ja siten, että otetaan huomioon kaikki asian kannalta merkitykselliset seikat, eri-

tyisesti hyvityksen antaminen niille jäsenvaltioille, jotka luopuvat toisen komission jäsenen nimeämismahdollisuudesta." Pöytäkirjan mukaan hallitusten välinen konferenssi kutsutaan koolle toimielinten kokoonpanoa ja toimintaa koskevien perussopimusten määräysten perusteellista uudelleentarkastelua varten viimeistään vuosi ennen sitä, kun Euroopan unionin jäsenten määrä ylittää kaksikymmentä.

Amsterdamin sopimus edellyttää siten yhteisymmärrystä toimielinuudistuksesta ennen kuin unioniin liittyy enemmän kuin viisi uutta jäsenvaltiota. Toisaalta sopimuksen tehostettua yhteistyötä koskevat määräykset voivat myös helpottaa unionin laajentumiskehitystä mahdollistaessaan yhdentymisen syventämisen silloin, kun kaikki jäsenvaltiot eivät ole valmiita syventämään yhteistyötä tietyllä alalla.

Talous- ja rahaliiton III vaiheen toteutumista käsitellään komission tiedonannossa annettuna seikkana. Sen vaikutuksia yhteisön rahoituskehityksen toteutumiseen ja unionin politiikan eri lohkojen toimintaan taikka laajentumiseen ei analysoida tarkemmin tiedonannossa. Valiokunta ei tässä lausunnossaan ole pyrkinyt analysoidaan rahaliiton toteutumisen vaikutuksia, mutta se pitää selvänä, että rahaliitto tulee toteutuksessaan nostamaan esiin uusia haasteita ja ongelmia unionin päiväjärjestykseen jo Agenda 2000:n käsittelyn jatkuessa. Niihin tulee Suomen puolelta varautua. Ranskan kansalliskokouksen Eurooppa-valiokunta on myös kiinnittänyt huomiota siihen, että tiedonannosta puuttuu makrotaloudellinen analyysi laajenemisen vaikutuksista taloudellisen tarkastelun rajoituksissa budjettivai-
kutusten käsittelyyn.²

¹ EYVL 10.11.1997 C 340/s.111.

² Ks. "Agenda 2000" Quel élargissement pour quelle Europe? Assemblée Nationale, Délégation pour l'Union européenne (Henri Nallet), Rapport d'information n° 425, s. 124—125, 6.11.1997.

Unionin rahoituskehystä koskevan päätöksen umpeutuminen vuoden 1999 lopussa merkitsee, että kysymys unionin toiminnan rahoituspohjasta tulee kaikilta osiltaan uudelleen ajankohtaiseksi. Tässä yhteydessä ajankohtaistuu myös yhteisen maatalouspolitiikan sekä koheesiopolitiikan uudistaminen, joka tosin on näissä politiikoissa ilmenneiden ongelmien vuoksi käynyt muutenkin välttämättömäksi.

Jokainen edellä mainituista kysymyksistä on itsessään niin vaikea, että sen ratkaisemiseksi tarvittaisiin Eurooppa-neuvostossa kokoontuvien valtion- ja hallitusten päämiesten jakamatonta huomiota. Unionin nykyisessä tilanteessa näitä kysymyksiä on kuitenkin käsiteltävä kokonaisuutena, sillä jokaisella sektorikohtaisella päätöksellä on välitön vaikutus kaikkiin muihin kysymyksiin.

Valiokunta lähtee siitä, että Euroopan unionin laajentumiselle on annettava poliittisesti määräävä merkitys muilla politiikan lohkoilla tehtävien päätösten suhteen. Euroopan eheytyminen maanosamme yli puoli vuosisataa kestäneen jaon jälkeen on Agenda 2000 -tiedonannossa käsitellyistä kysymyksistä ainut, jolla on kiistatonta historiallista merkitystä. Muut tiedonannossa tarkastellut kysymykset ovat viime kädessä ainoastaan välineitä Euroopan unionin kehityksessä läntisten perustajavaltioiden talousyhteisöstä kohti koko Eurooppaa kattavaa poliittista ja taloudellista liittoa.

Laajentuminen

Euroopan unionin laajeneminen keskisen ja itäisen Euroopan entisiin suunnitelmatalousmaihin on merkitykseltään historiallinen ratkaisu. Sillä päätetään toisen maailmansodan jälkeinen maanosamme jako kahteen keskenään vihamieliseen ryhmään. Unionin laajentuminen on näin ollen strateginen ratkaisu Euroopan turvallisuuden vahvistamiseksi. Euroopan unionin perusperiaatteisiin kuuluu se, että unionin on oltava avoin kaikille maanosan demokratioille, jotka hyväksyvät unionin päämäärät ja säännöt.

Valiokunta katsoo, että Euroopan unionin laajenemisen on oltava Suomen Eurooppa-politiikan ensisijainen lähtökohta, johon liittyy Agenda 2000 -tiedonannossa käsi-

tellyt muut kysymykset ovat välineellisiä. Toisen maailmansodan jälkeisen kahtiajaon lopullinen poistaminen ei voi olla riippuvainen esimerkiksi nykyisten unionin jäsenvaltioiden maksuosuuksien tai niiden unionilta saamien avustusten säilymisestä nykyisellään.

Komission ehdotus, jonka mukaan jäsenyysneuvottelut aloitettaisiin ensi vaiheessa Unkarin, Puolan, Viron, Tsekin ja Slovenian sekä lisäksi Kyproksen kanssa, perustuu valiokunnan mielestä realistiseen näkemykseen näiden valtioiden edellytyksistä täyttää kohtuullisessa ajassa jäsenyyteen sisältyvät taloudelliset ja oikeudelliset velvoitteet. Ero ensimmäiseen ryhmään osoitettujen ja useiden muiden hakijamaiden välillä on kuitenkin niin vähäinen, että arviot niiden suhteellisesta valmiusasteesta toisiinsa nähden voivat neuvotteluprosessin jatkuessa muuttua. Valiokunta panee kuitenkin samalla merkille sen, että hakijamaat täyttävät Kööpenhaminan Eurooppa-neuvostossa määritellyt jäsenyyden poliittiset edellytykset Slovakiaa ja Turkia lukuun ottamatta. Kaikilla näillä hakijavaltioilla on suosiollisten poliittisten edellytysten vallitessa edellytykset varsin nopeaan talouskasvuun sekä EU-jäsenyyden edellyttämien lainsäädännöllisten ja hallinnollisten rakenteiden omaksumiseen. Kun jäsenyysneuvottelujen voi odottaa kestävän useita vuosia, on täysin mahdollista, että tänä aikana niihin voidaan ottaa mukaan myös muita hakijamaita. Samasta syystä on myös korostettava, että komission — sinänsä perusteltu — näkemys niistä hakijamaista, jotka nyt näyttävät täyttävän jäsenyys ehdot keskipitkällä aikavälillä, ei välttämättä merkitse lopullista ratkaisua siihen, mitkä hakijamaat lopulta liittyvät unioniin ja missä järjestyksessä.

Valiokunnan mielestä Euroopan unionin on huolehdittava siitä, että laajenemisprosessi pysyy avoimena kaikille jäsenyyden poliittiset ehdot täyttävälle hakijamaille. Unionin antama taloudellinen tuki olisikin suunnattava ja mitoitettava siten, että varsinkin ne hakijamaat, joiden kanssa aloitettavat liittymisneuvottelut on siirretty myöhemmin aloitettaviksi, pystyisivät mahdollisimman pian saavuttamaan tar-

vittavan lähentymisen tason. Myös lähentymisen edistymistä mittaavat tarkastelujärjestelyt olisi toteutettava siten, että niiden avulla voidaan tarkoituksenmukaisella tavalla kohdentaa jäsenyyteen valmentavaa apua. Hakijamailla on myös oikeus odottaa, että ne saavat selkeän käsityksen niistä toimenpiteistä, jotka niiden on vielä toteutettava neuvottelujen aloittamiseksi. Tarkastelujärjestelyn tulisi keskittyä neuvottelujen aloittamisen edellytysten tekniseen selvittämiseen ao. hakijavaltion osalta. Huomiota olisi kiinnitettävä myös siihen, ettei neuvottelujen aloittamisen edellytysten tarkastelujärjestely esimerkiksi toistuvien hylkäävien arvioiden kautta lanista ensi aallosta jääneiden maiden yrityksiä saavuttaa lähentyminen. Säännöllisin väliajoin toistuvien tarkastelujen sijasta olisi tästä syystä ehkä harkittava ratkaisua, jossa tarkastelu toteutettaisiin ao. hakijavaltion aloitteesta.

Vuoden 1995 alusta toteutunut Itävallan, Ruotsin ja Suomen liittyminen Euroopan unioniin poikkesi monin tavoin aikaisemmista Euroopan yhteisöjen laajentumisista. Nämä uudet jäsenvaltiot olivat vauraita jälkiteollistuneita talouksia, jotka olivat läheisesti integroituneita yhteisön talouteen. Ne olivat ETA-sopimuksen perusteella myös laajalti omaksuneet yhteisön lainsäädännön jo ennen jäsenyyttä. Toisaalta unioni oli vuoteen 1995 mennessä muuttunut toisenlaiseksi kuin se lähinnä taloudellisen yhteistyön järjestö, jota 1970- ja 1980-luvulla toteutuneet laajentumiset koskivat. On myös muistettava, että hakijamaiden sopeutumiso ongelmien perimmäisenä syynä on niille ulkoa päin pakotettu diktatorinen poliittinen ja taloudellinen järjestelmä. Euroopan yhteisöjen perustaminen perustui julkilausuttuun ajatukseen siitä, että asteittaisen taloudellisen yhdentymisen kautta luodaan edellytykset poliittiselle lähentymiselle. Tämä ajatus pätee myös laajentumishankkeen suunnittelussa. Hakijamaille on tarjottava mahdollisimman suotuisat edellytykset integroitua läntisen Euroopan talousjärjestelmään. Laajentumisprosessissa unionin olisi erityisesti panostettava siihen, että tuetaan hakijamaiden mahdollisuuksia saavut-

taa riittävä sosiaalisten oikeuksien ja ympäristönormien taso.

Tämän takia ei vuoden 1995 laajentumisen yhteydessä noudatettuja käytäntöjä valiokunnan mielestä voida kaikilta osiltaan pitää esikuvana, kun unioni valmistautuu ottamaan jäsenikseen keskisen ja itäisen Euroopan maita. Tinkimättä uusien jäsenvaltioiden perusvelvoitteesta omaksua unionin säännöt ja päämäärät ilman pysyviä poikkeuksia olisi liittymisprosessissa hyväksyttävä riittävien sopeutumisjärjestelyjen tarve sekä myös tietyn epäsymmetrisyyden olemassaolo markkinoiden yhdentämisvaiheessa. Unionin on myös omalta osaltaan kiinnitettävä huomiota siihen, ettei laajenemista toteuteta tavalla, joka voi johtaa hakijamaat jäsenyyden toteutua kestävämmiin taloudellisiin tai sosiaalisiin ongelmiin. Yhteisön säännösten omaksumisen aikataulun on oltava kohtuullisessa suhteessa uusien jäsenvaltioiden talouden kantokykyyn ja — kuten aiemmissakin laajentumisissa — yhteisön säännöstöä on kyettävä muuttamaan uusia olosuhteita vastaavasti. EMU:n kolmanteen vaiheeseen osallistumisen osalta valiokunta muistuttaa siitä merkityksestä, joka kansallisen valtuuttakurssin sopeutumisella on ollut useimpien nykyisten jäsenvaltioiden talouden sodanjälkeisessä kehityksessä. Hakijavaltioilta ei tule liian nopeasti edellyttää luopumista kansallisen talouspolitiikan instrumenteista, vaikka ne täyttäsivät EMU:n muodolliset lähentymisperusteet.

Ulkoasiainvaliokunta toteaa lausunnossaan, että unionin laajentuminen merkitsee sen perusluonteen muuttumista Länsi-Euroopan valtioiden yhteisöstä tosiasiallisesti yleiseurooppalaiseksi yhteisöksi. Samalla joudutaan ulkoasiainvaliokunnan mielestä pohtimaan sitä, missä määrin unionin syventyminen ja erityisesti perustajamaissa unionin alati syvenevän liiton kaukopäämäärille annettu sisältö on yhteensovitettavissa 25 tai jopa 30 maan yhteisöksi laajentuneen unionin kanssa. Suuri valiokunta yhtyy omasta puolestaan tähän arvioon.

Euroopan unioni perustuu jäsenvaltioiden tasavertaisuuden periaatteeseen. Tätä on syytä korostaa Agenda 2000 -tiedonannon käsittelyssä. Hakijamailla on oikeus odottaa, että niillä on

jäsenyyden alusta saakka kaikki EU-oikeuden mukaiset jäsenmaan oikeudet ja velvollisuudet, siltä osin kuin siirtymäjärjestelyistä ei muuta johdu. Tämän lähtökohdan valossa on selvää, että ratkaisut, joilla nykyisiä jäsenvaltioita kohdeltaisiin maatalouspolitiikassa tai rakennepolitiikassa pysyvästi edullisemmin kuin uusia jäseniä, eivät ole mahdollisia. Vaikka laajentuminen tulee vaatimaan esimerkiksi maatalouspolitiikassa mukautuksia ja siirtymäaikoja äkillisten häiriöiden estämiseksi, tällaiset poikkeukset yhdenvertaisuudesta voidaan erikseen perustella. Sen sijaan ei ole mahdollista, että esimerkiksi pysyvien tukijärjestelyjen osalta uusien jäsenvaltioiden kansalaisilla ei olisi samoja oikeuksia kuin vanhojen jäsenvaltioiden kansalaisilla.

Keskisen ja itäisen Euroopan maiden liittymisen tuo unioniin joukon maita, joiden vaurausaste on huomattavasti alle unionin keskiarvon, mikä tulee vaikuttamaan tulonsiirtoihin unionin sisällä. Samalla laajentuminen tuo kuitenkin mukanaan koko unionia hyödyttävän kasvusäilyksen mahdollisuuden. Hakijamaiden infrastruktuurin rakentaminen sekä niissä odotettava talouskasvu voivat onnistuneen talouspolitiikan ja realististen liittymisehtojen avulla muodostua Euroopan talouskasvun ja työllistämisen kulmakiveksi seuraavina vuosikymmeninä.

Komission tiedonannossa todetaan perustellusti, että laajentumisen 'kustannuksia' mitattaessa on keskeistä arvioida odotettuja taloudellisia nettohyötyjä kokonaisuudessaan. Myös poliittiset hyödyt, kuten alueellisen vakauden edistäminen, tulisi ottaa huomioon. Unohtaa ei tule myöskään sitä henkisen ja kulttuurisen pääoman kasvua, jota laajentuminen merkitsisi unionille.

Valiokunnan mielestä tulee unionin laajentumisen vaikutuksia ja laajenemisstrategiaa käsiteltäessä korostaa sitä, että laajentuminen lisää koko unionin taloudellisen ja sosiaalisen kehityksen potentiaalia.

Amsterdamin sopimuksen hyväksymisen yhteydessä unionin jäsenvaltiot sopivat myös siitä, että unionin toimielinjärjestelmään tehdään tarvittavat uudistukset ennen kuin unionin jäsenmäärä nousee yli kahdenkymmenen. Uudistus on välttämätön, jotta toimielimet säilyttäisivät

toimintakykynsä yhä useampien jäsenvaltioiden edustajien osallistuessa päätöksentekoon.

Maastrichtin ja Amsterdamin sopimusten valmistelu osoittaa, miten vaikeaa on saavuttaa tarvittava yksimielisyys unionin toimielinten uudistamisesta. Jotta toimielinuudistus ei muodostuisi esteeksi laajentumiselle, valiokunnan mielestä olisi tärkeää, että riittävän ajoissa etsittäisiin poliittista yhteisymmärrystä uudistuksen pääsisälöstä.

Uudistusta koskevat neuvottelut tulisi valiokunnan käsityksen mukaan rajoittaa niihin kysymyksiin, joiden suhteen on realistista odottaa yksimielisyyden löytymistä. Kun kaikki jäsenvaltiot ovat sitoutuneet laajentumisen toteutumiseen, yhteisymmärryksen voi odottaa löytyvän ensisijaisesti niistä uudistuksista, jotka ovat välttämättömiä laajentumisen vuoksi. Tällöin esille tulevia kysymyksiä ovat määränemistöpäätöksenteon laajentaminen, komission kokoonpanon muuttaminen sekä äänenpainotuksen tarkistus neuvostossa. Valiokunta viittaa tältä osin vuoden 1996 hallitusten välistä konferenssia koskeviin lausuntoihinsa SuVL 2/1995 vp ja 2/1996 vp. Kuitenkaan ei ole todennäköistä, että monia kolmessa viimeisessä hallitusten välisessä konferenssissa esillä olleita unionin ja jäsenvaltioiden välisten suhteiden perusteisiin vaikuttavia kysymyksiä voitaisiin ratkaista tässä yhteydessä. Laajentumisen yhteydessä tulee nykyinen pienten ja suurten jäsenvaltioiden välinen tasapaino pyrkiä säilyttämään.

Valiokunta painottaa tässä yhteydessä, että valtiopäiväjärjestyksen mukaan eduskunta osallistuu Suomen kansallisten tavoitteiden määrittelyyn. Valtioneuvoston tulee huolehtia siitä, että eduskunnalle annetaan jatkuvasti ne tiedot, jotka tarvitaan kannanmuodostukseen niin laajentumisesta kuin toimielinuudistuksestakin.

Taloudellinen ja sosiaalinen koheesio

Agenda 2000 -tiedonantoon sisältyviä ehdotuksia unionin koheesiopolitiikan suuntaviivoiksi käsitellään monipuolisesti tämän lausunnon liitteessä olevissa erikoisvaliokuntien lausunnoissa. Suuri valiokunta yhtyy erikoisvaliokuntien arvioihin ja näkemyksiin, eikä sillä ole huomauttamista niissä esitettyihin kannanottoihin. Valio-

kunta muistuttaa erityisesti sosiaalista ulottuvuutta ja ympäristönsuojelua koskevista kannanotoista. Muilta osin valiokunta tyytyy omalta osaltaan vain korostamaan seuraavia seikkoja.

Valiokunta pitää valtioneuvoston kantaan yhtyen oikeana tavoitteena komission näkemystä, jonka mukaan rakennepoliitiikan rahoituksen tulee myös tulevilla rahoituskaudella pysyä nykyisissä puitteissa, eli rakennepoliitiikkaan voidaan osoittaa enintään 0,46 prosenttia unionin yhteenlasketusta BKT³:stä. Valiokunta pitää oikeana lähtökohtana myös sitä, että yksittäiselle valtiolle osoitettavan rakenneavun enimmäismääräksi määritellään 4 prosenttia maan BKT³:stä. On osoittautunut, että tämä vastaa rakenneavun tehokkaan käytön edellyttämää maksimitasoa. Rakenneavun vastaanottokyvyn mittaamisessa tulee kuitenkin ottaa huomioon myös se, että maksetusta avusta huomattava osa palautuu unionin vauraammille jäsenvaltioille tuotteiden ja palvelujen hankintojen kautta. Siksi olisi kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, että hakijamaille tarjottava koulutus ja tekninen apu vastaavat myös niiden itse toteamia tarpeita ja ovat laadultaan valvottuja ja korkeatasoisia. Valiokunta korostaa tässä yhteydessä erityisesti voimavarojen kohdentamista hakijavaltioiden lainsäädäntö- ja hallintojärjestelmien ja tuomioistuinlaitoksen yleisen tason parantamisen edellyttämään koulutukseen.

Uudistetuissa tavoiteohjelmissa ja yhteisöaloitteissa tulisi nykyistä paremmin tehdä ero kehitystavoitteiden ja pysyvistä olosuhteista johtuvien haittojen kompensoimisen välillä. Tämä on välttämätöntä, jotta lisättäisiin koheesio-ohjelmien tehokkuutta.

Varsinaisten kehitysohjelmien osalta rakenneapu olisi sidottava määrällisten ja laadullisten tavoitteiden toteutumiseen. Irlannin esimerkki osoittaa, että määrätietoisesti toteutettu taloudellisten ja sosiaalisten rakenteiden kehittäminen voi johtaa tavoitteiden saavuttamiseen eli suhteellisen alikehittyneisyyden poistumiseen. Valiokunnan mielestä tietyn alueen pysyvä taloudellinen alikehittyneisyys ei yksinään ole peruste

unionin maksaman rakennetuen jatkumiselle, vaan tuen on perustuttava joko tavoitesidonnaiseen kehityssuunnitelmaan tai objektiivisten kriteereiden mukaan todetun pysyvän haitan kompensoimiseen. Unionin ja myös jäsenvaltioiden maksamat, tietyn taloudellisen haitan voittamiseksi tarkoitetut avustukset muuttuvat helposti pysyviksi vastaanottajien saavutetuiksi oikeuksiksi. Tämä voi puolestaan suunnata väärin alueiden kehittämisponnistuksia ja lisätä myös väärinkäytösten mahdollisuuksia. Silloin kun ei ole kysymys pysyvän haitan kompensoimisesta, avustaminen olisi voitava lopettaa silloin, kun sen tavoite on saavutettu tai avustaminen on todettu hyödyttömäksi.

Suomen tulee valtioneuvoston selvityksessä ja erikoisvaliokuntien lausunnoissa olevin perustein edellyttää, että tavoite 6:n nykyisten kriteerien mukainen harvasta asutuksesta johtuva pysyvä haitta säilyy uuden tavoite 1:n tuen tai siihen rinnastettavan tuen ehtona. Suomen tavoitteena on koko Suomen alueen pysyminen asuttuna, mikä ei ole mahdollista ilman harvasta asutuksesta ja syrjäisestä sijainnista johtuvan pysyvän haitan korvaamista.

Uuden tavoite 1:n mukaisen tuen sitominen ehtoon, että alueen asukasta kohden laskettu BKT on enintään 75 prosenttia unionin keskiarvosta, vastaa edellä esitetyllä täsmennyksellä Suomen aluepolitiikan tarpeita. Valiokunta kiinnittää kuitenkin huomiota tavoite-alueiden määrittelyn yksityiskohtien ratkaisevaan merkitykseen. Suurtilastoalueiden (NUTS 2 -alueiden) käyttö laskentayksikkönä sovellettaessa rakennetukien kelpoisuusehtoja ei johda Suomen oloissa aluekehityksen kannalta optimaaliseen tulokseen. Suurtilastoalueet, joita Manner-Suomessa on viisi, eivät ole toiminnallisia tai taloudellisia yksiköitä, vaan niiden sisälle mahtuu taloudelliselta kehitystaseltaan hyvinkin erilaisia alueita.

Suomen tulee edellyttää, että tavoite 1:n mukaisen tuen ehdot määritellään pitkäjännitteisen aluepolitiikan mahdollistavalla tavalla. Se, että Itä-Suomi näyttäisi nyt täyttävän tavoite 1:n ehdot, ei vielä merkitse sitä, että rakennerahastokriteerit vas-

³ BKT³ = varainsiirroilla tarkistettu bruttokansantuote

taavat Suomen aluepolitiikan tarpeita. Suomen tuleekin selvittää, kumpaa aluejako, NUTS 2 vai NUTS 3, olisi järkevää käyttää tukialueiden määrittämisessä uudessa tavoite 1:ssä.

Maatalouspolitiikka

Maa- ja metsätalousvaliokunnan sekä valtiovarainvaliokunnan lausunnoissa analysoidaan komission ehdottaman yhteisen maatalouspolitiikan uudistuksen vaikutuksia Suomen maataloudelle. Valiokunta yhtyy erikoisvaliokuntien näkemyksiin.

Yhteiseen maatalouspolitiikkaan käytetään noin 0,6 prosenttia yhteisön yhteenlasketusta bruttokansantuotteesta, eli noin puolet unionin kokonaismenoista. Vuonna 1992 sovitun maatalouspolitiikan uudistuksen seurauksena yhteisön maatalous on kehittynyt pääosin myönteisesti. Maataloustulo on unionissa kasvanut keskimäärin 4,5 prosenttia vuodessa. Samalla on yhteisön kuluja yhteisestä maatalouspolitiikasta kyetty rajoittamaan siten, että ne ovat kasvaneet kokonaistuotantoa vähemmän. Suomessa maataloustulo on kuitenkin laskenut EU-jäsenyyden aikana.

Maatalouden osuus useimpien hakijamaiden kansantulosta ja työllisyydestä on huomattavasti suurempi kuin nykyisten jäsenvaltioiden keskiarvo. Samalla useimpien maataloustuotteiden hintataso on hakijamaissa selvästi alhaisempi kuin unionissa.

Euroopan unioni on GATT-sopimuksissa sitoutunut vientipolitiikkaan, joka jo yksinään edellyttää yhteisen maatalouspolitiikan peruslähtökohtien tarkistamista lähivuosina.

Agenda 2000 -tiedonannossa hahmotetun yhteisen maatalouspolitiikan uudistuksen tavoitteet ja lähtökohdat ovat tarkoituksenmukaisia, ja Suomen tulee aktiivisesti edistää niiden toteutumista.

Suomen osalta tulisi painottaa, että maatalouden harjoittamisen jatkuminen koko valtakunnan alueella on viime kädessä myös turvallisuuspoliittisesti tärkeää. Myös ympäristönsuojelliset ja maisemahoidolliset näkökohdat puoltavat maan peltoalojen säilyttämistä viljeltyinä. Suomen maataloustuotannon mittasuhteet salli-

vat mukautusten tekemisen yhteiseen maatalouspolitiikkaan ilman että tällä olisi merkittäviä vaikutuksia yhteisön ja sen talouden kokonaisuuteen.

Suomen maatalouden säilyttäminen on perusteltua unionin kokonaisedun vuoksi. Suomen viljan- ja muun peltoviljelyn, esimerkiksi nurmen, kannattavuuden turvaamiseksi olisi siksi luotava pysyvä ratkaisu muun muassa CAP-tuen määräytymisperusteen osalta. Myös pohjoisista luonnonolosuhteista johtuvat haitat olisi korvattava ja ympäristönsuojelua edistävän komponentin on oltava keskeinen osa uudistettua yhteistä maatalouspolitiikkaa.

Komission ehdotukseen yhteisen maatalouspolitiikan reformiksi sisältyy pyrkimys suoran tulotuen korostamiseen tuotehintojen kautta tapahtuvan tukemisen sijasta. Suuntaus on Suomen etujen mukainen sikäli kuin yrittäjäyyskomponentti kyetään säilyttämään maatilatalouden tulonmuodostuksessa. Yhteisen maatalouspolitiikan painotusten siirtyminen merkitsee samalla myös siirtymistä politiikkaan, jossa korostuu maaseutupolitiikan sosiaalinen ja ympäristönsuojelullinen ulottuvuus. Tällä on merkitystä myös unionin ja jäsenvaltioiden toimivallanjaon kannalta.

Yhteisen maatalouspolitiikan tehostamisen eräänä keinona tulisi selvittää mahdollisuuksia palauttaa joitakin maatalouspolitiikan osa-alueita kansallisella tasolla päätettäviksi yhteisten kilpailusääntöjen puitteissa.

Unionin rahoituskehys vuosille 2000—2006

Komission tiedonannossa esitetään, että myös vuoden 1999 jälkeen tarvitaan monivuotinen rahoituskehys, johon liittyy unionin toimielinten välinen sopimus budjettikurista ja talousarvio-menettelyistä. Komissio ehdottaa, että myös uudella rahoituskaudella, vuosina 2000—2006 omien varojen enimmäismäärä säilytetään nykyisellään (1,27 prosenttia EU:n BKT:stä). Komission ehdotus perustuu oletukseen, että talouskasvu on nykyisissä jäsenvaltioissa keskimäärin 2,5 prosenttia vuodessa ja hakijamaissa 4 prosenttia vuodessa.

Valtioneuvosto kannattaa pääpiirteissään komission ehdotuksia. Valtioneuvosto lähtee lisäksi siitä, että laajentumisen kokonaismenot olisi vuoden 2006 jälkeenkin katettava saman omien varojen enimmäismäärän puitteissa.

Valiokunta yhtyy valtioneuvoston kantaan, sikäli kuin sillä halutaan edistää säästäväisyyttä varainkäytössä ja korostaa näkemystä, jonka mukaan unionin talousarvion yleinen laajentaminen ei ole perusteltua. Valiokunta huomauttaa kuitenkin samalla, että komission arvio omien varojen riittävydestä perustuu useaan oletukseen talouden kehityksestä ja laajentumisen edistymisestä. Kuten talousvaliokunnan lausunnossa tarkemmin selvitetään, suhteellisen vähäinenkin talouskasvun toteutuman heikennys veisi pohjan uudelta rahoituskehyselältä.

Valiokunta muistuttaa, että laajentumisen yleispoliittisen merkityksen vuoksi seuraavaa laajentumiskierrosta koskevan päätöksenteon voidaan odottaa nojautuvan poliittiseen tahoon, johon nähden taloudelliset näkökohdat ovat tärkeydestään huolimatta alisteisia. Ajatus, että laajentuminen voitaisiin rahoittaa lisäämättä vauraimpien jäsenvaltioiden nettomaksuosuuksia unionin talousarvioon merkitsisi, että laajennus jäisi nykyisten tukien saajien yksin maksettavaksi. Tätä ei voida pitää realistisena lähtökohtana.

Valiokunta tukee laajentumista nykyisen rahoituskehityksen puitteissa ja edellyttää EU:n tehostavan nykyisiä toimintojaan. Rahoituskehitys tulee valiokunnan mielestä kuitenkin suhteuttaa sitä viime kädessä määrääviin poliittisiin näkökohtiin. Laajentumisen kustannuksia on arvioitava suhteessa siitä saatavaan taloudelliseen ja poliittiseen hyötyyn.

Uuden omien varojen järjestelmän luominen

Komission tiedonannossa esitetään joitakin arvioita unionin nykyisen omien varojen järjestelmän toimivuudesta. Täten ennakoidaan asiasta vuoden 1998 aikana annettavaa yksityiskohtaista kertomusta. Komissio toteaa, että nykyinen

järjestelmä on taannut unionille riittävästi varoja talousarvion menojen kattamiseksi. Vuodesta 1995 lähtien omien varojen järjestelmään tehdyt tarkistukset ovat alkaneet vaikuttaa siten, että jäsenvaltioiden maksuosuudet vastaavat yhä enemmän niiden bruttokansantuoteosuuksia. Tämä on vähentänyt järjestelmän epäoikeudenmukaisuutta koskevaa kritiikkiä. Tiedonannossa kysytäänkin, olisiko syytä siirtyä järjestelmään, joka perustuu suoraan BKTL-osuuksiin.

Vaikka komission tiedonannossa päädytään siihen, että ei ole perusteltua ryhtyä muuttamaan nopeasti omien varojen järjestelmää, valiokunta olisi toivonut valtioneuvoston tarkastelleen tätäkin kysymystä selvityksessään.

Valiokunta huomauttaa, että useissa jäsenvaltioissa pidetään nykyistä unionin rahoitusjärjestelmää ongelmallisena. Jotkut jäsenvaltiot katsovat, että niiden maksama osuus unionin menoista on kohtuuttoman suuri. Ottamatta kantaa tämän näkemyksen oikeellisuuteen valiokunta katsoo, että tilanne, jossa talousvoimaltaan suuret jäsenvaltiot kokevat maksuosuutensa liialliseksi, ei voi olla poliittisesti kestävä. Myös se, että Suomessa, kuten useissa muissa jäsenvaltioissa, vallitsee jatkuva epätietoisuus unioniin maksettavien varojen suhteesta siitä saatuihin varoihin, on omiaan heikentämään unionin uskottavuutta kansalaisten silmissä.

Eri politiikkalohkojen sisältämät rahavirrat olisi otettava tarkasteluun siten, että jäsenvaltion nettorahoitusosuus unionissa on oikeassa suhteessa sen bruttokansantuotteeseen. Esimerkiksi tilanne, jossa unionin vauraimpiin jäsenvaltioihin kuuluvat Tanska ja Luxemburg ovat netto-saajia unionin budjetista, on kestävä. Alue- ja maatalouspolitiikassa olisi myös päästävä rakenteisiin, jotka eivät johtaisi kaikkien jäsenvaltioiden edun vastaiseen tarpeeseen kerätä itselle mahdollisimman paljon varoja yhteisestä taloudesta.

Valiokunta katsoo, että tämä lausunto yleisen merkityksensä johdosta tulisi ottaa valtiopäiväasiakirjoihin.

Helsingissä 5 päivänä joulukuuta 1997

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Erkki Tuomioja /sd		Annika Lapintie /vas
vpj.	Kimmo Sasi /kok		Johannes Leppänen /kesk
jäs.	Arja Alho /sd		Kalevi Olin /sd
	Maria Kaisa Aula /kesk		Margareta Pietikäinen /r
	Tuija Brax /vihr		Pentti Tiusanen /vas
	Kaarina Dromberg /kok		Irja Tulonen /kok
	Mikko Elo /sd		Matti Vanhanen /kesk
	Jorma Huuhtanen /kesk		Matti Väistö /kesk
	Tuulikki Hämäläinen /sd		
	Jouko Jääskeläinen /skl	vjäs.	Timo Kalli /kesk
	Tarja Kautto /sd		Pekka Saarnio /vas
	Anne Knaapi /kok		Jukka Tarkka /nuors
	Johannes Koskinen /sd		Raimo Vistbacka /ps.

ERIÄVÄ MIELIPIDE

Allekirjoittaneet voivat osin yhtyä hallituksen selvityksessä esitettyihin kantoihin samoin kuin valiokunnan enemmistön lausuntoon. Kiinnitämme kuitenkin huomiota siihen, että suuri valiokunta käsittelee erityisesti maatalousuudistusta niin pyöreästi, että jää epäselväksi, asettuuko se hallituksen ilmaisemien tavoitteiden ja erikoisvaliokuntien aiheesta lausumien selkeiden kannottojen taakse vai ei.

Maatalousuudistuksen osalta valiokunnan enemmistö toisaalta yhtyy erikoisvaliokuntien näkemyksiin, mutta toisaalta esitetään sekä hallituksen linjauksiin että mm. maatalousvaliokunnan kannanottoihin verrattuna aivan uusia tavoitteita, jotka eivät perustu asiantuntijakuulemisiin. Katsomme, että tämä osin hämärtää Suomen tavoitteita EU:n uudistamisessa ja vähentää lausunnon uskottavuutta. Allekirjoittaneet esitivät valiokunnassa, että se asettuisi tukemaan hallituksen ja erikoisvaliokuntien maataloudesta ilmaisemia tavoitteita.

Hallitus on omassa selvityksessään kuvannut Suomen maataloudelle komission esityksestä aiheutuvia vakavia vaikeuksia ja esittänyt ongelman ratkaisemisen perussuunnan. Hallituksen mukaan Suomi edellyttää, että Suomen maatalouden erityisongelmat otetaan huomioon Agenda 2000:n käsittelyssä. Maa- ja metsätalousvaliokunta on yksimielisesti esittänyt tarvittavien ratkaisujen konkreettisen sisällön tavalla, johon suuren valiokunnan olisi pitänyt täysin yhtyä.

Maatalouden ongelmien luonne on niin vakava, että Suomen on asetettava komission Agenda 2000 -esityksen hyväksymisen ehdoksi se, että ensin saadaan varmuus Suomen erityisongelmien ratkaisemisesta. Katsomme, kuten maa- ja metsätalousvaliokunta on yksimielisesti edellyttänyt, ettei Suomi tue Agenda 2000 -uudistuksen toteuttamista ja EU:n laajentumista, ellei maamme maataloustuotannon kannattavuuden turvaamiseksi löydetä neuvotteluissa kestäväää ratkaisua. Suomi ei saa antaa jatkokäsittelyssä myönnytyksiä EU:n maatalousneuvoston kokouksessa 19.11.1997 tekemään kannanottoon, jossa neuvosto totesi, että elinvoimaisen maaseu-

dun säilyttämiseksi kaikkialla Euroopassa on harjoitettava monipuolista maataloutta.

Komission esitys sellaisenaan johtaisi Suomessa kestävämpään tilanteeseen. Esityksen soveltaminen merkitsisi Suomessa viljan osalta 355 miljoonan markan, naudanlihan osalta 17 miljoonan markan ja maidontuotannon kannalta 112 miljoonan markan tulonmenetystä. Viljan interventiohinnan alentaminen 20 prosentilla uhkasi koko tuotantoa, koska hinta ei kattaisi enää edes muuttuvia kustannuksia. Tätä ei voi missään oloissa hyväksyä.

Euroopan unionissa maatalous on yleisesti kehittynyt vuoden 1992 uudistuksen jälkeen melko hyvin. Ongelmana on, että tuki hyödyttää eniten parhaimpia tuotantoalueita, kun taas alhaisen satotason maissa tuki jää hehtaaria kohti paljon alemmaksi. Suomessa maanviljelijöiden tulotaso on jäsenyyden aikana, vuoden 1995 jälkeen, laskenut noin 5—11 prosenttia vuodessa, ja edelleen vuonna 1998 se laskee noin 5 prosenttia, kun taas muiden ammattiryhmien ostovoimaa nostetaan kahtena seuraavana vuotena 3,5 prosentilla vuodessa. Myös maataloustulositys vuodelle 1998 laskisi maataloustuloa noin 5 prosenttia. Toisaalta EU:n laajenemista perustellaan myös sisämarkkinoiden laajenemisella ja talouden kehittymisellä pitemmällä aikavälillä. Tästä eivät ensi sijassa hyötyisi maaseutualueet eivätkä vaikeuksissa olevat rakennemuutosalueet, joilla työttömyys on keskimääräistä pahempi ongelma. Lisäpaineita näille alueille aiheuttaa EMU:n toteutuminen. Laajenemisen maksajina toimisivat Euroopan maanviljelijät ja syrjäisemmillä alueilla elävät ihmiset; on arvioitu että Agenda ottaisi noin 6 miljardia ecua vuodessa maataloudesta, jos rakenneohjelmien peittoa supistetaan.

Edellä kuvattujen ongelmien vuoksi Suomen tulee voimakkaasti toimia niin, että myös Euroopan pohjoiset alueet saavat nykyistä oikeudenmukaisemman osuuden unionin maatalousresursseista, eikä rakenneohjelmien väestöpeittoa supisteta maaseudulla ja taantuvilla teollisuusalueilla. Rakennerrahastouudistuksen osalta yhdyimme siihen, että tulotason ohella myös pohjoi-

set kriteerit — harva asutus, syrjäisyys ja pitkät etäisyydet — tulee säilyttää kriteereinä. Lisäksi työttömyydelle tulee antaa selkeä sisältö ohjelmien kriteerinä.

Suomen tulee tarkkaan selvittää, kumpaa aluejakoa — NUTS 2 vai NUTS 3 — on järkevämpää käyttää tukialueiden määrittämisessä uudessa tavoite 1:ssä, ennen lopullista päätöksentekoa. Yhdymme siihen, että Itä-Suomi ja nykyiset tavoite 6-alueet pitää olla uuden tavoite 1:n piirissä. Toisaalta Etelä- ja Keski-Pohjanmaan maakunnissa bruttokansantuote täyttää tavoite 1:n edellyttämän kriteerin.

Uudessa tavoitteessa 2 on painotettava sekä taantuvia teollisuusalueita että maaseutualueita. Jotta uusien väestökeskusten mukaanottaminen ei pudottaisi pois nykyisiä 5b-alueita, Suomella on hyvät perusteet 60 prosentin väestöpeittoon alue- ja rakenneohjelmissa.

Allekirjoittaneet esittävät kunnioittaen, että valtioneuvosto ottaa edellä mainitun huomioon.

Helsingissä 5 päivänä joulukuuta 1997

Matti Vanhanen /kesk
Maria Kaisa Aula /kesk
Johannes Leppänen /kesk
Jouko Jääskeläinen /skl

Jorma Huuhtanen /kesk
Timo Kalli /kesk
Raimo Vistbacka /ps
Matti Väistö /kesk

9.10.1997

**AGENDA 2000;
VJ 54 e §:N MUKAINEN SELVITYS EDUSKUNNALLE**

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu		Sivu
JOHDANTO	19	2. Komission maalausunnot	28
I UNIONIN POLITIIKAT	20	3. Laajentumisstrategia	28
1. Sisäiset politiikat	20	4. Laajentumiskysymys EU:n neuvostossa syksyllä 1997	29
2. Taloudellinen ja sosiaalinen koheesio ..	23	5. Laajentumisprosessi; Suomen kanta	29
3. Yhteinen maatalouspolitiikka	25	III UUSI RAHOITUSKEHYS	
4. Unioni ja muu maailma	26	(VUOSILLE 2000—2006)	30
5. Tehokas komissio, joka palvelee eurooppalaisia	27	1. Yleistä	30
II LAAJENTUMISEN HAASTE	28	2. Suomen alustavat kannat eri politiikkalohkojen rahoituspiteisiin ..	30
1. Hakijat ja kriteerit	28		

JOHDANTO

Euroopan unioni on merkittävien sisäisten ja ulkoisten haasteiden edessä, joihin vastaaminen edellyttää uudistuksia.

Hallitustenvälinen konferenssi (HVK) vastasi osaltaan näihin haasteisiin, vaikka joiltakin osin sen saavutukset jäivät puutteellisiksi. Erityisesti institutionaalisten kysymysten osalta jäätiin puolitiehen. Unionilla on keväällä 1998 edessään talous- ja rahaliiton (EMU) kolmanteen vaiheeseen siirtymiseen liittyvät lopulliset päätökset. Muita sisäisiä muutoshaasteita ovat erityisesti rakenne- ja aluepolitiikan sekä maatalouspolitiikan uudelleen arvioinnit samoin kuin uudesta rahoituskehyksestä päättäminen.

Ulkoisia haasteita ovat erityisesti Keski- ja Itä-Euroopan maiden (ml. Baltia) jäsenyysprosessi sekä yleiset koko Euroopan kehitystä koskevat kysymykset ja globaalit haasteet, kuten ympäristöuhkiin vastaaminen tai maailmankaupan vapauttamiseen liittyvä prosessi.

Komission Agenda 2000 -tiedonanto ja liittymishakemuksista laaditut lausunnot muodostavat kokonaisuuden, jossa komissio vastaa Eu-

rooppa-neuvoston sille tekemiin selvityspyyntöihin unionin yleisistä kehityslinjoista ja tulevan politiikan päälinjoista, laajentumiseen liittyvistä kysymyksistä sekä vuoden 1999 jälkeisistä rahoitusnäkymistä.

Eurooppa-neuvosto on antanut yleisten asioiden neuvostolle (ulkoministerit) tehtäväksi kooordinoida Agenda 2000 -kokonaisuudesta raportti Luxemburgissa joulukuussa kokoontuvalle Eurooppa-neuvostolle. Tuolloin on tarkoitus sopia laajentumisneuvottelujen aloittamisesta. Samassa yhteydessä tehtäneen yleisiä linjauksia rakenne- ja aluepolitiikan, maatalouspolitiikan ja rahoituksen osalta, vaikka niitä koskevat lopulliset päätökset tehdäänkin vasta myöhemmin.

Tämä selvitys on yhteenveto Suomen suhtautumisesta komission Agenda 2000 -tiedonannon eri asiakokonaisuuksiin tämänhetkisen tilanteen ja valmistelun valossa. Kantoja tullaan tarvittavilta osin täsmentämään ennen joulukuun Eurooppa-neuvoston kokousta.

I UNIONIN POLITIIKAT

1. SISÄISET POLITIIKAT

Komissio on nostanut Agenda 2000 -tiedonannossa sisäisten politiikkojen kehittämisen painopistealueiksi seuraavat asiakokonaisuudet: kestävän kasvun ja työllisyyden edellytysten luominen, tiedon asettaminen etusijalle, työllisyysjärjestelmien uudenaikaistaminen sekä elinolojen parantaminen. **Suomi** yhtyy komission tavoitteenasetteluun, mutta haluaa lisäksi korostaa mm. kilpailukyvyn parantamista.

1.1. Kestävän kasvun ja työllisyyden edellytysten luominen

Yhtenäismarkkinoiden täysipainoinen hyödyntäminen on **komission** mukaan keskeinen tekijä kasvun ja työllisyyden edistämässä. Tähän pyrkii etenkin Amsterdamin Eurooppa-neuvoston hyväksymä yhtenäismarkkinoiden toimintaohjelma.

Komission mielestä kokonaistaloudellinen vakaus sekä EU:n kilpailukyvyn ja työllisyyden kohentaminen ovat keskeisiä edellytyksiä sille, että unioni onnistuu vastaamaan suuriin haasteisiinsa; talous- ja rahaliiton (EMU) toteuttamiseen ja unionin laajentumiseen. Tästä syystä *taloudellisen kehityksen ja vakauden* tavoittelun olisi oltava voimakkaasti esillä Agenda 2000 -ohjelmaa toteutettaessa. Uusien maiden liittyminen unioniin ja osaksi sisämarkkinoita tulee valmistella niin hyvin, ettei unionin työllisyyttä, talouden ja kaupan kehitystä ja euro-alueen vakautta vaaranneta.

Suomi korostaa komission tavoin kestävän talouskasvun turvaamisen olevan keskeisin toimintalinja työllisyyden edistämässä. Talous- ja rahaliiton toteutuminen aiemmin päätetyllä tavalla on ensisijaisen tärkeää sisämarkkinoiden

tehokkaalle toiminnalle. Pidämme yhtenäismarkkinoiden toimintasuunnitelmassa esitettyjä tavoitteita oikeasuuntaisina. Lainsäädännön toimeenpanon tehokkuus on keskeinen tekijä sisämarkkinoiden toteuttamisessa ja edellytys sille, että sekä uusien että nykyisten jäsenvaltioiden luottamus sisämarkkinoiden toimintaan voidaan varmistaa. Myös hakijamaiden viranomaiset tulee saada mukaan yhteistyöhön jo ennen jäsenyyden toteutumista. Kilpailu- ja valtiontukipolitiikan osalta sääntöjen noudattamisen valvonta on erittäin tärkeää.

Pienet ja keski-suuret yritykset ovat merkittäviä työpaikkojen luojia. Siksi niiden toiminta-edellytysten parantamiseen tulee **komission** mukaan kiinnittää erityistä huomiota. **Suomi** pitää oikeana komission näkemystä. Yhteisölainsäädäntöä on arvioitava jatkuvasti kriittisesti sen varmistamiseksi, ettei lainsäädäntö toimi innovaatioiden ja terveen yritystoiminnan esteenä.

Komissio korostaa tiedonannossaan *Euroopan laajuisten verkostojen (TEN)* merkitystä. On myös luotava kehittyneitä liikennejärjestelmiä vastaamaan muun muassa liikenneturvauksien ja saastumisen aiheuttamiin ongelmiin. Komission mielestä laajentumisen vaikutukset liikennealalla ovat myönteiset. Laajentuminen ei kuitenkaan saa aiheuttaa yhteisön liikennemarkkinoilla kilpailun vääristymiä eikä laskea jäsenmaiden ympäristöä ja turvallisuutta koskevia standardeja. **Komissio** katsoo, ettei laajentumisella ole kielteisiä vaikutuksia yhteisön telepolitiikkaan, vaan se kasvattaa EU:n telealan markkinoita. **Suomi** pitää komission arvioita oikeina.

Komissio kiinnittää huomiota siihen, että *kestävä kehitys* on otettu Amsterdamin sopimuksen myötä unionin tavoitteisiin. Kestävä kehitys edellyttää ympäristön kannalta kestävien tuo-

tanto- ja kulutusmallien luomista. Teknologisen kehityksen seuraaminen ympäristöpolitiikassa ja turvautuminen uusiin ohjauskeinoihin, kuten markkinaperusteisiin kannustimiin, voi edistää eurooppalaisen teollisuuden ja palveluiden kilpailukykyä. **Suomi** tukee näitä komission linjauksia.

1.2. Tieto etusijalle

Komissio korostaa tutkimuksen, uuden teknologian ja koulutuksen ratkaisevaa merkitystä unionin tulevaisuuden kannalta ja niiden hyödyntämistä yhtenä talouselämän kilpailukyvyyn keskeisenä tekijänä. Tutkimukseen ja teknologiseen kehitykseen suunnattua yhteisön tukea halutaan lisätä. **Komissio** arvioi vielä, että laajentuminen aiheuttaa vain vähäisiä muutoksia unionin tutkimuspolitiikkaan. **Suomi** voi tukea näitä komission näkemyksiä. Suomen näkemyksen mukaan unionin tutkimuspolitiikan tulee jatkossakin kohdistua ensisijaisesti eurooppalaisen elinkeinon elämän kilpailukyvyyn ja unionin kansalaisten elämän laadun edistämiseen sekä unionin muiden politiikka-alojen tukemiseen.

Komissio arvioi laajentumisen kasvattavan huomattavasti ja hyödyttävän yleisesti yhteisön audiovisuaalisen alan markkinoita. Alan lainsäädäntöä on yhdenmukaistettava, jotta estetään radio- ja tv-lähetystoiminnan harjoittajien välisen kilpailun vääristyminen. Hakijamaat tulevat tarvitsemaan yhteisön tukea myös teknisen infrastruktuurin kehittämisessä ja yhteisön säännösten täytäntöönpanossa, mistä saattaa komission mukaan seurata tietty lisärahoitustarve. On myös **Suomen** edun mukaista, että yhteisö jatkaa audiovisuaalisen politiikkansa ja teollisuutensa kehittämistä. Tälle alalle laajentumisella ei arvioida olevan kielteisiä vaikutuksia.

Tietoyhteiskunnan tarjoamia mahdollisuuksia **komissio** pitää Euroopan kilpailukyvyyn kannalta keskeisinä korostaen elektronisen kaupankäynnin ja audiovisuaalisen teollisuuden merkitystä. Tieto- ja viestintäteknologia, bioteknologia ja ympäristöteknologia tarjoavat mahdollisuuksia EU:n alueella ja hakijamaissa sekä lisäävät EU-maiden kansainvälistä kilpailukykyä. **Komission** mukaan tarvitaan kuitenkin aktiivisia toimenpiteitä sen varmistamiseksi, että hakijamaat pysty-

vät todella tulemaan mukaan tietoyhteiskuntaan. **Suomi** voi yhtyä komission linjauksiin. Hakijamaiden siirtymisessä tietoyhteiskuntaan avaintoimenpiteitä ovat lainsäädännöllisten esteiden poistaminen, teknologisen kehityksen edistäminen, tiedotus ja koulutus sekä sisältötuotannon edistäminen.

1.3. Työllisyysjärjestelmien uudenaikaistaminen

Komissio korostaa työmarkkinoiden ja työllisyyspolitiikkojen uudistamisen tarvetta kasvun ja kilpailukyvyyn hyödyntämiseksi. **Komissio** viittaa kansallisten työllisyyspolitiikkojen ohella unionin työllisyyspolitiikkojen seurantajärjestelmään. Se kehottaa hyödyntämään Amsterdamin sopimuksen työllisyysyhteistyölle hyväksymiä puitteita: kokeiluhankkeita, parhaiden käytäntöjen vaihtoa sekä neuvoston hyväksymiä jäsenvaltioiden työllisyyspolitiikkaa koskevia suosituksia.

Komissio korostaa kansallisten työllisyyspolitiikkojen yhteensovittamisen tärkeyttä sekä eri toimijoiden tätä koskevaa yhteistyötä. Eriksien **komissio** mainitsee työmarkkinajärjestöjen välisen vuoropuhelun merkityksen myös työllisyyspolitiikan hoidon kannalta. **Komissio** korostaa sen tärkeyttä, että yritysten toiminnalle asetetaan mahdollisimman joustavat puitteet, samalla kun työntekijöiden aseman turvaamisesta huolehditaan mahdollisimman hyvin.

Komissio tuo esille tarpeen kehittää uusia politiikkoja sekä yhteisön että jäsenvaltioiden tasolla työllisyyden kohentamiseksi. Näiden politiikkojen avulla tulee pyrkiä kehittämään entistä enemmän henkilöstön osaamista, nostamaan henkilöstön osallistumismahdollisuuksia kehittämällä työn organisaation uusia muotoja sekä lisäämään liikkuvuutta. Teollisuuden uudelleenjärjestelyjen yhteydessä korostetaan henkilöstön kanssa käytävien neuvottelujen tärkeyttä sekä sen varmistamista, että henkilöstö sijoittuu uudelleenjärjestelyjen yhteydessä työhön tai yrittäjiksi.

Sosiaaliturvajärjestelmiä tulisi kehittää työllisyyttä ja elinikäistä opiskelua kannustaviksi. Myös verotusjärjestelmiä tulisi kehittää työpaikkojen luomista kannustaviksi. Euroopan väestön ikääntymisen vuoksi muodostaa *eläkejärjestel-*

mien uudistaminen erityisen haasteen jäsenmaille. Komissio toteaa Agenda 2000 -asiakirjan johdanto-osuudessa myös, että erityistä huomiota on kiinnitettävä lisäksi naisten kasvavaan osuuteen työelämässä ja yhteiskunnassa sekä muuttuviin perherakenteisiin.

Komission luettelamat tavoitteet vastaavat **Suomen** näkemyksiä. Näitä asioita ja niiden käytännön ratkaisemista käsitellään jo nyt yhteisön tason työllisyyskeskustelussa, muun muassa työ- ja sosiaaliasiain neuvoston alaisessa työllisyys- ja työmarkkinapoliittisessa komiteassa. Myös ylimääräinen työllisyyttä käsittelevä Eurooppa-neuvoston kokous käsittelee komission luettelema kysymyksiä. Muun kuin työllisyyden osalta EU:n sosiaalipoliittisen toiminnan käsittely on tiedonannossa kuitenkin niukkaa.

Suomi pitää tärkeänä sitä, että työllisyys on näkyvästi esillä unionin toiminnassa. Suomi odottaa konkreettisia tuloksia työllisyyshuippukokouksesta. On tärkeää, että työllisyyshuippukokouksessa otetaan esille myös uusia ajatuksia, mm. koordinoituja näkemyksiä työn verotuksen keventämisestä kehittämällä verotusta ympäristö- ja energiaverotuksen suuntaan. Samoin on keskusteltava mahdollisuuksista kohdentaa EU-tasolla määrärahoja työllisyyttä edistäviin toimiin kasvattamatta kokonaismenoja sekä panostamisesta tutkimukseen, tuotekehitykseen, teollisuuden ja yrittäjyyden toimintaedellytysten parantamiseen, työvoimapolitiikan tehostamiseen ja syrjäytymisen ehkäisyyn. On myös tärkeää, että Amsterdamin sopimuksen mukaiset menetyt pyritään mahdollisuuksien mukaan ottamaan käyttöön jo ennen sopimuksen voimaantuloa. Korostamme sitä, että myös yhteisön eri sektoreilla päätöksiä tehtäessä ja toimia toteutettaessa näiden päätösten ja toimien työllisyysvaikutukset arvioidaan huolella.

1.4. Elinolojen parantaminen

Komissio korostaa yhtenäisen yhteiskunnan vaativan yhteistyön tukemista *yhteiskunnallisen syrjäytymisen ja kaikenlaisen syrjinnän* torjumiseksi. **Suomi** yhtyy komission linjauksiin. Nämä asiat korostuvat myös uuden Amsterdamin sopimuksen myötä, joka vahvistaa yleisemminkin unionin sosiaalista ulottuvuutta. *Naisten ja miesten*

välillä tasa-arvoa tulisi tarkastella läpäisyperiaatteella kaikessa unionin politiikassa. Komissio kiinnittää huomiota myös *kansanterveyttä* koskeviin keskeisiin kysymyksiin erityisesti elintarviketurvallisuudessa.

Komissio korostaa, että talouden kasvu, *työllisyyden parantaminen ja ympäristönsuojelu* ovat myönteisessä vuorovaikutuksessa. Talouden kestävä kehitys luo edellytykset työllisyyden ja ympäristönsuojelun parantamiselle. Komissio korostaa tiedonannossaan oikein myös *ydinturvallisuuden* osalta hakijamaiden velvollisuutta nostaa ydinturvallisuutensa taso vastaamaan kansainvälisiä normeja.

Suomi yhtyy komission näkemykseen, jonka mukaan ympäristöasiat ovat keskeinen kansalaisten elinolosuhteisiin vaikuttava tekijä. Suomi yhtyy myös komission linjauksiin, että kestävä kehitys ja ympäristö otetaan huomioon kaikkien politiikan lohkojen tavoitteissa, rakennerahastojen ja maatalouspolitiikan uudistuksessa sekä laajentumisessa. Laajentumista silmällä pitäen on huolehdittava, että yhteisön ympäristölainsäädännön toteuttaminen ja toimeenpano hakijamaissa taataan. Tämä edellyttää hallinnon tehostamista ja mittavia investointeja. Suomi yhtyy komission käsitykseen, että hakijamaiden tulee nostaa ydinturvallisuutensa taso vastaamaan kansainvälisiä normeja. Huonokuntoiset, pysyvän riskin aiheuttavat reaktorit tulee sulkea ja korjauskelpoiset kunnostaa. Suomi yhtyy komission näkemykseen, että ympäristö- ja energiasektorilla tulee kehittää sellaisia kustannustehokkaita ratkaisuja, joilla on vaikutusta maailmanlaajuisten ympäristöongelmien ratkaisemisessa. Tarvitaan uusia ohjelmia ja toimenpiteitä, kuten ilmastopoliittisen velvoitteiden yhteistoimeenpano nykyisten jäsenmaiden ja hakijamaiden kesken.

Komission mukaan *henkilöiden vapaa liikkumisoikeus* voidaan varmistaa vain täydentämällä sitä asianmukaisin keinoin *turvallisuuden ja oikeuden* vahvistamiseksi. Vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen luominen on tärkeä tavoite, joka on kirjattu Amsterdamin sopimukseen. **Suomi** yhtyy komission näkemykseen ja korostaa unionin jäsenmaiden ja instituutioiden sitoutumisen merkitystä näiden tavoitteiden nopeaan ja

tehokkaaseen toteuttamiseen. Suomi korostaa uusien jäsenvaltioiden kytkemistä mukaan rikollisuuden torjumiseksi tehtävään käytännön yhteistyöhön. Suomi korostaa myös siviilioikeudellisen yhteistyön merkitystä luotaessa unionin politiikkaa vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen muodostamiseksi.

2. TALOUDELLINEN JA SOSIAALINEN KOHEESIO

2.1. Yleistä

Komissio esittää Agenda 2000:ssa perinpohjaista *rakennerahastouudistusta*. Toimintaa keskittään tehokkuuden lisäämiseksi. Rakennerahastojen tavoitteiden ja yhteisöaloitteiden määrää on tarkoitus supistaa. Samoin alueellisten tavoitteiden väestökattavuutta pienennetään ja alueet koordinoidaan kansallisten tukialuejakojen kanssa. Komissio esittää, että unionin tasapainoisen kehittämisen ja inhimillisten voimavarojen tarvittavan sopeuttamisen vuoksi on tarpeen säilyttää nykyistä alue- ja rakennepolitiikkaa vastaava tukivolyymi (0,46 %/BKTL) myös seuraavalla rahoituskaudella (2000—2006).

Suomi pitää rakennepolitiikan uudistamista tarpeellisenä. Suomi on myös alustavissa kannanotoissaan tukenut komission esitystä siitä, että alue- ja rakennepoliittisten toimenpiteiden osuus olisi enintään 0,46 prosenttia EU:n BKTL:sta. Määrää tulisi kuitenkin pitää ylärajana ja rahoituksen jakautumiseen nykyisten ja uusien jäsenmaiden kesken tarvitaan vielä tarkempia laskelmia. Suomen lähtökohtana on, että maakohtaisten rakennetukien enimmäismäärä tulisi mitoittaa jäämään alle 4 prosentin maan BKT:sta. Lisäksi on perusteltua tutkia muitakin tukiin liittyviä rajoitteita, jotka ottavat huomioon uusien jäsenvaltioiden vastaanottokyvyn ja omarahoituksen edellytykset. Myös uusien rahoituskeinojen (esimerkiksi korkotukien) kehittäminen rakennerahastouudistuksen yhteydessä on välttämätöntä.

Suomi korostaa työllisyysongelmien merkitystä varojen jakoperusteena ja tukee komission käsitystä, jonka mukaan ympäristöön kohdistuvien uhkien hallinta on heti työllisyyden jälkeen

tärkein tulevaisuuden haaste unionin toiminnassa. Pidämme tärkeänä ympäristön nykyistä tehokkaampaa huomioon ottamista kaikkia tavoiteohjelmia koskevassa valmistelussa ja toimeenpanossa, erityisesti myös tavoite 1- ohjelmissa.

2.2. Toimenpiteiden nykyistä suurempi keskittäminen

Komission mukaan rakennerahastojen nykyiset seitsemän tavoitetta supistetaan kolmeen: kahteen alueelliseen tavoitteeseen ja yhteen horisontaaliseen työllisyystavoitteeseen. Lisäksi osa maaseudun kehittämistoimenpiteistä esitetään siirrettäväksi pois rakennerahastojen piiristä. Nykyiset 13 yhteisöaloitetta supistuisivat kolmeen. Tätä perustellaan toiminnan tehostamisella ja selkeyttämisellä. Uusien tavoitteiden 1 ja 2 väestökattavuutta pyritään vähentämään koko EU:n puitteissa nykyisestä 51 prosentista 35—40 prosenttiin.

Suomi on alustavissa kannanotoissaan tukenut tavoitteiden määrän vähentämistä kahteen alueelliseen ja yhteen horisontaaliseen tavoitteeseen sekä yhteisöaloitteiden määrän vähentämistä. Suomi on myös ollut alustavasti valmis hyväksymään väestökattavuuden laskemisen EU:n tasolla. Suomi kuitenkin katsoo, että väestökattavuuden tulee vaihdella eri jäsenvaltioiden välillä suhteessa maiden alueellisten kehitysongelmien suuruuteen. Suomen nykyinen tavoitteiden 6, 2 ja 5b yhteinen väestökattavuus on 53,6 prosenttia. Suomi tukee komission näkemystä siitä, että inhimillisten voimavarojen kehittämisen on oltava keskeisessä asemassa niin tavoitteiden 1 ja 2 kohdealueilla kuin muuallakin unionissa, ja sitä on toteutettava johdonmukaisesti.

2.3. Uusi tavoite 1 (Heikoimmin kehittyneet alueet)

Tavoite 1:n etuoikeutettu asema säilyisi **komission** esityksen mukaan rakennerahastouudistuksen jälkeenkin. Kaksi kolmasosaa rahoituksesta ehdotetaan suunnattavaksi näille alueille. Tavoite 1 -alueen valintakriteeriä (75 % EU:n BKT/asukas keskiarvosta) sovellettaisiin jatkossatiukasti.

Jatkossa tavoite 1:n rahoituksen jakamiskriteerit olisivat paljolti samat kuin nykyisin: alueen

väestömäärä, erot alueiden vauraudessa verrattuna EU:n keskiarvoon sekä kansallisen vaurauden taso. Tämän lisäksi komission esityksen mukaan tulevalla rahoituskaudella lisätukea voitaisiin myöntää alueille, joilla työttömyyden taso on korkea. Ne nykyiset tavoite 1 -alueet, joiden BKT ylittää 75 prosentin kynnyksen, siirrettäisiin asteittain ao. toimenpiteiden piiristä. Kuinka tämä käytännössä tapahtuu määritellään myöhemmin.

Syrjäisimpiä alueita käsiteltäisiin yhdenvertaisesti tavoite 1 -alueiden kanssa erityistapauksena. Myös pohjoiset alueet, joiden asutus on äärimmäisen harvaa ja jotka eivät täytä tavoite 1:n kriteeriä, mutta kuuluvat nykyisin tavoite 6 -alueeseen, edellyttävät komission esityksen mukaan erityisjärjestelyjä.

Suomi on alustavissa kannanotoissaan korostanut painokkaasti tavoite 6 -alueiden tarvitsemien erityisjärjestelyjen merkitystä. Edellytämme, että erityisjärjestelyt kestävät koko ohjelmakauden ja ne tarkoittavat käytännössä samaa tuki-intensiteettiä ja vastaavaa asemaa kuin tavoite 1 -alueilla yleensä. Tavoite 6 -alueilla on pitkään ollut huomattavia alueellisen kehityksen ongelmia. Nopeutunut rakennemuutos on entistään lisännyt ko. alueiden kehitysongelmia. Näiden alueiden rinnastaminen ultraperifeerisiin alueisiin on paikallaan, koska niiden pysyvät sijainnista johtuvat ongelmat ovat samankaltaisia. Suomi kannattaa yleisesti tavoitteiden määrän supistamista, ja tämänkin vuoksi tavoitteen 6 liittäminen tavoitteeseen 1 on perusteltua.

Ehdotettu BKT-kriteerin noudattaminen ilmeisesti tarkoittaisi Suomessa Itä-Suomen suuralueen sisällymistä tavoite 1:n piiriin. Itä-Suomen BKT per asukas on alle 75 prosenttia EU:n keskiarvosta, jos referenssivuodet ovat 1992—1994. Kriteeri täyttynee vielä, jos viimeinen vuosi on 1995. Itä-Suomen osalta komission ehdotus merkitsisi nykyiseen tavoite 6 -alueeseen verrattuna myös, että Pohjois-Savo kokonaisuudessaan tulisi mukaan.

2.4. Uusi tavoite 2 (Elinkeinoelämän rakennemuutosalueet ja maaseutualueet)

Komission esityksessä uusi tavoite 2 on tarkoitettu muille taloudellista ja sosiaalista uudistamista

edellyttäville, rakennemuutoksesta kärsiville alueille, joissa a) rakennemuutos koskee teollisuutta tai palveluja tai b) ne ovat taantuvia maaseutualueita tai c) kriisialueita, jotka ovat riippuvaisia kalastuselinkeinosta tai d) vaikeuksissa olevia kaupunkialueita. Kaikki em. alueet kärsivät talouden rakennemuutosongelmista, korkeasta työttömyydestä ja väestön vähenemisestä. Tavoite 2 -valintakriteerien tulisi komission mielestä olla nykyistä yksinkertaisemmat ja selkeämmät sekä soveltua kaikille tavoite 2 -alueille. Tällöin tulisi ottaa huomioon: a) työttömyys, b) teollisuuden työvoiman määrä, c) maatalouden ja kalastuksen taso ja kehitys sekä d) sosiaalisen syrjäytymisen aste. Nykyiset tavoite 2 ja 5b -alueet, jotka eivät enää tulisi mukaan uuteen tavoite 2 -alueeseen, saisivat komission esityksen mukaan siirtymäkauden ajan rajoitettua tukea.

Suomessa on nykyisellä kaudella 1995—1999 taantuvia teollisuusalueita (nykyinen tavoite 2, Suomessa 15,5 % väestöstä) EU-keskiarvon mukaisesti ja nykyisen 5b -tavoitteen maaseutualueita (Suomessa 21,5 % väestöstä) huomattavasti EU:n keskitasoa enemmän. Suomen työttömyysongelmat ja alueelliset rakenneongelmat ovat edelleen merkittävät verrattuna EU:n kokonaistilanteeseen. Suomi on alustavissa kannanotoissaan katsonut, että komission esitys tältä osin vastaa Suomen aluepolitiikan linjauksia. Suomi tukee myös komission esitystä ympäristönäkökohtien huomioon ottamisesta tavoite 2 -ohjelmassa. Suomi katsoo, että tukialueiden valinnassa jäsenmaiden omien näkemysten tulee olla ratkaisevia.

2.5. Uusi tavoite 3 (inhimilliset voimavarat)

Komission esityksen mukaan uusi tavoite 3 olisi tarkoitettu alueille, jotka ovat tavoitteiden 1 ja 2 ulkopuolella. Toiminnan tarkoituksena olisi uudistaa työmarkkinoita. Tavoitteena on edistää toimia neljällä alueella, jotka täydentävät Euroopan työllisyysstrategian suuntaviivoja:

- taloudellisten ja yhteiskunnallisten muutosten liittämiset
- jatkuva koulutus koko eliniän ajan
- aktiivinen työmarkkinapolitiikka työttömyyden vastustamiseksi
- yhteiskunnallisen syrjäyttämisen torjunta

Suomi kannattaa uuden tavoitteen 3 yleisiä linjauksia ja korostaa toimenpiteiden täydentävyyttä monivuotisten koulutus- ja työllisyys-suunnitelmien sekä Euroopan työllisyysstrategian kanssa.

2.6. Yhteisöaloitteet

Komission esityksen mukaan yhteisöaloitemenetelyä muutettaisiin siten, että selvennetään toiminnassa yhteisön etua ja toiminnan innovaatio-suuntautuneisuutta. Yhteisöaloitteet rajattaisiin tämän vuoksi kolmelle alueelle:

- raja-alue-, rajat ylittävä ja alueiden välinen aluesuunnittelu yhteistyö,
- maaseudun kehittäminen,
- inhimilliset voimavarat, ottaen erityisesti huomioon tasa-arvokysymykset

Suomi kannattaa yhteisöaloitteiden selvää karsimista. Esitetyt kolme yhteisöaloitetta vastaavat pääpiirteissään Suomen näkemystä siitä, mihin yhteisöaloitteiden toiminnan tulisi suuntautua. Suomi ei kuitenkaan pidä perusteltuna komission ehdottamaa yhteisöaloitteiden rahoitusosuuden laskemista 9 prosentista 5 prosenttiin. Raja-alueita koskevan yhteisöaloitteen ja Tacis-ohjelman välistä kytkentää olisi vahvistettava.

2.7. Koheesiorahasto

Komissio ehdottaa koheesiorahaston säilyttämistä siten, että myös niillä jäsenvaltioilla, jotka ovat liittyneet talous- ja rahaliiton kolmanteen vaiheeseen, on edelleen mahdollisuus saada tukea rahastosta. Välivaiheen evaluoinnin perusteella jatko on tarkoitus arvioida uudestaan. **Suomen** kanta koheesiorahastoon otetaan vasta, kun nähdään mm., minkälaiseksi rahoitus ja aluepoliittinen kokonaisuus kehittyi.

2.8. Tehokkuuden toteuttaminen

Komission pyrkimyksenä on lisätä tehokkuutta yksinkertaistamalla ohjelma- ja rahoitusmenetelyjä sekä tehostamalla evaluointia ja tarkastusta. Ohjelmien määrän vähentäminen on ensimmäinen askel yksinkertaistamisen suuntaan. Toimen olisi ainoastaan yhden ohjelman soveltaminen kullakin tavoite 1 ja 2 -alueella. Horisontaalista tavoitetta 3 varten laadittaisiin joko yksi

kansallinen tai useita alueellisia ohjelmia. Toiminnan tehokkuuteen pyritään myös lisäämällä muiden toimenpiteiden kuin suorien tukien osuutta (korkotuet, vakuudet, riskisijoitukset ja muut sijoitukset).

Suomen perusasenne rakennerahastotoiminnan tehokkuuden parantamiseen on myönteinen. Komission esitys on oikean suuntainen, muttei riittävä. Uudistuksen painopiste tulisi asettaa rahoituksen tuloksellisuuden parantamiseen. Tämä edellyttää tukien määräaikaaisuutta ja uusien rahoitusinstrumenttien kehittämistä. Tuki tulisi voimistaa alueiden omaehtoista kehitystä ja tämän vuoksi muilta tahoilta — unionin ja valtion budjetista — tulevan rahoituksen osuuden pitää pysyä määrättyissä rajoissa. Tuki-intensiteetin kasvu ei saa vaarantaa terveen taloudellisen kehityksen edellytyksiä niillä alueilla, joihin se kohdistuu. Lähtökohtana on kuitenkin oltava, että hallinnoinnin tulee perustua kansallisiin hallintojärjestelmiin. Komission ehdottaman 10 prosentin reservin jättäminen kauden puolivälissä jaettavaksi alueille, joissa ohjelmien toimeenpano on ollut tehokasta, on Suomen aikaisemmin esittämien kannanottojen mukainen esitys. Reservin jakoperusteiden on oltava riittävän täsmälliset.

3. YHTEINEN MAATALOUSPOLITIikka

3.1. Yleistä

Komissio perustelee yhteisen maatalouspolitiikan uudistamista EU:n maataloustuotteiden kilpailukykyyn parantamisella, tuleviin WTO-neuvotteluihin varautumisella ja EU:n laajentumisella. Taustalla ovat myös kuluttajien vaatimusten huomioon ottaminen, tarve vahvistaa maaseutupolitiikkaa, ympäristönäkökohdat, politiikan yksinkertaistamistarve ja EU:n budjettirajoitteet. Maatalouspolitiikkaosuudessa komissio korostaa kuluttajien vaatimuksista suurimpana terveyttä ja erityisesti elintarvikkeiden turvallisuutta.

Komission ehdotuksen perustana on vuoden 1992 maatalouspolitiikan uudistuksen jatkaminen ja syventäminen. Komissio ehdottaa tärkeimpien maataloustuotteiden interventiohintojen alentamista: naudanlihalla 30 prosenttia, vil-

joilla 20 prosenttia ja maitotuotteilla 10 prosenttia.

Hinnanalennuksia esitetään osittain korvattaviksi suoralla tuella. Viljojen hinnanalennuksesta korvattaisiin noin puolet. Lisäksi komissio ehdottaa velvoitekesannoinnista luopumista ja öljykasveille maksetun erityistuen poistamista. Naudanlihasektorilla hinnanalennusta korvattaisiin korottamalla eläinkohtaisia tukia ja ottamalla käyttöön uusi ns. lypsylehmäpalkkio. Maitokiintiöjärjestelmää jatkettaisiin ainakin vuoteen 2006 saakka.

Komissio ehdottaa lisäksi tilakohtaisen tukikaton asettamista yhteisen maatalouspolitiikan perusteella maksettaville suorille tuille. Myös oliiviöljy-, viini- ja tupakkasektoreiden uudistaminen sisältyy maatalouspolitiikan uudistamiseen.

Komissio esittää, että ympäristönäkökohdat otetaan huomioon yhteisen maatalouspolitiikan tavoitteissa. Komissio toteaa, että se valmisteleesityksen siitä, miten suoran tuen maksamisen perusteisiin voidaan liittää ympäristönäkökohdat ja katsoo, että maatalouden ympäristöohjelmaa vahvistetaan ja tarkoitukseen osoitetaan lisää tukea. Komissio esittää myös maaseudun kokonaisvaltaista kehittämistä, jolloin maise-manhoitoon ja ympäristönsuojeluun kiinnitetään huomiota.

3.2. Vaikutukset

Komission ehdotukset vähentäisivät yhteisön menoja interventiotoimiin ja vientitukeen. Komissio arvioi kuitenkin, että EU:n maatalousmenot kasvaisivat vuoden 1999 43,3 miljardista ecusta vuoden 2006 noin 50 miljardiin ecuun, vaikka yhteisen maatalouspolitiikan menojen osuus koko budjetista laskisi edelleen. Vuonna 1988 säädettyä maatalouden menokattoa, joka rajoittaa budjetin maatalousosan kasvun 74 prosenttiin jäsenmaiden BKTL:n kasvusta sovellettaisiin myös uudella rahastokaudella.

Komission esitysten soveltaminen sellaiseen merkitsi Suomessa viljasektorille 355 miljoonan markan, naudanlihasektorille 17 miljoonan markan ja maitosektorille 112 miljoonan markan tulonmenetystä. Viljojen interventiohinan alentaminen 20 prosentilla johtaisi kannatta-

vuuskriisiin Suomen viljantuotannossa, koska tuotantokustannukset ovat maassamme korkeammat, mutta satotaso alhaisempi kuin EU:ssa keskimäärin. Komissio on myöntänyt, että Suomen erityisongelmaan tarvitaan erityisjärjestelyjä. Niitä valmistelemaan on koottu virkamiestyöryhmä.

3.3. Suomen kannanotot

Suomi tukee komission esittämiä yleislinjauksia EU:n maatalouspolitiikan uudistamiseksi. Yhteistä maatalouspolitiikkaa uudistettaessa on noudatettava tiukkaa budjettikuria. Suomi suhtautuu myönteisesti tilakohtaisen tukikaton asettamiseen EU:n markkinajärjestelmän kautta maksettaville suorille tuille.

Suomi tukee pyrkimystä aktiiviseen maaseutupolitiikkaan sekä maatalouspolitiikan ja maaseutupolitiikan välisen työnjaon selkiyttämistä. Suomi kannattaa ympäristönäkökohtien nykyistä parempaa huomioon ottamista maatalouspolitiikassa.

Suomi edellyttää, että Suomen maatalouden erityisongelmat otetaan huomioon Agenda 2000:n käsittelyssä. Suomen viljan- ja muun peltoviljelyn kannattavuuden turvaamiseksi on neuvotteluissa löydettävä kestävä ratkaisu. Suomi katsoo, että pidemmällä aikavälillä EU:n viljapolitiikkaa tulisi uudistaa siten, että kytkentää vuoden 1992 uudistuksen yhteydessä määriteltäisiin viitesatoihin tarkastellaan uudelleen.

Naudanliha- ja maitosektorilla suorien tukien korottaminen komission esittämällä tavalla korvaa tuottajille aiheutuvat tulon menetykset viljasektoria paremmin. Niitä koskevat uudistusesitykset ovat Suomen kannalta vähemmän ongelmallisia kuin viljasektorille esitetty uudistus.

4. UNIONI JA MUU MAAILMA

Komission mukaan unionin on *ulkosuhteiden hoidossa* toimittava aktiivisemmin, harjoitettava entistä tehokkaampia toimintatapoja ja pyrittävä yhtenäiseen lähestymistapaan puolustaessaan tärkeiksi katsomiaan intressejä. **Suomen** mielestä komission näkemys, joka korostaa laajentumisen merkitystä vakauden lisäämisessä Euroopassa ja laajentuneen unionin kasvavaa painoarvoa maailmanlaajuisesti, on perusteltu. Unionin laa-

jentuessa sen ulkosuhteet väistämättä muuttuvat ja voivat painottua uudelleen. Sekä nykyisten jäsenten että hakijamaiden intressissä on, että muutokset ovat hallittuja.

Suhteet Venäjään muodostuvat **komission** arvion mukaan nykyistä keskeisemmiksi; samoin *IVY-maiden ja Balkanin asema* korostuu niin yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan (YUTP) kuin taloudellistenkin ulkosuhteiden osalta. Komissio mainitsee alueellisina painopisteinä myös *transatlanttiset suhteet ja Välimeren alueen*.

Suomen mielestä transatlanttisten suhteiden osalta Yhdysvaltain kanssa käytävään vuoropuheluun ja sen täytäntöönpanoon on kiinnitettävä riittävää huomiota. Unionin Välimeri-politiikan kehittäminen edelleen on tärkeää. *Venäjän WTO-jäsenyys* ansaitsee erityisen huomion. Komission maininta *Taciksen ja muiden senkaltaisten ohjelmien* mukauttamistarpeesta on perusteltu.

Suomi voi yhtyä komission mainitsemiin painopisteisiin mutta haluaa korostaa *unionin pohjoisen ulottuvuuden kehittämistä* osana laajentuvan unionin ulkosuhteita. Pohjoisessa ulottuvuudessa on kyse kokonaiskäsitteestä, jonka avulla pyritään unionin politiikan kehittämiseen ja EU:n etujen määrittämiseen pohjoisen Euroopan muuttuvassa tilanteessa Suomen ja EU:n tavoitteita edistävällä tavalla. Käsitteeseen sisältyvät toimenpiteet lähialueittemme vakauden sekä yhteiskunnallisen ja taloudellisen kehityksen turvaamiseksi. Samalla Suomen asemaa pohjoisena liiketoimintakeskuksena pyritään vahvistamaan. Toiminta-ajatuksena on tukeutuminen nykyisiin alueellisiin yhteistyömuotoihin tällä alueella ilman uusien organisaatioiden tai rahoitusmekanismien luomista.

Suomi katsoo, että laajentumisella on vakautta lisäävä vaikutus, kuten **komissio** tuo esille. Keskeinen väline vakauden lisäämisessä on unionin yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka, johon sisältyvää kriisinhallintakykyä vahvistettiin Amsterdamin sopimuksessa. Tältä osin laajentuminen ei aiheuta muutoksia, vaan *YUTP:n ja puolustuspolitiikan kehittämistä* on sovittava yksimielisesti jäsenmaiden hallitusten kesken.

Komission näkemys, että unionin etujen mukaista on *WTO:n* toiminnan ja rakenteiden va-

kiinnuttaminen ja kansainvälisen kaupan edelleen vapauttaminen, jota tukemaan tulisi luoda WTO-puitteissa kilpailupolitiikkaa koskevat pelisäännöt, vastaa **Suomen** ajamaa kantaa. Kansainvälisen kaupan uudet ulottuvuudet eivät myöskään Suomen näkemyksen mukaan saisi heikentää unionin toimintaa ja mahdollisuuksia kansainvälisissä kauppapoliittisissa neuvotteiluissa. Tässä suhteessa tuemme komission esittämää kantaa, että Amsterdamin sopimuksessa sovitut lisäykset artiklaan 113 tulisi käyttää hyväksi unionin yhtenäisen ja johdonmukaisen toiminnan takaamiseksi WTO:ssa.

Komission mielestä myös laajentuneen unionin tulee kiinnittää määrätietoista huomiota *demokratian, ihmisoikeuksien ja tasa-arvon* toteutumiseen sekä *alueellisten kriisien* ehkäisemiseen. Ns. *globaaliagendan* kysymyksiin on panostettava riittävän tavoitteellisesti monenkeskisillä foorumeilla, vaikka monilla hakijamailla tämänhetkisen arvion mukaan on itsellään vielä runsaasti ongelmia esimerkiksi ympäristökysymysten kanssa. **Suomen** näkökulmasta on tärkeää edellisten lisäksi myös komission vaatimus kansainvälisestä yhteistoiminnasta *huumekaupan ja järjestäytyneen rikollisuuden* leviämisen torjumiseksi. Pääpaino tulisi olla ehkäisevissä toiminnoissa. Euroopan unionin roolia kansainvälisen avun antajana ja *kehitysmaasuhteita* yleisemminkin on kehitettävä.

5. TEHOKAS KOMISSIO, JOKA PALVELEE EUROOPPALAISIA

Agenda 2000 -asiakirjassa **komissio** viittaa niihin sisäisiin uudistuksiin, joista se ilmoitti HVK:n yhteydessä ja joiden pitäisi olla voimassa vuonna 2000 uuden komission aloittaessa tehtävänsä. Uudistukset tähtäävät tehokkuuden lisäämiseen hajauttamalla, järkiperäistämällä ja yksinkertaistamalla komission toimintaa. Myös neuvoston odotetaan ryhtyvän uudistuksiin mm. vähentämällä kokoonpanojensa määrää ja antamalla todellinen koordinoituvastuu yleisten asiain neuvostolle. **Suomen** kannalta komission toimeenpano- ja hallintotehtävien uudelleenarviointi on kannatettavaa. Myös neuvoston työskentelyn uudistaminen on tarkoituksenmukaista.

II LAAJENTUMISEN HAASTE

1. Hakijat ja kriteerit

Euroopan unionin seuraavassa laajentumisessa on jäseneksi pyrkimässä 11 ehdokasta: Viro, Latvia, Liettua, Puola, Unkari, Tsekki, Slovakia, Slovenia, Bulgaria, Romania ja Kypros. Myös Turkki on hakenut jäsenyyttä vuonna 1987.

Hakijamaiden on jäseniksi tullessa hyväksyttävä ja toimeenpantava EU:n lainsäädäntö, ns. *acquis communautaire* mukaanlukien EU:n II (yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka) ja III (oikeus- ja sisäasiat) -pilareihin sisältyvät säädökset.

Kööpenhaminan Eurooppa-neuvostossa 1993 asetettiin uusille hakijamaille seuraavat jäsenyyshedellytykset: vakaat demokraattiset instituutiot, oikeusvaltio, ihmisoikeuksien kunnioittaminen, vähemmistöjen suoja, toimiva markkinatalous sekä kyky kantaa jäsenyydestä seuraavat velvollisuudet, ml. poliittisen ja talous- ja rahaunionin vaateet. Hakijamaiden tulisi myös ennen jäsenyyttä ratkaista sellaiset ristiriidat, jotka voisivat vaarantaa unionin yhtenäisyyden ja toiminnan.

2. Komission maalausunnot

Komissio julkaisi 16.7.1997 maalausunnot kymmenestä jäsenyyttä hakeneesta Keski-Euroopan maasta. Maalausunnoissa komissio arvioi hakijamaiden edellytyksiä täyttää jäsenyydelle asetetut poliittiset ja taloudelliset edellytykset. Komissio edellyttää hakijamaiden täyttävän jäsenyyden poliittiset edellytykset ennen neuvottelujen aloittamista. Komission arvion mukaan Slovakia ei täytä vielä tätä edellytystä. Komissio päätyy kokonaisarvioon, jonka mukaan Puola, Unkari, Tsekin tasavalta, Slovenia ja Viro voisivat täyttää jäsenyyshedellytykset keskipitkällä aika-

välillä eli noin 4—5 vuoden kuluessa. Muiden hakijamaiden se arvioi tarvitsevan vielä enemmän aikaa.

Komissio suosittelee jäsenyysevenvottelujen aloittamista viiden em. maan ja Kyproksen kanssa. Neuvottelut eivät päättyisi välttämättä yhtä aikaa, vaan eteneminen niissä riippuisi maiden edistymisestä jäsenyysevenvoitteiden täyttämises-
sä. Lisäksi komissio ehdottaa, että neuvottelut aloitettaisiin myös muiden kanssa sitä mukaa, kun ne pystyvät täyttämään jäsenyyshedellytykset.

3. Laajentumisstrategia

Komissio tekee Agenda 2000 -asiakirjassa ehdotuksia laajentumisstrategiaksi, joka sisältää kaksi pääelementtiä: 1) Jäsenyysevenvottelujen periaatteena on, että yhteisön säännöstöä sovelletaan liittyessä unioniin. Siirtymäajat ovat mahdollisia — poikkeukset eivät. 2) Kaikkia hakijamaita koskeva vahvistettu liittymistä valmisteleva strategia, joka sisältää seuraavia osia:

1) Liittymistä valmisteleva tuki: Phare-avun (1,5 mrd ecua vuodessa) lisäksi annettaisiin vuodesta 2000 alkaen liittymistä valmistelevaa tukea 0,5 mrd ecua vuodessa maatalouden kehittämiseen ja 1 mrd ecua rakennetukea.

2) Komissio tekee kunkin hakijamaan kanssa liittymistä valmistelevan kumppanuussopimuksen, jossa sovitaan tarvittavista uudistustoimenpiteistä ja niiden aikatauluista. Tavoitteiden saavuttamisesta riippuu myönnetyn tuen laajuus ja joko käytävien neuvottelujen edistyminen tai uusien jäsenyysevenvottelujen aloittaminen. Komissio raportoi säännöllisesti Eurooppa-neuvostolle saavutetusta edistyksestä. Jos hakijamaan todetaan täyttävän liittymisneuvotteluihin osal-

listumiselle asetetut ehdot eikä se ole vielä osallistunut neuvotteluihin, komissio ehdottaa neuvottelujen aloittamista.

3) Hakijamaiden osallistumismahdollisuuksia yhteisön ohjelmiin vahvistetaan.

Komissio ehdottaa myös Eurooppa-konferenssia, jossa käsiteltäisiin II ja III-pilarin kysymyksiä vuosittain valtionpäämies- tai pääministeritasolla. Konferenssiin osallistuisivat kaikki jäsenmaat ja ne eurooppalaiset maat, jotka haluavat liittyä unioniin ja ovat sitoutuneet siihen assosiointisopimuksen kautta. Vielä yleisluontoinen ehdotus vastaa Ranskan aikaisemmin tekemää aloitetta laajentumiskonferenssista. Keskeisin avoin kysymys liittyy siihen, mitä maita konferenssiin otettaisiin mukaan, so. pääsisikö Turkki mukaan.

Kyproksen kanssa jäsenyysneuvottelut on jo päätetty aloittaa kuusi kuukautta HVK:n päättymisen jälkeen huolimatta siitä, ettei saaren jakokiistaan ole vielä löydetty ratkaisua.

Komissio ei pidä Turkin uudistuksia vielä riittävinä jäsenyysneuvottelujen avaamiseen. Sen sijaan komissio esittää erilaisia toimia Turkin tukemiseksi ja suhteiden tiivistämiseksi unionin ja Turkin välillä.

4. Laajentumiskysymys EU:n neuvostossa syksyllä 1997

EU:n neuvoston alainen laajentumistyöryhmä käsitteli komission maalausunnott syyskuussa 1997. Coreper käsittelee laajentumiseen liittyviä kysymyksiä syksyn 1997 kuluessa viikoittain erilisissä Agenda 2000 -Corepereissa. YAN, jolle huippukokous antoi koko Agenda 2000 koskevan koordinaatiotehtävän, käsittelee asiaa syksyn aikana kaikissa kokouksissaan ja valmistelee raportin Luxemburgin Eurooppa-neuvostolle (12.—13.12.1997), jossa on tarkoitus tehdä päätökset laajentumisneuvottelujen aloittamisesta. Varsinainen neuvotteluprosessi laajentumisesta aloitettaneen Iso-Britannian puheenjohtajuuskaudella.

5. Laajentumisprosessi; Suomen kanta

Suomi tukee EU:n laajentumista, joka edistää koko maanosan vakautta, turvallisuutta ja hyvinvointia. Suomen mielestä on tärkeää, että unioni on avoin kaikille eurooppalaisille valtioille, jotka täyttävät jäsenyyskriteerit. Katsomme, että jäseniksi pyrkiviä maita on kohdeltava tasavertaisesti ja arvioitava samojen objektiivisten kriteerien perusteella.

Neuvoston piirissä harkitaan syksyn aikana unionin laajentumistavoitetta parhaiten palvelevaa etenemisstrategiaa komission esitysten pohjalta. Suomen mielestä unionin tulee tukea voimaperäisesti kaikkien hakijamaiden edellytyksiä täyttää jäsenyyskriteerit. Tuki muotoillaan kuitenkin hakijamaan yksilöllisten tarpeiden mukaan. Unionin ja kaikkien hakijamaiden kesken on järjestettävä säännöllinen yhteydenpito, jollaiseen mm. Eurooppa-konferenssi tarjoaa mahdollisuuden.

Jäsenyysneuvottelut tulisi Suomen mielestä käynnistää sellaisten maiden kanssa, joiden voidaan realistisesti olettaa täyttävän jäsenyyshedellytykset keskipitkällä aikavälillä. Neuvotteluprosessiin otettaisiin mukaan lisää hakijamaita sitä mukaa, kun ne täyttävät edellä mainitun ehdon. Tämän mahdollisuuden on oltava todellinen.

Suomi katsoo, että erityistä huomiota olisi kiinnitettävä unionin jäseneksi liittymistä edeltävään valmistautumiseen ja jäsenyyttä valmistelevaan strategiaan. Laajentuminen rasittaa yhteisöbudjettia pitkän aikaa. Tätä rasitusta voidaan lieventää, jos nykyisiä suuria eroja tulotasossa ja tuottavuudessa jäsenmaiden ja hakijamaiden välillä saadaan kavennettua. Laajentumista edeltävän panostuksen tulisi edistää taloudellista kasvua ja rakennesopeutusta näissä maissa. Lisäksi Suomi katsoo, että varoja tulee ohjata myös tehokkaiden ja toimivien oikeus- ja organisaatiorakenteiden kehittämiseen hakijamaissa, esimerkiksi Interreg- ja Phare-tyyppisissä toiminnoissa.

III UUSI RAHOITUSKEHYS (VUOSILLE 2000—2006)

1. Yleistä

Komission esityksen mukaan unionilla tulisi olla myös vuoden 1999 jälkeen monivuotiset rahoituskehykset ja toimielinten välinen sopimus talousarviota koskevasta kurinalaisuudesta ja talousarviomenettelyn parantamisesta. Uusi kausi koskisi vuosia 2000—2006.

Komission esityksen mukaan vuosien 2000—2006 rahoituskehyksiä ohjaisi omien varojen enimmäismäärä. Vuosina 2000—2006 yhteisön menot katettaisiin korottamatta vuoden 1999 omien varojen enimmäismäärää. Vuoden 1999 omien varojen enimmäismäärä on 1,27 prosenttia jäsenvaltioiden yhteenlasketusta bruttokansantulosta (BKTL).

Vuosina 2000—2006 yhteisön BKTL:n arvioidaan kasvavan 24 prosenttia. Maksusitoumuksina ilmaistut menot lisääntyisivät 17 prosenttia ja maksumäärärahojen kasvu olisi 20,5 prosenttia.

Komission vuosien 2000—2006 rahoituskehyksiä koskevissa laskelmissa on oletuksena, että unioni laajentuu viidellä KIE-maalla sekä Kyproksella. Laajenemisen kustannukset arvioidaan 75 miljardiksi ecuksi. Tämä määrä otettaisiin pääosin maatalouden ja rakennepolitiikan osuudesta.

Liittymistä valmistelemaan tukeen varattaisiin vuosina 2000—2006 yhteensä 21 miljardia ecua. Maatalouteen käytettäisiin 0,5 miljardia ecua vuodessa, rakenteellisiin tukitoimiin 1 miljardi ecua vuodessa ja ulkoisiin toimiin PHARE-ohjelmasta 1,5 miljardia ecua vuodessa (vuonna 1999 1,3 mrd ecua). Uusille jäsenvaltioille varattaisiin lisäksi tukea yhteensä 53,8 miljardia ecua, josta käytettäisiin maatalouteen 12 miljardia ecua, rakennepolitiikkaan 38 miljardia ecua ja loput sisäisiin politiikkoihin ja hallintomenoihin.

Komission mukaan laajenemisen taloudellisen hyödyn oletetaan syntyvän sisämarkkinoiden laajentumisesta, yleisestä yhdentymiskehityksestä sekä unionin aseman vahvistumisesta maailmanmarkkinoilla.

Vuosina 2000—2006 nykyisten jäsenvaltioiden talouskasvuksi arvioidaan 2,5 prosenttia vuodessa ja jäsenyyttä hakeneiden maiden talouskasvuksi 4 prosenttia vuodessa vuoteen 2006 mennessä. Jos omien varojen enimmäismäärä pidetään vuoden 1999 tasolla, vuonna 2006 olisi käytettävissä hieman yli 20 miljardin ecun lisäresurssit. Jäsenmaiden taloudellista suorituskyyä tulee jatkuvasti arvioida.

Suomen mielestä yhteisön menot on rahoituskautella 2000—2006 katettava vuoden 1999 omien varojen enimmäismäärällä (1,27 %/jäsenvaltioiden yhteenlaskettu BKTL). Käytännössä tämä edellyttää sitä, että nykykokoonpanon vaatimien menojen suhteellinen kokonaisosuus pysyy ennallaan koko rahoituskautella 2000—2006. Suomi lähtee siitä, että laajentumisen kokonaismenot on vuoden 2006 jälkeenkin katettava omien varojen enimmäismäärän 1,27 prosentin puitteissa.

2. Suomen alustavat kannat eri politiikka-lohkojen rahoituspuitteisiin

Suomen mielestä etenkin maatalous- ja rakennepolitiikan uudistusten kustannusten arvioimiseksi tarvitaan laaja-alaisempaa selvitystyötä ja uusien laskentamallien tuottamista lopullisten kannanottojen perustaksi.

Suomi katsoo, että *maatalouspolitiikan* uudistamisessa on yhteisötason kustannusten rajoittamiseen etsittävä keinoja ennakkoluulottomasti. Suorat tuet on jaettava uudelleen siten, että niiden mitoituksessa otetaan huomioon eri jäsen-

maiden todellisten kilpailukykyhaittojen kompensointitarve. Tämän seurauksena kompensatation kokonaisrahoituksen lisäyksen ei tule olla pysyvää. Tukijärjestelmiä uudistettaessa on otettava huomioon maataloustuotannon erityisolosuhteet. Suomen viljan- ja muun peltoviljelyn kannattavuuden turvaamiseksi on löydettävä kestävä ratkaisu.

Suomi tukee perusteellista *rakennerahastouudistusta*. Komission ehdottaman rakennerahoituksen osuuden 0,46 prosenttia laajentuneen EU:n BKTL:sta on oltava enimmäismäärä. Maakohtaisten rakennetukien enimmäismäärä olisi rajattava korkeintaan neljään prosenttiin. Lisäksi olisi tutkittava muitakin tukiin liittyviä rajoitteita ja kehitettävä uusia rahoituskeinoja.

Erittäin harvaan asutut alueet, jotka kuuluvat tavoite 6:n piiriin, on siirrettävä uuden tavoite 1:n piiriin. Työllisyysvaikutukset ja ympäristönäkökohdat tulisi huomioida alueiden valintakriteereinä. Rakennerahastojen varoja tulisi käyttää tutkimus- ja kehittämistoiminnan perusvalmiuksien parantamiseen.

Yhteisöaloitteita on karsittava, mutta niiden rahoitusosuudessa lähtökohdaksi olisi otettava nykyisten voimavarojen säilyttäminen. Suomi

kannattaa LFA-tuen poistamista alueellisista ohjelmista. Komission esitys vaatii tältä osin täsmentämistä.

Sisäisissä politiikoissa ohjelmien määrää on karsittava, ohjelmia on kehitettävä ja niiden toimintoja on koordinoitava nykyistä voimakkaammin. Jäsenmaksujen tarpeettomaan kierrätykseen EU:n budjetin kautta on kiinnitettävä erityistä huomiota. Ohjelmista, jotka eivät tuota lisäarvoa EU:n toimintaan, on luovuttava.

Määrärahasoja olisi tarkasteltava enemmän tarpeiden näkökulmasta, eikä kytkeä menoja BKTL:n kasvuun. Yksittäisten ohjelmien määrärahamitoituksiin ei voida vielä ottaa kantaa. TEN-hankkeiden edistämisessä tulisi hyödyntää unionin budjetin ohella enemmän muita rahoitusmuotoja.

Ulkoisten toimien ohjelmia on tehostettava ja niiden toimintoja on koordinoitava nykyistä voimakkaammin ennen kaikkea päällekkäisyyksien välttämiseksi. Komission ehdotus on kuitenkin oikeansuuntainen. Venäjän keskeistä merkitystä, unionin pohjoisen ulottuvuuden kehittämistarvetta ja aktiivisia transatlanttisia suhteita olisi korostettava.

ULKOASIAINVALIOKUNNAN LAUSUNTO 6/1997 vp

Valtioneuvoston selvitys Suomen alustavista kannanotoista Agenda 2000 -asiakirjaan

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Suuri valiokunta on 10.10.1997 päättänyt lähettää ulkoasiainvaliokuntaan lausuntoa varten ulkoasiainministeriön kirjeseen 9.10.1997 sisältyvän valtioneuvoston selvityksen eduskunnalle Suomen alustavista kannanotoista Agenda 2000 -asiakirjaan.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- osastopäällikkö Pertti Torstila, EU-sihteeristön päällikkö Eikka Kosonen, EU-sihteeristön apulaispäällikkö Päivi Luostarinen ja yksikön päällikkö Hannu Kyröläinen, ulkoasiainministeriö
- ministeri Jaakko Iloniemi
- tutkija Teija Tiilikainen, Maanpuolustuskorkeakoulun strategian laitos.

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Selvityksessä todetaan Euroopan unionilla olevan merkittäviä sisäisiä ja ulkoisia haasteita, joihin vastaaminen edellyttää uudistuksia. Hallitusten välinen konferenssi (HVK) vastasi osaltaan näihin haasteisiin, mutta joiltakin osin sen saavutukset jäivät puutteellisiksi. Erityisesti institutionaalisten kysymysten osalta jäätin puolitiehen. Unionin sisäisten haasteiden, mm. talous- ja rahaliiton kolmanteen vaiheeseen siirtymisen sekä rakenne- ja aluepolitiikan ja maatalouspolitiikan uudelleen arvioinnin ohella merkittäviä ulkoisia haasteita ovat Keski- ja Itä-Euroopan maiden (ml. Baltia) jäsenyyssprosessi sekä yleiset koko Euroopan kehitystä koskevat kysymykset ja globaalit haasteet, kuten ympäristöuhkiin vastaaminen ja maailmankaupan vapauttaminen. Komis-

sion Agenda 2000 -tiedonanto ja liittymishakemuksista laaditut lausunnot muodostavat kokonaisuuden, jossa komissio vastaa Eurooppa-neuvoston sille tekemiin selvityspyyntöihin unionin yleisistä kehityslinjoista ja tulevan politiikan päälinjoista, laajentumiseen liittyvistä kysymyksistä sekä vuoden 1999 jälkeisistä rahoitusnäkymistä. Eurooppa-neuvosto on antanut yleisten asiain neuvostolle tehtäväksi koordinoida Agenda 2000 -kokonaisuudesta raportin Luxemburgissa joulukuussa kokoontuvalle Eurooppa-neuvostolle. Tuolloin on tarkoitus sopia erityisesti laajentumisneuvottelujen aloittamisesta.

Valtioneuvoston selvitys on yhteenveto Suomen suhtautumisesta komission Agenda 2000 -tiedonannon eri asiakokonaisuuksiin tämänhet-

kisen tilanteen valossa. Kantoja tullaan tarvittavilta osin täsmentämään ennen joulukuun Eurooppa-neuvoston kokousta. Selvitys jakaantuu kolmeen pääjaksoon ”Unionin politiikat”, ”Laajentumisen haaste” ja ”Uusi rahoituskehys (vuosille 2000—2006)”.

Ulkosaainvaliokunta käsittelee lausunnossaan selvityksen alajaksoa ”Unioni ja muu maailma” sekä Euroopan unionin laajentumiseen liittyviä kysymyksiä.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Unioni ja muu maailma

Ulkosaainvaliokunta yhtyy valtioneuvoston selvityksen unionin ja muun maailman suhteita koskevassa jaksossa todettuun komission kannanottoon, joka korostaa EU:n laajentumisen merkitystä vakauden lisäämisessä Euroopassa ja laajentuneen unionin kasvavaa painoarvoa maailmanlaajuisesti. Kun unionin laajentuessa sen ulkosuhteet voivat painottua uudelleen, valiokunnan mielestä on erityisen tärkeää sekä nykyisten jäsenten että hakijamaiden kannalta, että muutokset ovat hallittuja. Valtioneuvosto korostaa selvityksessään yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan (UTP) vakautta vahvistavaa merkitystä. Valiokunnan mielestä UTP:n mahdollisuuksia tässä mielessä vähentää se, että Maastrichtin sopimuksen mukainen Euroopan unioni on edelleen enemmän taloudellinen kuin poliittinen unioni ja toistaiseksi ratifioimaton Amsterdamin sopimus pysyttää tämän tilanteen lähinnä ennallaan. Kuten valtioneuvoston selvityksessä todetaan, tältä osin unionin laajentuminenkaan ei aiheuta merkittäviä muutoksia, sillä UTP:n ja puolustuspolitiikan kehittämisestä on sovittava yksimielisesti jäsenmaiden hallitusten kesken. Sen sijaan UTP:aan sisältyvää kriisinhallintakykyä vahvistettiin Amsterdamin sopimuksessa. Tällä on valiokunnan mielestä merkitystä erityisesti unionin toimintamahdollisuuksien lisääntymiselle sen laajentuessa Balkanin turvallisuuspoliittisesti ongelmalliselle alueelle, johon komissio kiinnittää selvityksessään huomiota.

Valiokunta pitää oikeana valtioneuvoston selvityksessä mainittua komission arviota, että

unionin suhteet Venäjään muodostuvat nykyistä keskeisemmiksi. Samoin IVY-maiden ja Baltian asema sekä unionin transatlanttiset suhteet tulevat korostumaan unionin ulko- ja turvallisuuspoliittisissa ja taloudellisissa ulkosuhteissa. Suomen on valiokunnan mielestä erityisesti pyrittävä vaikuttamaan unionin Venäjän- ja Baltian-politiikan kehittämiseen Pohjois-Euroopan vakautta lujittavalla tavalla. Valiokunta pitää siksi oikeana valtioneuvoston selvityksessä esitettyä käsitystä, että Suomen tulee korostaa unionin pohjoisen ulottuvuuden kehittämistä osana laajentuvan unionin ulkosuhteita, erityisesti EU:n etujen määrittämisessä pohjoisen Euroopan muuttuvassa tilanteessa Suomen ja EU:n tavoitteita edistävällä tavalla.

Valiokunta panee merkille, että komission selvityksessä korostetaan myös unionin roolin kasvavaa merkitystä Välimeren alueella. Tätä näkökohtaa ei valtioneuvoston selvityksessä käsitellä. Kun itäisen Keski-Euroopan ja viime aikoina Balkaninkin kehitys on kulkenut kohti suurempaa vakautta, Välimeren ja Pohjois-Afrikan alueella epävakaa kehityksen vaara on lisääntynyt. Ongelmana on EU:n kannalta erityisesti Välimeren maihin suuntautuva, suuret mittasuhteet saanut laiton maahanmuutto, jonka mahdollisiin turvallisuuspoliittisiin vaikutuksiin valiokunnan asiantuntijakuulemisissa kiinnitettiin huomiota. Suomen on valiokunnan mielestä syytä aktivoida toimintaansa myös Välimeren ja Pohjois-Afrikan maiden ongelmien käsittelyssä.

Laajentuminen

Valtioneuvoston selvityksen sekä samalla komission Agenda 2000 -asiakirjan keskeisin osa käsit-

telee unionin laajentumista. Laajentuminen kytkeytyy myös unionin sisäiseen kehitykseen, etenkin sisämarkkinoiden kehittämiseen, talous- ja rahaliiton toteuttamiseen sekä Amsterdamin sopimuksen ratifioimiseen ja voimaantuloon.

Eurooppa-neuvosto määritteli Kööpenhaminassa kesäkuussa 1993 pitämässään kokouksessa sen, mitä jäsenyys edellyttää hakijamaalta:

— Hakijamaassa on vakaat instituutiot, jotka takaavat demokratian, oikeusvaltion, ihmisoi-
keudet sekä vähemmistöjen kunnioittamisen ja suojelemisen.

— Hakijamaassa on toimiva markkinatalous, ja se pystyy selviytymään kilpailun ja markkina-
voimien paineiden kanssa unionissa.

— Hakijamaa pystyy vastaamaan jäsenyyden mukanaan tuomiin velvoitteisiin, mukaan lukien poliittisen unionin sekä talous- ja rahaliiton tavoitteiden noudattamisen.

Komissio on näiden edellytysten perusteella arvioinut hakijamaiden liittymisedellytyksiä. Valiokunta pitää peruskirjan mukaista maalaus-
suntomenettelyä asianmukaisena keinona valtioiden jäsenyysvalmiuksien arvioimiseen. Jäsenyyden edellytysten osalta valtiokunta katsoo, että Eurooppa-neuvoston asettamat kriteerit ovat sinänsä objektiivisia, mutta niiden tulkin-
nassa on väistämättä myös poliittisia elementtejä.

Taloudelliset kriteerit nousevat erityisen merkitykselliseksi maiden arvioinnissa jo senkin takia, että lähes kaikki valtiot täyttävät poliittiset edellytykset. Taloudellisten edellytysten täyttäminen on tärkeää: kysymys on siitä, onko hakijavaltioilla todelliset mahdollisuudet selvittää kilpailuilla eurooppalaisilla sisämarkkinoilla, joilla on jäsenyyden alkuun mennessä todennäköisesti otettu käyttöön yhteinen raha joidenkin jäsenvaltioiden kesken. Liian varhain tapahtunut liittyminen ei olisi hakijamaiden eikä jäsenvaltioidenkaan edun mukaista. Tämä saattaisi olla erityisen vahingollista hakijamaan ja sen talouden kannalta.

Valtioneuvosto katsoo, että jäsenyysneuvottelut tulisi käynnistää sellaisten maiden kanssa, joiden voidaan realistisesti olettaa täyttävän jäsenyysedellytykset keskipitkällä aikavälillä. Neuvotteluprosessiin otettaisiin mukaan lisää hakija-

maita sitä mukaa kun ne täyttävät edellä mainitun ehdon.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan enemmistö jäsenvaltioista on hyväksynyt komission ehdotuksen lähtökohdat. Valiokunnan käsityksen mukaan tämä on eräs mahdollinen ja ilmeisesti melko realistinen malli neuvotteluiden käynnistämiseksi. Menettelyä voidaan tarkistaa olosuhteiden muuttuessa, ottaen kuitenkin huomioon neuvottelujen teknisen toteuttamisen vaatimat voimavarakysymykset. Pohjoismaiden kesken on esiintynyt eräitä eroavaisuuksia neuvottelujen aloittamisesta. Kokonaisuutena pohjoismaiden linjaerot eivät kysymyksessä ole ehkä niin merkittäviä kuin ensi näkemältä näyttää: kyse on ennemminkin neuvottelutekniikasta ja aikataulusta, eikä siitä, että jotkut pohjoismaat kannattaisivat laajentumista ja jotkut taas eivät.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että Euroopan unioni tai Euroopan yhteisöt eivät ole koskaan neuvotelleet jäsenyydestä enemmän kuin neljän valtion kanssa samanaikaisesti. 1970-luvun alussa neuvoteltiin Irlannin, Norjan, Tanskan ja Yhdistyneen kuningaskunnan jäsenyydestä ja vuosina 1993—1994 jäsenyydestä neuvoteltiin Itävallan, Norjan, Suomen ja Ruotsin kanssa. Jäsenyysneuvottelut käydään jäsenvaltioiden ja jäsenyyttä hakeneiden valtioiden kesken. Neuvottelut sitovat voimavaroja molemmilta puolilta. Vaikka laajentuminen onkin tärkeää, se ei saa halvaannuttaa unionin sisäistä toimintaa eikä estää unionin sisäistä kehittämistä.

Valiokunta pitää tärkeänä, että komission esitys sisältää neuvottelujen aloittamisen ainakin yhden Baltian maan kanssa. Valiokunta pitää oikeana sitä, ettei Baltian maitakaan tule käsitellä yhtenä ryhmänä, vaan niiden asemaa on arvioitava kunkin oma tilanne huomioon ottaen.

Laajentumisella on eritasoisia vaikutuksia. Eräs taso on uusien vähemmistöjen mukaantulo unioniin. Suomen osalta myönteinen alueellinen erityispiirre saattaa olla se, että Suomen lähi-
alueella olevalle Euroopan unionin osalle tulee merkittävän suuruinen venäläisvähemmistö, jonka jäsenet ollessaan jonkin unionin jäsenvaltion kansalaisia ovat samalla myös Euroopan unionin kansalaisia.

On mahdollista, että unionin jäsenyydestä aktiivisesti kiinnostuneet maat ryhmitellään kolmeen: ensimmäiseen ryhmään kuuluisivat ne valtiot, joiden kanssa neuvotteluja käydään, toiseen ne, jotka kumppanuuden kautta valmistautuvat neuvottelujen aloittamiseen tarvittavan tason saavutettuaan ja kolmanteen ne, joiden jäsenyyden käsittelyn edellytysten vahvistaminen tapahtuu varsinaisesta laajentumisstrategiasta erillisin keinoin. Viimeksi mainitun ryhmän osalta on kuitenkin kyse valtioista, jotka ovat ryhtyneet aktiivisesti edistämään jäsenyysperspektiiviä.

Valiokunnan käsityksen mukaan on hyvin tärkeää, että kumppanuuden kautta jäsenyyteen valmistautuvien maiden tukemisesta huolehditaan.

Valiokunta toteaa, että on tiettyjä vaaroja siitä, että ensimmäisen ja toisen neuvotteluryhmän väli muodostuu unionin sisäisten seikkojen takia ennakoitua suuremmaksi. Tämä käsitys perustuu siihen seikkaan, että kun unioniin liittyy enemmän kuin viisi uutta jäsenvaltiota, on sitä ennen Amsterdamin sopimuksen mukaan sovitettava toimielinreformista. Tämän reformin toteuttaminen ei ennako-odotuksista huolimatta onnistunut Amsterdamin. Ei ole perusteltua olettaa, että kysymysten ratkaiseminen tulisi olennaisesti helpommaksi vastaisuudessa.

Näin ollen liittymiskumppanuus on väline, jolla saattaa olla ennakoitua pitempi vaikutus. Valiokunta pitää keskeisenä sitä, että liittymiskumppanuussopimusvaltiot pysyvät motivoituneina ja että niille tosiasiallisesti annetaan mahdollisuudet yhteisten edellytysten täytyessä siirtyä neuvottelemaan jäsenyydestä. Liittymiskumppanuutta koskevien taloudellisten sekä muiden tukitoimien on oltava todellisia ja tehokkaita. Lisäksi niiden on jäsenyyteen valmistamisen ohella estettävä kumppanuusvaltioiden syr-

jäytyminen. Liittymistä valmistelevaa strategiaa on jatkuvasti kehitettävä ja sen seurantajärjestelmän on oltava avoin ja säännöllinen.

Eurooppa-konferenssi voi muodostua tärkeäksi jäsenyyteen tähtäävään menettelyyn liittyväksi foorumiksi. Konferenssi, joka perustuu lähinnä Ranskan esittämiin ajatuksiin, ei ole vielä täysin selkeytynyt sisällöltään, toimintatavoiltaan tai osallistujiltaan. Se saattaa merkittävästikin edistää vakautta ja helpottaa EU:n laajentumista tulevaisuudessa.

Laajenemisessa on lukuisia vielä ratkaisemattomia ongelmia, joita valtioneuvoston selvityksessä ei tuoda esille. Selvityksessä ei esimerkiksi oteta kantaa siihen, onko nykyinen omien varojen enimmäismäärä realistisen suuruinen kattamaan laajentuneen unionin rahoituksen. Tähän liittyen valiokunnassa on keskusteltu siitä, voiko laajeneminen tuoda mukanaan vakautta, josta kannattaisi maksaa ja jos näin on, niin kenen siitä pitäisi maksaa ja kuinka paljon.

Euroopan unionin laajentuminen ylipäättensä on suuri periaatteellinen ratkaisu. Tämä laajeneminen merkitsee unionin perusluonteen muuttumista Länsi-Euroopan valtioiden yhteisöstä tosiasiallisesti yleiseurooppalaiseksi yhteisöksi. Samalla joudutaan pohtimaan sitä, missä määrin unionin syventäminen ja erityisesti perustajamaissa unionin alati syvenevän liiton kaukopäämäärille annettu sisältö on yhteensovitettavissa 25 tai jopa 30 maan yhteisöksi laajentuneen unionin kanssa.

Lausunto

Edellä esitetyn perusteella ulkoasiainvaliokunta kunnioittavasti esittää,

että suuri valiokunta ottaa huomioon, mitä edellä on esitetty.

Helsingissä 31 päivänä lokakuuta 1997

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Markus Aaltonen /sd	Antero Kekkonen /sd
vpj.	Eva Biaudet /r	Kimmo Kiljunen /sd (osittain)
jäs.	Satu Hassi /vihr	Martti Tiuri /kok
	Esko Helle/vas	Erkki Tuomioja /sd
	Tytti Isohookana-Asunmaa /kesk	Jarmo Wahlström /vas
	Kauko Juhantalo /kesk	Ben Zyskowicz /kok
	Ilkka Kanerva /kok	vj. Bjarne Kallis /skl (osittain).

VALTIOVARAINVALIOKUNNAN LAUSUNTO 30/1997 vp

Valtioneuvoston selvitys Suomen alustavista kannanotoista Agenda 2000 -asiakirjaan

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunnan suuri valiokunta on 10.10.1997 lähettänyt ulkoasiainministeriön kirjelmän 9.10.1997, joka sisältää valtioneuvoston selvityksen eduskunnalle Suomen alustavista kannanotoista Agenda 2000 -asiakirjaan, valtiovarainvaliokuntaan lausuntoa varten.

Jaostokäsittely

Asia on ollut käsiteltävänä valtiovarainvaliokunnan kaikissa jaostoissa.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- kaupallinen neuvos Hannele Kerola, ulkoasiainministeriö
- aluekehitysjohtaja Veijo Kavonius, sisäasiainministeriö
- budjettineuvos Rauno Lämsä, valtiovarainministeriö
- erityisavustaja Veikko Marttila, maa- ja metsätalousministeriö.

Hallinto- ja tarkastusjaostossa ovat olleet kuultavina

- aluekehitysjohtaja Veijo Kavonius, sisäasiainministeriö
- teollisuusneuvos Liisa Mieskylä, kauppa- ja teollisuusministeriö
- MEP Kyösti Virrankoski ja MEP Riitta Myller.

Verojaostossa on ollut kuultavana

- budjettineuvos Rauno Lämsä, valtiovarainministeriö.

Sivistys- ja tiedejaostossa on ollut kuultavana

- neuvotteleva virkamies Juha Mäntyvaara, opetusministeriö.

Maatalousjaostossa ovat olleet kuultavina

- ministeri Kalevi Hemilä, neuvotteleva virkamies Antero Tuominen ja ylitarkastaja Kari Valonen, maa- ja metsätalousministeriö.

Liikennejaostossa on ollut kuultavana

- rakennusneuvos Juhani Tervala, liikenneministeriö.

Kauppa- ja teollisuusjaostossa ovat olleet kuultavina

- teollisuusneuvos Liisa Mieskylä ja teollisuusneuvos Kalle J. Korhonen, kauppa- ja teollisuusministeriö.

Sosiaali- ja työjaostossa ovat olleet kuultavina

- erikoistutkija Arto Koho, sosiaali- ja terveysministeriö

Asunto- ja ympäristöjaostossa ovat olleet kuultavina

- osastopäällikkö Pertti Toivonen ja vanhempi hallitussihteeri Liisa Heinonen, työministeriö.
- neuvotteleva virkamies Aira Kalela ja kansainvälisten asiain neuvos Leena Simonen, ympäristöministeriö.

ULKOASIAINMINISTERIÖN KIRJELMÄ

EU:n komissio on 16.7.1997 julkaissut Agenda 2000 -nimisen asiakirjan. Agenda 2000 sisältää komission linjaukset EU:n valmistautuessa suuriin haasteisiin lähestyttäessä vuotta 2000. Komissio esittää näkemyksensä erityisesti yhteisen maatalouspolitiikan ja alue- ja rakennepolitiikan kehittämisestä. Lisäksi komissio esittää kantansa siihen, miten EU:n rahoitus voidaan järjestää seuraavalla rahoituskaudella (vuosina 2000—2006).

Eurooppa-neuvosto on antanut yleisten asioiden neuvostolle (ulkoministerit) tehtäväksi koordinoita Agenda 2000 -kokonaisuudesta raportti Luxemburgissa joulukuussa 1997 kokoontuvalle Eurooppa-neuvostolle. Tuolloin on tarkoitus sopia laajentumisneuvottelujen aloittamisesta. Samassa yhteydessä tehtäneiden yleisiä linjauksia rakenne- ja aluepolitiikan, maatalouspolitiikan ja rahoituksen osalta, joskin niitä koskevat lopulliset päätökset tehtäneiden vasta myöhemmin.

Käsiteltävänä oleva ulkoasiainministeriön kirjelmä on yhteenveto Suomen suhtautumisesta komission Agenda 2000 -tiedonannon eri asiakokonaisuuksiin tämänhetkisen tilanteen ja valmistelun valossa. Kantoja tullaan kirjelmän mukaan tarvittavilta osin täsmentämään ennen tulevan joulukuun Eurooppa-neuvoston kokousta.

Komissio on nostonut Agenda 2000 -tiedonannossa sisäisten politiikkojen kehittämisen painopistealueiksi seuraavat asiakokonaisuudet: kestävä kasvun ja työllisyyden edellytysten luominen, tiedon asettaminen etusijalle, työllisyysjärjestelmien uudenaikaistaminen sekä elinolojen parantaminen. Ulkoasiainministeriön kirjelmän mukaan Suomi yhtyy komission tavoitteenasetteluun, mutta haluaa lisäksi korostaa mm. kilpailukyvyn parantamista.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Valiokunta yhtyy ulkoasiainministeriön kirjelmässä esitettyihin alustaviin näkökohtiin ja kannanottoihin.

Alue- ja rakennepolitiikka

Komissio esittää Agenda 2000:ssa perinpohjaista rakennerahastouudistusta. Rakennerahastojen nykyiset seitsemän tavoitetta supistetaan kolmeen: kahteen alueelliseen tavoitteeseen ja yhteen horisontaaliseen työllisyystavoitteeseen. Samalla nykyiset kolmetoista yhteisöaloitetta supistuisivat kolmeen. Suomi on alustavissa kannanotoissaan tukenut sekä tavoitteiden että yhteisöaloitteiden määrän vähentämistä.

Kaksi kolmasosaa rahoituksesta ehdotetaan suunnattavaksi tavoite 1:n kattamille alueille. Tavoite 1:n rahoituksen jakamiskriteerit olisivat pitkälle samat kuin nykyisin. Lisätukea voitaisiin

tulevalla rahoituskaudella myöntää alueille, joilla työttömyyden taso on korkea. Syrjäisimpiä alueita käsiteltäisiin yhdenvertaisesti tavoite 1-alueiden kanssa erityistapauksena. Komission esityksessä on todettu pohjoisten, nykyisin 6-alueeseen kuuluvien harvaanasuttujen alueiden edellyttävän erityisjärjestelyjä. Valtiovarainvaliokunta pitää välttämättömänä, että kaikki tavoite 6-alueet pääsevät tavoite 1:n piiriin koko tulevaksi ohjelmakaudeksi. Työttömyys ja harva asutus tulee selkeästi säilyttää tämän alueen määrittäisperusteina.

Tavoite 2-valintakriteereitä komissio ehdottaa yksinkertaistettaviksi ja selkeytettäväksi nykyisestäään. Valtioneuvosto on todennut selvityksessään, että Suomessa on sekä taantuvia teollisuusalueita (nyk. tavoite 2) että nykyisen 5 b-tavoitteen maaseutualueita huomattavasti EU:n keskitasoa enemmän. Toisaalta Suomen työttö-

myyssongelmat ja alueelliset rakenneongelmat ovat edelleen merkittävät verrattuna EU:n kokonaistilanteeseen. Komission esityksen on katsottu tältä osin vastaavan Suomen aluepolitiikan linjauksia. Uuden 2-tavoitteen tulisi olla Suomessa vähintään nykyisten 2- ja 5b-tavoitteiden suuruinen. Siihen tulisi pääsääntöisesti kuulua ne nykyiset 2- ja 5b-tavoitealueet, jotka eivät pääse uuteen 1/6-tavoitteeseen. Yksityiskohtaisissa kriteereissä tulisi kyetä ottamaan maakunnalliset, jopa seutukunnalliset näkökohdat huomioon.

Suomi on alustavissa kannanotoissaan tukenut myös työmarkkinoita uudistavan tavoite 3:n yleislinjauksia. Sen sijaan Suomi ei ole kannattanut yhteisöaloitteiden rahoitusosuuksien laskeamista 9 prosentista 5 prosenttiin. Raja-alueita koskevan yhteisöaloitteen ja Tacis-ohjelman välistä kytkentää olisi valtioneuvoston mielestä vahvistettava. Valiokunta yhtyy tältäkin osin valtioneuvoston kantaan ja korostaa pohjoisen ulottuvuuden vahvistamista tulevissa uudistuksissa. Barents-yhteistyö ja Itämeri-yhteistyö ovat erityisen merkittäviä Suomen näkökulmasta.

Valtioneuvosto on alustavissa kannanotoissaan pitänyt komission esitystä rakennerahastouudistukseksi oikean suuntaisena, mutta riittämättömänä. Valtiovarainvaliokunta toteaa, että rakennerahastot ovat ennen muuta aluepoliittinen instrumentti. Kansallisen aluepolitiikan tulee riittävän kohdennetusti ja tehokkaasti täydentää EU:n aluepolitiikkaa, jotta sisäistä muutoliikettä voitaisiin hillitä ja turvata mahdollisimman tasapainoinen alueellinen kehitys.

Uudistuksen painopiste tulisi valtioneuvoston mielestä asettaa rahoituksen tuloksellisuuden parantamiseen. Tuki-intensiteetin kasvu ei saa vaarantaa terveen taloudellisen kehityksen edellytyksiä niillä alueilla, joihin se kohdistuu. Tehokkuuden lisäämiseksi voidaan myös varata vähintään 10 prosenttia varoista vararahastoon, jota käytettäisiin ohjelmakauden puolivälissä niiden alueiden hyväksi, jotka ovat kysyneet osoittamaan toimeenpanossa tehokkuutta. Kerrannaisvaikutusten tehokkuutta pyritään lisäämään myös muiden toimenpiteiden kuin suorien tukien osuutta lisäämällä.

Tukialuejaolla suunnataan ja porrastetaan lähinnä kansallisia yritystoiminnan investointitu-

kia ja kansallisten yritystukien osuutta EU:n alueellisten tavoiteohjelmien toteuttamisessa.

Valtiovarainvaliokunnan mielestä tulisi erityistä huomiota kiinnittää ohjelmien vähentämiseen ja ohjelmatyön yksinkertaistamiseen. Myös Suomen omaa hallinto- ja budjetoitintjärjestelmää on kehitettävä, jotta kansallisen rahoituksen kohtaantumista voidaan parantaa ja sen riittävyys turvata.

Rahoituskehys

Komission esityksen mukaan unionilla tulisi olla myös vuoden 1999 jälkeen monivuotiset rahoituskehykset ja toimielinten välinen sopimus talousarviota koskevasta kurinalaisuudesta ja talousarviomenettelyn parantamisesta. Komission esityksen mukaan vuosina 2000—2006 rahoituskehyksiä ohjaisi omien varojen enimmäismäärä. Menot katettaisiin korottamatta vuoden 1999 omien varojen enimmäismäärää. Vuoden 1999 omien varojen enimmäismäärä on 1,27 prosenttia jäsenvaltioiden yhteenlasketusta bruttokansantuotteesta.

Valtioneuvoston selvityksen mukaan yhteisön menot on rahoituskaudella 2000—2006 katettava vuoden 1999 omien varojen enimmäismäärällä, joka on 1,27 prosenttia jäsenvaltioiden yhteenlasketusta bruttokansantuotteesta. Lisäksi Suomi lähtee siitä, että laajentumisen kokonaismenot on vuoden 2006 jälkeenkin katettava omien varojen enimmäismäärän 1,27 prosentin puitteissa.

Suomi on alustavissa kannanotoissaan tukenut komission esitystä siitä, että alue- ja rakennepoliittisten toimenpiteiden osuus olisi enintään 0,46 prosenttia EU:n BKT:sta. Määrää tulisi kuitenkin hallituksen mukaan pitää ylärajana. Suomen lähtökohtana on lisäksi, että maakohtaisten rakennetukien enimmäismäärä tulisi mitoittaa alle 4 prosentin maan bruttokansantuotteesta.

Valiokunta yhtyy hallituksen käsitykseen rakennetukien enimmäismäärästä, jonka osalta valiokunta korostaa, että 4 prosentin rajan ei tule muodostua miksikään tavoitteeksi vaan sen tulee olla ehdoton katto. Hallituksen kantaan yhtyen valiokunta myöskin katsoo, että omien varojen enimmäismäärän on oltava 1,27 prosenttia kunkin jäsenmaan ja jäsenvaltioiden yhteenlasketus-

ta BKT:sta. Valiokunta kuitenkin samalla korostaa, että tarkkojen lukujen esittämisessä on useista syistä johtuvia monia epävarmuustekijöitä, jotka voivat vaikuttaa lopullisesti toteutuviin jälkikäteen todettavissa oleviin tarkkoihin lukuihin.

Yhteinen maatalouspolitiikka

Valtiovarainvaliokunta toteaa, että Agenda 2000 -asiakirjaa on tarkasteltava kokonaisuutena. Lisämenot, jotka seuraavat uusien jäsenmaiden otamisesta, rahoitettaisiin pääasiassa rakennerahastoista, eivätkä ne rasittaisi maatalousbudjettia. Komission ehdotukset vähentäisivät yhteisön menoja interventiot toimiin ja vientitukeen. Yhteisen maatalouspolitiikan menojen osuus koko budjetista laskisi edelleen. Vuonna 1988 säädettyä maatalouden menokattoa, joka rajoittaa budjetin maatalousosan kasvun 74 prosenttiin jäsenmaiden BKTL:n kasvusta, sovellettaisiin myös uudella rahastokaudella.

Komission ehdotuksen perustana on vuoden 1992 maatalouspolitiikan uudistuksen jatkaminen ja syventäminen. Suomi on alustavissa kannanotoissaan asettunut tukemaan komission esittämiä yleislinjauksia EU:n maatalouspolitiikan uudistamiseksi. Se on myös korostanut tiukkaa budjettikuria yhteistä maatalouspolitiikkaa uudistettaessa, mitä valtiovarainvaliokunta pitää oikeana.

Komissio ehdottaa tärkeimpien maataloustuotteiden interventiohintojen alentamista. Naudanlihan osalta alennus olisi 30 prosenttia, viljoilla 20 ja maitotuotteilla 10 prosenttia. Hinnanalennuksia esitetään osittain korvattaviksi suoralla tuella.

Yhtyen valtioneuvoston kantaan valiokunta toteaa, että erityisesti viljojen interventiohinnan alentaminen johtaisi kannattavuuskriisiin Suomen viljantuotannossa, koska tuotantokustannukset ovat maassamme korkeammat, mutta sätotaso alhaisempi kuin EU:ssa keskimäärin. Maatalousmarkkinoiden toimivuudesta käynnistetyn selvityksen pohjalta on tulevaisuudessa neuvotteluissa pureuduttava Suomen kustannuskehitykseen; korkeita kustannuksia tulee pyrkiä alentamaan eurooppalaiselle tasolle. On otettava myös huomioon, että Suomella on useimpiin

muihin EU-maihin verrattuna pysyvä ilmastollinen haitta ja lyhyt kasvu- ja laidunkausi. Viljelijöiden kannalta Suomen tuottajahinnat ovat jo nykyisin aivan liian alhaiset, eivätkä enää lisäalennusten jälkeen kattaisi tehokkaimmillakaan tiloilla muuttuvia kustannuksia.

Valiokunta pitää ehtona maatalousuudistuksen hyväksymiselle, että Suomen viljan- ja muun peltoviljelyn, esimerkiksi nurmen, kannattavuuden turvaamiseksi löydetään kestävä ratkaisu muun muassa CAP-tuen määräytymisperusteen osalta. Erityisesti kauran nykymuotoiset viljelyedellytykset on turvattava. Mahdollisuudet harjoittaa ja jopa laajentaa sokerijuurikkaan tuotantoa nykyisestäään pitää selvittää neuvotteluissa. Edelleen valiokunta toteaa, että kysymystä perunatärkkelyksestä on tarkasteltava laajempaan kuin pelkästään maatalouskysymyksenä. Rypsin ja rapsin viljelypinta-alat tulee turvata nykyisen laajuisina.

Kuten valtioneuvosto on omassa kannanotossaan todennut, naudanliha- ja maitosektoria koskevat uudistusesitykset ovat Suomen kannalta vähemmän ongelmallisia kuin viljasektorille esitetty uudistus. Tässä yhteydessä on kuitenkin selvitettävä erikoistuneen naudanlihatuotannon kannattavuus.

Maaseutupolitiikalla on Agenda 2000:ssa laajempi kattavuus kuin nykyisin. Suomi tukee pyrkimystä aktiiviseen maaseutupolitiikkaan sekä maatalouspolitiikan ja maaseutupolitiikan välisen työnjaon selkeyttämistä. Kun maatalous on pitkäjänteistä toimintaa, toimenpiteissä pitää ottaa huomioon elinkeinon mahdollisuudet sopeutua muutoksiin.

Valiokunta pitää tärkeänä, että myös LFA-tuen ja ympäristötuen rahoitus turvataan. Liittymissopimuksessa sovitun ympäristöohjelman toimivuutta ei saa vaarantaa sen kummempin viljelijöiden tulonmuodostuksessa kuin ympäristöpolitiikassakaan. Suomen kannalta on tärkeää, että ympäristövaikutukset otetaan osaksi yhteisön maatalouspolitiikkaa.

Liikenneinfrastrukturi

Agenda 2000 -asiakirjassa viitataan useissa yhteyksissä liikenneverkkojen ja liikenneinfrastruktuurin ja niiden kehittämisen merkitykseen.

Sen mukaan eri alueiden välisten liikenneyhteyksien parantaminen edistää sekä kestäväää kehitystä että myös unionin sisäistä yhteenkuuluvuutta. Agendan mukaan infrastruktuuriin kohdistuvat toimet parantavat myös kilpailukykyä ja vaikuttavat siten työllisyyteen unionin alueella. Liikenneinfrastruktuuriin liittyvien hankkeiden rahoituksesta todetaan, että yhteisön rahoituksella on edelleen keskeinen merkitys käynnistettäessä Euroopan laajuisiin verkkoihin liittyviä hankkeita. Pelkästään unionin taholta tulevan rahoituksen ei kuitenkaan uskota riittävän, vaan hankkeiden toteuttaminen vaatii lisärahoitusta nykyisiin yhteisön TEN-budjetin määrärahoihin sekä myös kokonaan uusien rahoitusmuotojen kehittämistä.

TEN-verkkojen kehittäminen on siis Agenda 2000:n mukaan eräs EU:n toiminnan painopistealue, jonka kehittämistä unionin on tarkoitus rahoittaa. Valiokunta pitää tärkeänä, että unioni tukee taloudellisesti Euroopan laajuisten verkkojen kehittämistä. Liikenneverkkojen kehittäminen on tärkeää sekä unionin laajenemisen kannalta että myös unionin toiminnan syventämisen kannalta. Esim. TEN-verkkojen sekä siihen kytkeytyvien muiden liikenneverkkojen kehittämisellä on Suomen ja muiden unionimaiden välisten yhteyksien kannalta keskeinen merkitys, kun otetaan huomioon maamme maantieteelliset erityispiirteet. Liikenneverkkojen kehittäminen edistää myös unionin ulkosuhteiden kehittämistä sekä EU:n kilpailukykyä. Eri maiden välisten liikenneyhteyksien kehittyminen (esim. Tanskan ja Ruotsin välisen kiinteän yhteyden valmistuminen) tulee vaikuttamaan olennaisesti myös Suomenkin kilpailuasemaan. Suomen ja sen lähi-alueiden liikenneverkkojen kehittäminen on myös osa unionin pohjoisen ulottuvuuden kehittämistä. Vaikka unionin tarkoituksena on rahoittaa liikenneinfrastruktuuriin liittyviä hankkeita, on rahoitustarve todennäköisesti huomattavasti rahoitusmahdollisuuksia suurempi. Uusien rahoitusmuotojen kehittäminen on siksi tärkeää TEN-hankkeiden edistämiseksi.

Sosiaalitoimi

Valtioneuvosto on korostanut taloudellisen kehityksen ja vakauden merkitystä Agenda 2000

-ohjelmaa toteutettaessa. Suomi korostaa komission tavoin kestävään talouskasvun turvaamisen olevan keskeisin toimintalinja työllisyyden edistämässä. Valtiovarainvaliokunta korostaa kuitenkin myös sosiaalisen ja taloudellisen kehityksen keskinäisriippuvuutta. Komissio on Agenda 2000 -asiakirjassa kyennyt tunnistamaan näiden keskinäisen yhteyden vain suppeasti. Se on nähnyt sosiaaliturvan vain rahoitusongelmana. Keskeisiin, esimerkiksi ikääntymisestä ja naisten osuuden kasvamisesta työelämässä johtuviin sekä uuden teknologian käyttöönotosta, markkinoiden ja yritysten uudelleenjärjestelystä ja globalisoitumisesta seuraaviin haasteisiin voidaankin luonnollisesti vastata vain, jos taloudellinen perusta on kunnossa. Muun kuin työllisyyden osalta EU:n sosiaalipoliittisen toiminnan käsittely on tiedonannossa niukkaa. Sosiaaliturvaa on valiokunnan mielestä kuitenkin tarkasteltava laajempaan kysymyksenä. Valiokunta muistuttaa kuitenkin siitä, että sosiaali- ja työllisyyspolitiikkaa säädellään ensisijaisesti kansallisella lainsäädännöllä.

Suhteellisesti köyhien maiden liittyminen EU:hun merkitsee erityistä haastetta sosiaalista ja taloudellista koheesiota tavoitteleville EU:n politiikoille. Laajentumisen merkittävimpiä vaikutuksia tulee olemaan EU:n keskiarvoisen BKT:n huomattava aleneminen. Muuttoliikkeen ja muiden haittavaikutusten vähentämiseksi on tarpeen luoda kansallisia strategioita maiden kehityserojen tasoittamiseksi. Sosiaalipoliitiikan kehittämisen pysähtymiseen ei saa alistua hakijamaiden sosiaalialan lainsäädäntöön liittyvien vaikeuksien takia. Sosiaalipoliittisten järjestelmien tasoa on ylläpidettävä sekä EU:n jäsenmaissa että hakijamaissa, jotta erilaiset sosiaaliinseen dumpppaukseen liittyvät ongelmat eivät muodostu sisämarkkinoiden kannalta ongelmallisiksi.

Saadun selvityksen perusteella valiokunta toteaa, että hakijamaiden standardit sosiaalisektorilla ovat niin alhaisia, että niiden hidas sopeuttaminen horjuttaisi yhteisölainsäädännön yhtenäisyyttä ja siten häiritsisi sisämarkkinoiden toimintaa. Erityisen vakavana ongelmana komissio on pitänyt työsuojelustandardien noudattamatta jättämistä, mikä merkitsisi hakijamaille kilpailu-

etua. Valiokunta pitää komission huomiota erittäin tärkeänä.

Valiokunta korostaa komission tavoin tavaroiden vapaan liikkuvuuden vaatimien miniminormien täyttämistä. Esimerkiksi EU:n uusia kemikaaleja, geeniteknikalla muutettuja tuotteita, lääkkeitä ja lääkintälaitteita koskeva lainsäädäntö on vaativaa ja sen toimeenpano edellyttää toimivia viranomaisorganisaatioita, taloudellisia resursseja ja valvontaa. Kansanterveys ja elintarviketurvallisuus ovat yksi komission prioriteeteista. Terveydensuojelu tulee toteuttaa läpäisyperiaatteella kaikissa yhteisön politiikoissa ja toiminnoissa. Valiokunta korostaa myös ympäristöterveyden standardien täyttämistä.

Valiokunta kiinnittää huomiota työelämän tasa-arvon puutteisiin, jotka heijastuvat paitsi yhteiskunnan rakenteisiin, myös yksilöiden ja perheiden elämään monin tavoin. Hakijamaiden on tässäkin sitouduttava yhteisön politiikkojen kehittämiseen.

Laajentumisstrategiaan liittyen valtiovarainvaliokunta pitää tärkeänä, että erilaisilla tukiohjelmilla ja muutoinkin voidaan vaikuttaa siihen, ettei tarvita pitkiä siirtymäaikoja hakijamaille miniminormien täyttämisessä.

Työllisyys

Suomi on pitänyt tärkeänä sitä, että työllisyys on näkyvästi esillä unionin toiminnassa. Laajentuneiden sisämarkkinoiden tulisiakin periaatteessa merkitä uusia työllisyysmahdollisuuksia. Suomi on korostanut työllisyystilanteen huomioon ottamista myös rakennerahastojen määrärahojen jakokriteerinä. Sitä ei kuitenkaan ole operationalisoitu niin selvästi kuin esimerkiksi BKT-kriteeriä alueiden määrittelyssä. Suurempi konkretia olisi valiokunnan käsityksen mukaan tärkeää Suomen omien etujen kannalta; tällä kriteerillä voisimme saada suuremman rahoitusosuuden EU:n rakennerahastovaroista kuin pelkästään BKT- ja aluekriteereitä käyttäen ja myös suuremman osuuden kuin meillä on nyt. Suomen edun mukaista on ajaa työllisyyskriteerin käytön ottamista kaikkien rakennerahastovarojen osalta.

Työllisyys on Agenda 2000 -ohjelmassa aluepainotteinen, mikä näkyy uusien tavoitteiden

keskinäisissä suhteissa. Komissio on korostanut asiakirjassa, että sosiaalirahastotoimenpiteet on toteutettava yhdenmukaisella tavalla ohjelma-alueesta tai ohjelmasta riippumatta. Tavoite 3-ohjelmassa valitut teemat — sopeutuminen taloudellisiin ja sosiaalisiin muutoksiin, elinikäisen oppimisen järjestäminen, aktiivinen työmarkkinapolitiikka työttömyyden nujertamiseksi sekä toimenpiteet sosiaalisen syrjäytymisen ehkäisemiseksi — tukevat kansallisia painopisteitämme. Valtiovarainvaliokunta pitää tärkeänä, että ne otettaisiin myös 1- ja 2-ohjelmien tavoitteiksi. Ihmisille on valiokunnan mielestä eri alueilla luotava tasavertaiset olosuhteet kehittää työllistymisedellytyksiään. Valiokunta pitää oikeana valtioneuvoston näkemystä siitä, että inhimillisten voimavarojen kehittämisen on oltava keskeisessä asemassa niin tavoitteiden 1 ja 2 kohdealueilla kuin muuallakin unionissa ja sitä on toteutettava johdonmukaisesti. Suomi on korostanut edellä lueteltujen toimenpiteiden täydentävyyttä monivuotisten koulutus- ja työllisyysuunnitelmien sekä Euroopan työllisyysstrategian kanssa.

Valiokunta tukee myös Suomen pyrkimyksiä vähentää byrokratiaa. Komission ja jäsenmaan suhde tulisi rakennerahastokäytännössä saada tulosohjaustyyppiseksi siten, että tavoitteet, niiden resurssointi ja seuranta sovitaan jäsenmaan ja komission välillä.

Ympäristö

Komission mukaan ympäristöön kohdistuvien uhkien hallinta on heti työllisyyden jälkeen tärkein tulevaisuuden haaste unionin toiminnassa. Ongelmien ratkaiseminen lisää hyvinvointia ja parantaa unionin suhdetta kansalaisiinsa. Uuden ympäristöteknologian kehittäminen luo huomattavia mahdollisuuksia kasvuille ja työllisyydelle. Amsterdamin sopimuksessa kestävä kehitys tuli unionin tavoitteeksi.

On välttämätöntä kehittää ympäristöongelmiin ratkaisuvaihtoehtoja yhteisötasolla. Ympäristövaatimukset korostuvat unionin laajentues- sa. On erittäin tärkeää, että jäsenyyttä hakeneet maat hyväksyvät yhteisön voimassa olevan ympäristölainsäädännön ja panevat sen täytäntöön sekä valvovat sen täytäntöönpanoa. Hakijamaiden ympäristöpolitiikkaa kehitetään korjaavasta

toiminnasta ennalta ehkäisevään suuntaan, mitä valiokunta pitää oikeana lähtökohtana. Tämä lähtökohta on otettava huomioon myös investoinneissa.

Komissio ehdottaa, että jäsenyyttä hakeneille maille myönnetään liittymistä valmistelevaa tukea vuodesta 2000 alkaen yhteensä 3 mrd ecua vuosittain. Rahoitustukea on tarkoitus etsiä myös muista lähteistä. Hakijamaissa toteutettavat mittavat ympäristönsuojeluinvestoinnit voivat toteutua vain maiden oman ja julkisen rahoituksen lisäksi hankittavalla yksityisellä ja kansainvälisten rahoituslaitosten rahoituksella. Valiokunta pitää tärkeänä, että kannustimena toimivaa yhteisörahoitusta myönnetään vain sellaisille hankkeille, jotka täyttävät yhteisön ympäristösäännösten vaatimukset. Valiokunta korostaa ympäristöohjaavuuden merkitystä investoinneissa myös nykyisten jäsenmaiden osalta. Yhteisörahoitusta tulee kohdistaa rajojen yli tulevien päästöjen vähentämiseen. Valiokunta pitää tärkeänä myös tehokkaasti toimivan ympäristöverotuksen aikaansaamista osana ympäristön tilan huomioon ottamisessa.

Valtiovarainvaliokunta tukee ajatusta koheesiorahaston kehittämisestä. Koheesiorahastosta tuetaan ympäristöalan hankkeita ja Euroopanlaajuisen liikenteen infrastruktuurihankkeita. Tällaiset kestävästä kehitystä tukevat hankkeet

ovat erityisen tärkeitä tulevissa jäsenmaissa, joissa ympäristön ja perusrakenteiden tila on huomattavasti heikompi kuin nykyisissä jäsenmaissa.

Komissio on oikealla tavalla korostanut alueellisen yhteistyön merkitystä ympäristökysymyksissä. Suomen edun mukaista on korostaa pohjoista ulottuvuutta ja siinä erityisesti Itämeren suojelua, Itämeri-yhteistyötä ja yhteistyötä Venäjän kanssa.

Tarkoituksena on sovittaa rakenteellisen tuen osat yhteen. Yhteisöaloitteiden määrää supistetaan ja rahoituksessa olevaa päällekkäisyyttä poistetaan. Komissio ei erikseen mainitse ympäristöasioita tavoitteen 1-tuen maksamisen perusteena.

Ympäristötavoitteet on tarkoitus sisällyttää myös yhteisen maatalouspolitiikan tavoitteisiin entistä paremmin. Siirtymisellä hintatuesta suoraan tukeen on sinänsä jo vaikutuksia ympäristöön.

Lausunto

Valtiovarainvaliokunta esittää kunnioittaen,

että suuri valiokunta asiaa käsitellessään ottaa huomioon, mitä tässä lausunnossa on esitetty.

Helsingissä 21 päivänä marraskuuta 1997

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Mauri Pekkarinen /kesk
 vpj. Kari Rajamäki /sd
 jäs. Olavi Ala-Nissilä /kesk
 Ulla Anttila /vihr
 Pirjo-Riitta Antvuori /kok
 Bjarne Kallis /skl
 Timo Laaksonen /vas
 Reijo Laitinen /sd
 Markku Lehtosaari /kesk
 Håkan Malm /r
 Mats Nyby /sd
 Arja Ojala /sd (osittain)

Maija Rask /sd
 Anssi Rauramo /kok (osittain)
 Jukka Roos /sd
 Kimmo Sasi /kok
 Oiva Savela /kok
 Marja-Liisa Tykkyläinen /sd
 Jukka Vihriälä /kesk
 vjäs. Maria Kaisa Aula /kesk (osittain)
 Hannu Kemppainen /kesk (osittain)
 Matti Saarinen /sd (osittain)
 Kari Uotila /vas.

HALLINTOVALIOKUNNAN LAUSUNTO 17/1997 vp

Valtioneuvoston selvitys Suomen alustavista kannanotoista Agenda 2000 -asiakirjaan

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Suuri valiokunta on 10 päivänä lokakuuta 1997 pitämässään kokouksessa lähettänyt asian E 44/1997 vp Agenda 2000 hallintovaliokuntaan lausunnon antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- aluekehitysjohtaja Veijo Kavonius, lainsäädäntöneuvos Antti Pelttari ja ylitarkastaja Tiina Tikka, sisäasiainministeriö
- kaupallinen neuvos Jukka Similä, ulkoasiainministeriö
- budjettineuvos Rauno Lämsä, valtiovarainministeriö
- osastopäällikkö Pertti Toivonen, työministeriö
- apulaisosastopäällikkö Henrik Räihä ja nuorempi hallitussihteeri Marjaana Aarnikka, kauppa- ja teollisuusministeriö
- neuvotteleva virkamies Jarmo Vaittinen, maa- ja metsätalousministeriö
- rakennepolitiikan päällikkö Juha Talvitie, Suomen Kuntaliitto
- maakuntajohtaja Esa Latva-Rasku, Etelä-Pohjanmaan liitto

- maakuntajohtaja Antti Mykkänen, Savon liitto
 - maakuntajohtaja Altti Seikkula, Keski-Pohjanmaan liitto
 - apulaisjohtaja Jukka Patrikainen, Keski-Suomen liitto
 - suunnittelujohtaja Risto Poutiainen, Pohjois-Karjalan liitto
 - aluekehityspäällikkö Sirkka Kylmänen, Pohjois-Pohjanmaan liitto
 - johtaja Markku Gardin, Satakunnan työvoima- ja elinkeinokeskus
 - johtaja Leila Helaakoski, Pohjois-Pohjanmaan työvoima- ja elinkeinokeskus
 - johtaja Alpo Jokelainen, Kainuun työvoima- ja elinkeinokeskus
 - johtaja Matti Kuosmanen, Pohjois-Karjalan työvoima- ja elinkeinokeskus
 - johtaja Pekka Savolainen, Hämeen työvoima- ja elinkeinokeskus
 - apulaiskaupunginjohtaja Tapani Hellsten, Hämeenlinnan kaupunki
 - elinkeinojohtaja Rauno Haikara, Raahen kaupunki.
- Oulun kaupunki on antanut asiasta kirjallisen lausunnon.

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Valtioneuvoston selvityksessä todetaan, että Euroopan unioni on merkittävien sisäisten ja ul-

koisten haasteiden edessä, joihin vastaaminen edellyttää uudistuksia. Unionin sisäisiä muutos-

haasteita ovat erityisesti rakenne- ja aluepolitiikan sekä maatalouspolitiikan uudelleen arviointi samoin kuin uudesta rahoituskehiksestä päättäminen. Ulkoisia haasteita ovat erityisesti Keski- ja Itä-Euroopan maiden jäsenyyssprosessi sekä yleiset koko Euroopan kehitystä koskevat kysymykset ja globaalit haasteet.

Komission Agenda 2000 -tiedonanto ja liitty-mishakemuksista laaditut lausunnot muodostavat kokonaisuuden, jossa komissio vastaa Eurooppa-neuvoston sille tekemiin selvityspyyntöihin unionin yleisistä kehityslinjoista ja tulevan politiikan päälinjoista, laajentumiseen liittyvistä kysymyksistä sekä vuoden 1999 jälkeisistä rahoitusnäkökymistä.

Eurooppa-neuvosto on antanut yleisten asiain

neuvostolle tehtäväksi koordinoita Agenda 2000 -kokonaisuudesta raportti Luxemburgissa joulukuussa kokoontuvalle Eurooppa-neuvostolle. Tuolloin on selvityksen mukaan tarkoitus sopia laajentumisneuvotteluiden aloittamisesta. Samassa yhteydessä tehtäneen yleisiä linjauksia rakenne- ja aluepolitiikan, maatalouspolitiikan ja rahoituksen osalta, vaikka niitä koskevat lopulliset päätökset tehdäänkin vasta myöhemmin.

Valtioneuvoston selvitys on yhteenveto Suomen suhtautumisesta komission Agenda 2000 -tiedonannon eri asiakokonaisuuksiin tämänhetkisen tilanteen ja valmistelun valossa. Selvityksen mukaan kantoja tullaan tarvittavilta osin tämentämään ennen joulukuun Eurooppa-neuvoston kokousta.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

1. Lausunnon antamiseen liittyviä näkökohtia

Valiokunta on tässä lausunnossaan arvioinut pääasiassa komission tiedonannon taloudellista ja sosiaalista koheesiota koskevaa osaa. Rakennerahastouudistuksen ohella valiokunta on jäljempänä lyhyesti lausunut henkilöiden vapaan liikkumisoikeuden toimenpanoon liittyvistä kysymyksistä.

Valiokunta on kannanotto-osassa esitystekniisesti jakanut osan käsiteltävistä aihepiireistä kolmeen alaotsikkoon. Ensimmäisessä ilmaistaan komission tiedonannon sisältö sellaisena kuin se on esitetty valtioneuvoston selvityksessä. Tämän jälkeen esitetään selvityksestä ilmenevät Suomen alustavat kannanotot. Lopuksi on esitetty varsinainen valiokunnan kannanotto-osa, jossa on myös osin selostettu asiantuntijakuulemisesta esitettyjä näkökohtia. Asiantuntijalausunnoista voidaan todeta yleisesti, että niistä puuttui paljolti arvio kannanottojen laaja-alaisemmasta merkityksestä osana EU:n rakennerahastouudistuksen kokonaisuutta.

Valitulla esitystekniikalla pyritään helpottamaan kokonaisuuden hahmottamista ja lausunnon luettavuutta sekä lisäksi myös edesauttamaan valiokunnan omaa jatkotyöskentelyä rakennerahastouudistuksen edetessä.

2. Taloudellinen ja sosiaalinen koheesio

2.1. Yleistä rakennerahastouudistuksesta

Komission tiedonanto valtioneuvoston selvityksen mukaan. Komissio esittää Agenda 2000:ssa perinpohjaista rakennerahastouudistusta. Toimintaa keskitetään tehokkuuden lisäämiseksi. Rakennerahastojen tavoitteiden ja yhteisöaloitteiden määrää on tarkoitus supistaa. Samoin alueellisten tavoitteiden väestökattavuutta pienennetään ja alueet koordinoitetaan kansallisten tukialuejakojen kanssa. Komissio esittää, että unionin tasapainoisen kehittämisen ja inhimillisten voimavarojen tarvittavan sopeuttamisen vuoksi on tarpeen säilyttää nykyistä alue- ja rakennepoliittikkaa vastaava tukivolyymi (0,46 prosenttia unionin BKTL:stä) myös seuraavalla rahoituskaudella vuosina 2000—2006.

Suomen alustavat kannanotot valtioneuvoston selvityksen mukaan. Valtioneuvoston selvityksessä Suomi pitää rakennepoliitikan uudistamista tarpeellisena. Suomi on myös alustavissa kannanotoissaan tukenut komission esitystä siitä, että alue- ja rakennepoliittisten toimenpiteiden osuus olisi enintään 0,46 prosenttia EU:n BKT:sta. Määrää tulisi kuitenkin pitää ylärajana, ja rahoituksen jakautumiseen nykyisten ja uusien jäsenmaiden kesken tarvitaan vielä tarkempia laskelmia. Suomen lähtökohtana on ollut, että maa-kohtaisten rakennetukien enimmäismäärä tulisi mitoittaa alle neljään prosenttiin maan BKT:sta. Lisäksi on selvityksen mukaan perusteltua tutkia muitakin tukiin liittyviä rajoitteita, jotka ottavat huomioon uusien jäsenvaltioiden vastaanotto-kyvyn ja omarahoituksen edellytykset. Myös uusien rahoituskeinojen, esimerkiksi korkotukien, kehittäminen rakennerahastouudistuksen yhteydessä on välttämätöntä.

Suomi on korostanut työllisyysongelmien merkitystä varojen jakoperusteena ja tukenut komission käsitystä, jonka mukaan ympäristöön kohdistuvien uhkien hallinta on heti työllisyyden jälkeen tärkein tulevaisuuden haaste unionin toiminnassa. Maamme puolelta pidetään tärkeänä ympäristön nykyistä tehokkaampaa huomioon ottamista kaikkia tavoiteohjelmia koskevassa valmistelussa ja toimeenpanossa, erityisesti myös tavoite 1-ohjelmissa.

Suomi on yhtynyt myös komission linjauksiin siitä, että kestävä kehitys ja ympäristö otetaan huomioon kaikkien politiikan lohkojen tavoitteissa, rakennerahastojen ja maatalouspolitiikan uudistuksessa sekä laajentumisessa.

Valiokunnan kannanotot. Valiokunta on ottanut äskettäin mietinnössään (HaVM 14/1997 vp) kantaa valtioneuvoston selontekoon alueiden kehittämisestä annetun lain (1135/1993) tavoitteiden toteutumisesta. Eduskunta on selonteon johdosta hyväksynyt mietinnön mukaisen lausunnon sekä lähettänyt sen valtioneuvostolle tiedoksi ja huomioon otettavaksi. Lisäksi valiokunta on antanut suurelle valiokunnalle lausuntonsa 12/1997 vp samaan asiakokonaisuuteen kuuluvasta hallintoministeri Jouni Backmanin muistioista 21.5.1997 koskien Suomen positiota ra-

kennerahastouudistukseen (E 40/1997 vp). Tässä yhteydessä voidaan todeta, että valiokunnan esillä olevassa asiakokonaisuudessa kuulema asiantuntijajoukko on näin ollen lausunnon johdanto-osassa mainittua laajempi.

Aluekehityslaki on maamme alue- ja rakennepoliitikan peruslaki. Lakia valmisteltaessa otettiin huomioon meneillään ollut Euroopan integraatiokehitys. Lain tavoitteena on edistää alueiden omaehtoista kehittämistä ja alueellisesti tasapainoista kehitystä muun ohella suuntaamalla toimenpiteet laista ilmeneville painopistealueille. *Aluekehityslain tavoitteet ja EU:n alue- ja rakennepoliitikan toteuttamisperiaatteet tukevatkin hyvin toisiaan.*

Valtioneuvoston selontekoon liittyvässä mietinnössä todetaan, että kansallisen ohjelmanpolitiikan ja EU:n ohjelmatyön välinen työnjako on tärkeä asia. *Kansallinen ja EU:n aluepolitiikka tulee kytkeä tehokkaasti yhteen. Lähtökohtana on tehokas kansallinen alue- ja rakennepoliitiikka, jota EU:n alue- ja rakennepoliitiikka tukee. Tulevaisuudessakin on sovellettava rakennerahastojen rahoittamiin toimenpiteisiin nykyisiä peruseriaatteita, joista valiokunta tässä yhteydessä korostaa erityisesti lisäysperiaatetta.*

Selontekoon liittyvässä mietinnössä, jossa kuvataan myös alueellisen kehityksen tilaa maassamme, on muutoinkin, luonnollisista syistä, käsitelty kansallisen alue- ja rakennepoliitikan ohella EU:n alue- ja rakennepoliitiikkaan liittyviä kysymyksiä. *Valiokunta viittaa tämän vuoksi selontekomietinnössä (HaVM 14/1997 vp) ilmaistuihin eduskunnan hyväksymiin kantoihin.*

*Selontekomietinnön mukaan maamme eri osien tasapainoinen kehittäminen on pitkään ollut ja on edelleen suomalaisen yhteiskuntapolitiikan johdonmukainen tavoite. Euroopan unionin koheesio-
politiikan merkitys Suomelle korostuu alueellisen kehityksen nykytilanteessa. Tämän vuoksi rakennerahastouudistus vuosille 2000—2006 on maamme alueellisen kehityksen kannalta erittäin tärkeä kysymys. Valiokunta korostaakin, että EU:n aluepolitiikan uudistamisessa on tehokkaasti ja selkeän tavoitteellisesti valvottava Suomen kansallisia etuja.*

Komissio ehdottaa laskelmiensa pohjalta, että

rakennerahastojen määrärahat tulevalla kaudella vuosina 2000—2006 vahvistettaisiin 210 miljardiksi euksi nykyisten 15 jäsenvaltion osalta. Näin ollen komission oletusten pohjalta lasketut vuotuiset määrärahaosuudet 15 jäsenvaltion osalta olisivat keskimääräisesti hieman vuotta 1999 alhaisemmat uudella ohjelmakaudella.

Valiokunta katsoo, että tavoitteeksi on tästä huolimatta syytä asettaa Suomen saaman aluekehitysvarojen osuuden kasvaminen nykyisestään. Valiokunta ottaa jäljempänä eri yhteyksissä kantaa niihin perusteisiin, joihin voidaan asiassa vedota. Tässä kohdin voidaan todeta, että varojen jaon erääksi kriteeriksi on syytä ottaa työttömyysaste, jotta rakennerahastouudistuksen avulla voidaan tasoittaa alueellisia työttömyyseroja. Työttömyyden torjunnassa valiokunta korostaa koulutuksen työllisyyttä edistäviä vaikutuksia.

Edelleen uudistuksen valmistelussa on pyrittävä toimimaan niin, että EU:n alue- ja rakennepoliittisten varojen vaikuttavuus tulee olemaan uudella ohjelmakaudella mahdollisimman suuri.

Valiokunta haluaa painottaa myös sitä Suomen puolesta esitettyä kantaa, että maakohtaisten rakennetukien enimmäismäärä tulee mitoittaa alle neljään prosenttiin kyseisen maan BKT:stä. Esimerkiksi unionin laajentumisen yhteydessä neljän prosentin ”kattosääntö” saattaa vaarantaa nykyisten jäsenmaiden rahoitusedellytyksiä. Korkean enimmäistukiprosentin vaikutuksia olisi muutoinkin tarkemmin arvioitava.

2.2. Toimenpiteiden nykyistä suurempi keskittäminen

Komission tiedonanto valtioneuvoston selvityksen mukaan. Komission mukaan rakennerahastojen nykyiset seitsemän tavoitetta supistetaan kolmeen: kahteen alueelliseen tavoitteeseen ja yhteen horisontaaliseen työllisyystavoitteeseen. Lisäksi osa maaseudun kehittämistoimenpiteistä esitetään siirrettäväksi pois rakennerahastojen piiristä. Nykyiset 13 yhteisöaloitetta supistuisivat kolmeen. Tätä perustellaan toiminnan tehostamisella ja selkeyttämisellä. Uusien tavoitteiden 1 ja 2 väestökattavuutta pyritään vähentämään koko EU:n puitteissa nykyisestä 51 prosentista 35—40 prosenttiin.

Suomen alustavat kannanotot valtioneuvoston selvityksen mukaan. Suomi on alustavissa kannanotoissaan tukenut tavoitteiden määrän vähentämistä kahteen alueelliseen ja yhteen horisontaaliseen tavoitteeseen sekä yhteisöaloitteiden määrän vähentämistä. Suomi on ollut myös alustavasti valmis hyväksymään väestökattavuuden laskemisen EU:n tasolla. Suomi on kuitenkin katsonut, että väestökattavuuden tulee vaihdella eri jäsenvaltioiden välillä suhteessa maiden alueellisten kehitysongelmien suuruuteen. Suomen nykyinen tavoitteiden 6, 2 ja 5 b yhteinen väestökattavuus on 52,6 prosenttia. Suomi on tukenut selvityksen mukaan komission näkemystä siitä, että inhimillisten voimavarojen kehittämisen on oltava keskeisessä asemassa niin tavoitteiden 1 ja 2 kohdealueilla kuin muuallakin unionissa ja sitä on toteutettava johdonmukaisesti.

Valiokunnan kannanotot. Valiokunta yhtyy valtioneuvoston selvityksessä esitettyyn kantaan. Väestökattavuuden osalta on syytä korostaa, että kysymystä on arvioitava suhteessa kussakin jäsenmaassa oleviin alue- ja rakennepoliittisiin ongelmiin. Tämän vuoksi on syytä lähteä siitä, että Suomen osalta väestökattavuuden tulee nousta nykyisestään. Alueellisten kehitysongelmien suuruudella on luonnollisesti oltava merkitystä saatavien EU:n alue- ja rakennepoliittisten varojen määrään.

2.3. Uusi tavoite 1 (Heikoimmin kehittyneet alueet)

Komission tiedonanto valtioneuvoston selvityksen mukaan. Tavoite 1:n etuoikeutettu asema säilyisi komission esityksen mukaan rakennerahastouudistuksen jälkeenkin. Kaksi kolmasosaa rahoituksesta ehdotetaan suunnattavaksi näille alueille. Tavoite 1-alueen valintakriteeriä (75 prosenttia EU:n BKT/asukas keski-arvosta) sovellettaisiin jatkossa tiukasti.

Jatkossa tavoite 1:n rahoituksen jakamiskriteerit olisivat paljolti samat kuin nykyisin: alueen väestömäärä, erot alueiden vauraudessa verrattuna EU:n keskiarvoon sekä kansallisen vaurauden taso. Tämän lisäksi komission esityksen mu-

kaan tulevalla rahoituskaudella lisätukea voitaisiin myöntää alueille, joilla työttömyyden taso on korkea. Ne nykyiset tavoite 1-alueet, joiden BKT ylittää 75 prosentin kynnyksen, siirrettäisiin asteittain asianomaisten toimenpiteiden piiristä. Kuinka tämä käytännössä tapahtuu, määritellään myöhemmin.

Syrjäisimpiä alueita käsiteltäisiin yhdenvertaisesti tavoite 1-alueiden kanssa erityistapauksena. Myös pohjoiset alueet, joiden asutus on äärimmäisen harvaa, ja jotka eivät täytä tavoite 1:n kriteeriä, mutta kuuluvat nykyisin tavoite 6-alueeseen, edellyttävät komission esityksen mukaan erityisjärjestelyjä.

Suomen alustavat kannanotot valtioneuvoston selvityksen mukaan. Suomi on alustavissa kannanotoissaan korostanut painokkaasti tavoite 6-alueiden tarvitsemien erityisjärjestelyiden merkitystä. On edellytetty, että erityisjärjestelyt kestävät koko ohjelmakauden ja ne tarkoittavat käytännössä samaa tuki-intensiteettiä ja vastaavaa asemaa kuin tavoite 1-alueilla yleensä. Tavoite 6-alueilla on pitkään ollut huomattavia alueellisen kehityksen ongelmia. Nopeutunut rakennemuutos on entisestään lisännyt kyseessä olevien alueiden kehitysongelmia. Näiden alueiden rinnastaminen ultraperiferisiin alueisiin on paikallaan, koska niiden pysyvät sijainnista johtuvat ongelmat ovat samankaltaisia. Suomi kannattaa yleisesti tavoitteiden määrän supistamista, ja tämänkin vuoksi tavoitteen 6 liittäminen tavoitteeseen 1 on perusteltua.

Ehdotettu BKT-kriteerin noudattaminen ilmeisesti tarkoittaisi Itä-Suomen suuralueen sisällyttämistä tavoite 1:n piiriin. Itä-Suomen BKT per asukas on alle 75 prosenttia EU:n keskiarvosta, jos referenssivuodet ovat 1992—1994. Kriteeri täytyynee vielä, jos viimeinen vuosi on 1995. Itä-Suomen osalta komission ehdotus merkitsisi nykyiseen tavoite 6-alueeseen verrattuna, että Pohjois-Savo kokonaisuudessaan tulisi mukaan.

Valiokunnan kannanotot. Useat valiokunnan kuulemat asiantuntijat ovat korostaneet, että tavoite 6-ohjelma tulee sisällyttää tavoitteeseen 1 ja siltä osin kuin nykyiset tavoite 6-alueet eivät täytä esitettyä BKT/asukas-kriteeriä, on nämä 6-

alueet otettava huomioon erityisjärjestelyin. *Valiokunta pitää välttämättömänä, että Suomi pitäytyy siihen lähtökohtaan, että Itä-Suomen suuralue sisällytetään tavoite 1:n piiriin ja että nykyistä tavoite 6-aluetta koskevat erityisjärjestelyt kestävät koko seuraavan ohjelmakauden ja että ne merkitsevät tavoitteen 1 asemaa ja tukitasoa. Tähän järjestelyyn komission voidaan katsoa sitoutuneen. Lisäksi valiokunta kiinnittää huomiota niiden maakuntien asemaan, jotka täyttävät 1-tavoitteen BKT-kriteerin ja jotka eivät ole nykyistä 6-aluetta.* On huomattava, että Suomi ei ole ottanut missään vaiheessa kantaa vuoden 2006 jälkeiseen aikaan, siitä Agenda 2000:ssa ei myöskään esitetä mitään. Suomen näkökulmasta onkin syytä puhua erityisjärjestelyistä, ei siirtymäjärjestelyistä.

Suomen on luonnollisesti perusteltua tukea Agenda 2000 esitystä siitä, että tavoite 1-alueen heikon työllisyysilanteen tulee vaikuttaa tukitasoon sitä kohottavasti. Selkeä lähtökohta tulee olla myös LFA-tuen siirtäminen maatalouden tukeen alue- ja rakennepolitiikan varojen vastaavasti vähentymättä.

Osa valiokunnan kuulemista asiantuntijoista on esittänyt, että myös muita kriteereitä kuin BKT/asukas tulisi käyttää tavoite 1-alueen määrittelyssä. Esillä ovat olleet pohjoiseen ulottuvuuteen liittyvät kriteerit, kuten harva asutus, pitkät välimatkat, pitkä unionin ulkoraja ja kylmä ilmasto. Myös työttömyys, muuttoliike ja koulutustaso tulisi joidenkin lausunnonantajien mukaan ottaa tavoitteen 1 kriteereiksi.

Valiokunta katsoo, että esitetyt kriteerit sinänsä ovat hyviä ja sopivat Suomelle. Kyseiset kriteerit liittyvät nykyisiin tavoite 6-alueisiin ja siten edellä mainittuihin erityisjärjestelyihin. Sanoituja perusteita onkin syytä neuvotteluissa pyrkiä hyödyntämään mahdollisimman hyvin. On kuitenkin muistettava, että tavoitteen 1 perusteena on koko rakennerahasto-ohjelmien ajan ollut vain yksi kriteeri (EU:n keskiarvosta laskettuna BKT henkeä kohti). Keskusteluja kyseisen kriteerin hyvyydestä tai huonoudesta on aika ajoin käyty, mutta mistään muusta kriteeristä jäsenmaiden kesken ei ole päästy yksimielisyyteen. Lisäksi on huomattava, että seuraavalla ohjelmakaudella tavoitteena on EU:n puitteissa

keskittää tukea nykyistä pienemmälle alueelle. Tilannetta on arvioitava myös siitä näkökulmasta, että kriteerien määrän kasvaminen saattaisi tuoda mukaan eri puolilla Eurooppaa uusia alueita, jotka eivät BKT-kriteerin perusteella muuten valikoituisi tavoite 1-alueiksi. Joka tapauksessa on selvää, että ainakin arvioitaessa kansallisesti tapahtunutta alueellista kehitystä on välttämätöntä seurata riittävän monia indikaattoreita samanaikaisesti. Samalla on arvioitava käytettävissä olevien mittareiden antaman tiedon merkitystä ja mittaamistapojen kehittämistä.

Pohjoiseen ulottuvuuteen liittyvät kriteerit ovat tärkeitä. Kyseisiä perusteita on joka tapauksessa tarpeen korostaa saatavien tukien määrän ja tukitasojen turvaamiseksi maamme tavoitteita ajatellen riittävän korkeina.

Asiantuntijakuulemisissa lausunnonantajat ovat esittäneet valiokunnalle erilaisia näkemyksiä siitä, millä aluejakoluokituksella tavoite 1-alueet tulisi tulevaisuudessa valita. Nykyiset tavoite 1-alueet on valittu NUTS II -tasolla, joi-takin poikkeuksia lukuun ottamatta.

Euroopan komission antamassa Agenda 2000 -tiedonannossa ei ole esitetty, millä tilastollisen alueluokituksen NUTS-tasolla uudet heikoimmin kehittyneet alueet, tavoite 1-alueet, määriteltäisiin kaudeksi 2000—2006. Hallitus ei myöskään ole vielä ottanut kantaa tähän asiaan, eikä asiasta ole saadun selvityksen mukaan keskusteltu toistaiseksi EU:n ministerineuvoston kokouksissa.

Agenda 2000:ssa esitetään, että tulevaisuudessa tavoite 1-alueet ja ne valtion kansalliset aluepoliittiset tukialueet, joilla yritystuet ovat korkeimmat eli perussopimuksen artiklan 92 3 (a) kohdan mukaiset alueet, olisivat yhteneväisiä. Nämä kansalliset a-alueet määritellään nykyisin NUTS II -tasolla. Ehdotusta ei ole kuitenkaan vielä hyväksytty, vaan se on osa rakennerahastouudistukseen liittyviä kysymyksiä.

Suomen harvaan asutut alueet, jotka kuuluvat tavoite 6-alueeseen, määriteltiin liittymisneuvotteluiden yhteydessä. Tällöin kokonaisten maakuntien lisäksi otettiin muutamia seutukuntia, joilla asukastiheys on alhainen ja jotka ovat

maantieteellisesti yhteydessä muuhun tavoite 6-alueeseen.

Käytettävissä olevien tietojen mukaan Euroopan komissio antaa esityksensä uusiksi rakennerahastoja koskeviksi asetuksiksi ensi keväänä. *Suomella on omalta osaltaan mahdollisuus vaikuttaa siihen, mitä aluetasoa ja tilastollista kriteeriä tai kriteereitä käytetään päätettäessä tavoite 1-alueista. Samoin Suomella on osaltaan mahdollisuus vaikuttaa siihen, sallitaanko jäsenmaille nykyistä enemmän joustavuutta uusien tavoite 1-alueiden määrittelyssä.*

2.4. Uusi tavoite 2 (Elinkeinoelämän rakennemuutosalueet ja maaseutualueet)

Komission tiedonanto valtioneuvoston selvityksen mukaan. Komission esityksessä uusi tavoite 2 on tarkoitettu taloudellista ja sosiaalista uudistamista edellyttävälle, rakennemuutoksesta kärsiville alueille, joissa a) rakennemuutos koskee teollisuutta tai palveluja tai b) ne ovat taantuvia maaseutualueita tai c) kriisialueita, jotka ovat riippuvaisia kalastuselinkeinosta tai d) vaikeuksissa olevia kaupunkialueita. Kaikki edellä mainitut alueet kärsivät talouden rakennemuutosongelmista, korkeasta työttömyydestä ja väestön vähenemisestä. Tavoite 2-valintakriteerien tulisi komission mielestä olla nykyistä yksinkertaisemmat ja selkeämmät sekä soveltua kaikille tavoite 2-alueille. Tällöin tulisi ottaa huomioon: a) työttömyys, b) teollisuuden työvoiman määrä, c) maatalouden ja kalastuksen taso ja kehitys sekä d) sosiaalisen syrjäytymisen aste. Nykyiset tavoite 2- ja 5 b-alueet, jotka eivät enää tulisi mukaan uuteen tavoite 2-alueeseen, saisivat komission esityksen mukaan siirtymäkauden ajan rajoitettua tukea.

Suomen alustavat kannanotot valtioneuvoston selvityksen mukaan. Suomessa on nykyisellä kaudella 1995—1999 taantuvia teollisuusalueita (nykyinen tavoite 2, Suomessa 15,5 prosenttia väestöstä) EU-keskiarvon mukaisesti ja nykyisen 5 b-tavoitteen maaseutualueita (Suomessa 21,5 prosenttia väestöstä) huomattavasti EU:n keskitasoa enemmän. Suomen työttömyysongelmat ja

alueelliset rakenneongelmat ovat edelleen merkittävät verrattuna EU:n kokonaistilanteeseen. Suomi on alustavissa kannanotoissaan katsonut, että komission esitys tältä osin vastaa Suomen aluepolitiikan linjauksia. Suomi tukee myös komission esitystä ympäristönäkökohtien huomioon ottamisesta tavoite 2-ohjelmassa. Suomi katsoo, että tukialueiden valinnassa jäsenmaiden omien näkemysten tulee olla ratkaisevia.

Valiokunnan kannanotot. Agenda 2000 -esityksestä ei selvästi käy ilmi, minkälainen uusi tavoite 2 olisi. Toisaalta sen tulisi tukea kaupunkimaisten alueiden rakenneongelmien korjaamista, toisaalta liittyä maaseutualueiden kehittämiseen. Osa valiokunnan kuulemista asiantuntijoista on esittänyt, että alueiden valintakriteereihin tulisi lisätä muun muassa muuttoliikettä ja alhaista väestöntiheyttä kuvaavat indikaattorit. Muutamat lausunnonantajat ottavat myös kantaa siihen, että alueet tulisi valita seutukuntatasolla.

Vaikka Suomi on ottanut alustavan positiivisen kannan esitettyyn uuteen tavoite 2:een, on tarpeen saada lisätietoja siitä, miten maaseutualueiden ja kaupunkialueiden kehittäminen samassa tavoitteessa toteutetaan ja miten horisontaalisen maaseutuohjelman toimenpiteet integroidaan uuden ohjelman kanssa.

Hallintovaliokunnan mietinnössä koskien alueiden kehittämisestä annetun lain tavoitteiden toteutumista tunnustetaan sekä kaupunkien että maaseutupolitiikan tärkeys. Samalla nähdään näiden voimistamisen ja niiden välille rakennettavan vuorovaikutussuhteen tarve senkin vuoksi, että Suomi on Euroopan maaseutuvaltaisimaa. *Mietinnön mukaan maaseutua ja kaupunkia on kehitettävä rinnakkain ja molempien vahvuudet hyödyntäen.* Olemassa oleviin rakenteellisiin ja pitkäaikaistyöttömyydestä johtuviin vaikeuksiin on suhtauduttava vakavasti. Syrjäytymisongelmat ovat luonteeltaan samanlaisia kaupungeissa ja maaseudulla. *Tässä yhteydessä on syytä kiinnittää huomiota sekä kaupunkien että maaseutupolitiikan varojen riittävyyteen uudessa tavoiteohjelmassa.*

Alueiden valintakriteereihin tai aluetasoon ei ole toistaiseksi ollut syytä ottaa virallista kantaa. *Valiokunnalla ei ole käytettävissä olevan tiedon*

perusteella huomauttamista siihen lähtökohtaan, että jäsenmaiden kansalliset esitykset ovat ratkaisevia alueiden valinnassa. Selvää on, että tätäkin kysymystä joudutaan arvioimaan Suomen kokonaisetujen näkökulmasta rakennerahastouudistuksen kokonaisuudessa.

Useat asiantuntijat ovat kannattaneet komission esille ottamia siirtymäaikoja niille alueille, jotka eivät jatkossa valikoidu uuteen tavoite 2-alueeseen. Tähänkään asiaan ei ole toistaiseksi ollut aihetta ottaa kantaa, vaan kanta on perusteltua muodostaa siinä vaiheessa, kun on tarkempia tietoja siitä, mitkä nykyiset alueet olisivat tällaisia "poisputoajia", mitkä taas uusia tukialueita.

Ennen lopullisen kannan ottamista alueellisten tavoitteiden aluejaon pohjaksi on selvitettävä etukäteen mahdollisimman hyvin Suomen kansalliset vaikutusmahdollisuudet sekä ratkaisujen seuraukselliset kokonaisuudessaan.

2.5. Uusi tavoite 3 (Inhimilliset voimavarat)

Komission tiedonanto valtioneuvoston selvityksen mukaan. Komission esityksen mukaan uusi tavoite 3 olisi tarkoitettu alueille, jotka ovat tavoitteiden 1 ja 2 ulkopuolella. Toiminnan tarkoituksena olisi uudistaa työmarkkinoita. Tavoitteena on edistää toimia neljällä alueella, jotka täydentävät Euroopan työllisyysstrategian suuntaviivoja: a) taloudellisten ja yhteiskunnallisten muutosten liitännäistoimet, b) jatkuva koulutus koko eliniän ajan, c) aktiivinen työmarkkinapolitiikka työttömyyden vastustamiseksi ja d) yhteiskunnallisen syrjäytymisen torjunta.

Suomen alustavat kannanotot valtioneuvoston selvityksen mukaan. Suomi kannattaa uuden tavoite 3:n yleisiä linjauksia ja korostaa toimenpiteiden täydentävyyttä monivuotisten koulutus- ja työllisyysuunnitelmien sekä Euroopan työllisyysstrategian kanssa.

Valiokunnan kannanotot. Valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden kannanotoissa on melko niukasti otettu kantaa uuteen tavoitteeseen 3. Yleensä esitystä on pidetty kuitenkin tyydyttävänä. Työministeriön lausunnossa todetaan, että uutta tavoite 3:a on Suomessa käsitelty hyvin vähän ja ylimalkaisesti. Lausunnossa todetaan

myös, että työllisyyskriteeriä käyttäen Suomi saisi huomattavasti suuremman osuuden EU:n rakennerahastovaroista kuin pelkästään BKT- ja aluekriteerejä käyttäen.

Valiokunta pitää perusteltuna sitä toimintalinjaa, että Suomi ei ole vielä virallisissa kannanotoissaan ottanut yksityiskohtaista kantaa esitettyjen tavoitteiden sisältöön, vaan on sitä ennen useiden muiden jäsenmaiden ohella halunnut saada lisätietoja uusista tavoitteista 2 ja 3. Valiokunta kannattaa Agenda 2000:ssa esitettyä ajatusta siitä, että työttömyystilanne tulisi ottaa huomioon tukimäärissä.

2.6. Yhteisöaloitteet

Komission tiedonanto valtioneuvoston selvityksen mukaan. Komission esityksen mukaan yhteisöaloitemenettelyä muutettaisiin siten, että selvennetään toiminnassa yhteisön etua ja toiminnan innovaatioasuuntatuneisuutta. Yhteisöaloitteet rajattaisiin tämän vuoksi kolmelle alueelle: a) raja-alue-, rajat ylittävä- ja alueiden välinen alue-suunnittelu yhteistyö, b) maaseudun kehittäminen ja c) inhimilliset voimavarat, ottaen erityisesti huomioon tasa-arvokysymykset.

Suomen alustavat kannanotot valtioneuvoston selvityksen mukaan. Suomi kannattaa yhteisöaloitteiden selvää karsimista. Esitetyt kolme yhteisöaloitetta vastaavat pääpiirteissään Suomen näkemystä siitä, mihin yhteisöaloitteiden toiminnan tulisi suuntautua. Suomi ei kuitenkaan pidä perusteltuna komission ehdottamaa yhteisöaloitteiden rahoitusosuuden laskemista 9 prosentista 5 prosenttiin. Raja-alueita koskevan yhteisöaloitteen ja Tacis-ohjelman välistä kytkentää olisi vahvistettava.

Valiokunnan kannanotot. Valiokunnan saamissa asiantuntijalausunnoissa tuetaan Agenda 2000:ssa esitettyä ajatusta yhteisöaloitteiden määrän vähentämisestä kolmeen. Valiokunnalla ei ole huomauttamista siihen, että Suomi on ottanut samansuuntaisen kannanoton, koska nykyisin yhteisöaloitteita on liikaa ja ne menevät toiminnallisestikin osittain päällekkäin tavoiteohjelmien kanssa. Suomi on eri yhteyksissä tuonut esiin, että Interreg-aloitteen tyypinen raja-alueiden kehittä-

tämisaloite on Suomelle tärkeä ja että sitä voitaisiin kehittää myös osana laajempaa pohjoista ulottuvuutta. Yhteisöaloitteisiin varattavia määrärahoja ei tulisi tulevalle ohjelmakaudella vähentää.

Tässä yhteydessä on syytä kiinnittää huomiota siihen, että pohjoisessa ulottuvuudessa on kysymys laajasta käsitteestä, jonka avulla pyritään unionin politiikan kehittämiseen ja EU:n etujen määrittämiseen pohjoisen Euroopan muuttuvassa tilanteessa Suomen ja EU:n tavoitteita edistävällä tavalla. Käsitteeseen sisältyvät toimenpiteet lähialueittemme vakauden sekä yhteiskunnallisen ja taloudellisen kehityksen turvaamiseksi. Valiokunta korostaa alue- ja rakennepolitiikan näkökulmasta pohjoisen ulottuvuuden laaja-alaisuutta ja painottaa Interreg-työskentelyn ohella Itämeren ja Barentsin-alueen työskentelyn merkitystä sekä riittävien resurssien tarvetta.

Suomen Kuntaliitto on lausunnossaan kannattanut kaupunkipoliittisen Urban-yhteisöaloitteen säilyttämistä. Nykyisen Urban-aloitteen tyyppisen toiminnan tukemiseen on varmaankin tarvetta myös tulevaisuudessa, mutta tulee pohtia ja selvittää, miten esitetyt uudet tavoitteet 2 ja 3 voivat tukea kaupunkien sosiaalisten ongelmien ratkaisemista. Suomelle nykyisen Urban-aloitteen merkitys on ollut rahallisesti melko pieni, joten ennen lopullisten kannanottojen tekemistä on syytä pohtia yhteisöaloitteiden ja tavoiteohjelmien muodostamaa kokonaisuutta.

2.7. Koheesiorahasto

Komission tiedonanto valtioneuvosto selvityksen mukaan. Komissio ehdottaa koheesiorahaston säilyttämistä siten, että myös niillä jäsenvaltioilla, jotka ovat liittyneet talous- ja rahaliiton kolmanteen vaiheeseen, on edelleen mahdollisuus saada tukea rahastosta. Välivaiheen evaluoinnin perusteella jatko on tarkoitus arvioida uudelleen.

Suomen alustavat kannanotot valtioneuvoston selvityksen mukaan. Suomen kanta koheesiorahastoon otetaan vasta, kun nähdään muun muassa, minkälaiseksi rahoitus- ja aluepoliittinen kokonaisuus kehittyi.

Valiokunnan kannanotot. Valiokunnalla ei ole

tässä vaiheessa huomauttamista Suomen kantaan.

2.8. Tehokkuuden toteuttaminen

Komission tiedonanto valtioneuvoston selvityksen mukaan. Komission pyrkimyksenä on lisätä tehokkuutta yksinkertaistamalla ohjelma- ja rahoitusmenettelyjä sekä tehostamalla evaluointia ja tarkastusta. Ohjelmien määrän vähentäminen on ensimmäinen askel yksinkertaistamisen suuntaan. Toinen olisi ainoastaan yhden ohjelman soveltaminen kullakin tavoite 1- ja 2-alueella. Horisontaalista tavoitetta 3 varten laadittaisiin joko yksi kansallinen tai useita alueellisia ohjelmia. Toiminnan tehokkuuteen pyritään myös lisäämällä muiden toimenpiteiden kuin suorien tukien osuutta (korkotuet, vakuudet, riskisijoitukset ja muut sijoitukset).

Suomen alustavat kannanotot valtioneuvoston selvityksen mukaan. Suomen perusasenne rakennerahastotoiminnan parantamiseen on myönteinen. Komission esitys on oikean suuntainen, muttei riittävä. Uudistuksen painopiste tulisi asettaa rahoituksen tuloksellisuuden parantamiseen. Tämä edellyttää tukien määräaikaaisuutta ja uusien rahoitusinstrumenttien kehitystä. Tukien tulisi voimistaa alueiden omaehtoista kehitystä ja tämän vuoksi muilta tahoilta — unionin ja valtion budjetista — tulevan rahoituksen osuuden pitää pysyä määrättyissä rajoissa. Tuki-intensiteetin kasvu ei saa vaarantaa terveen taloudellisen kehityksen edellytyksiä niillä alueilla, joihin se kohdistuu. Lähtökohtana on kuitenkin oltava, että hallinnon tulee perustua kansallisiin hallintojärjestelmiin. Komission ehdottaman 10 prosentin reservin jättäminen kauden puolivälissä jaettavaksi alueilla, joissa ohjelmien toimeenpano on ollut tehokasta, on Suomen aikaisemmin esittämien kannanottojen mukainen esitys. Reservin jakoperusteiden on oltava riittävän tasomalliset.

Valiokunnan kannanotot. Valiokunnalla ei ole huomauttamista tässä vaiheessa Suomen kantaan, lähtien kuitenkin siitä, että tämän vuoksi ei saa syntyä ristiriitaa tässä lausunnossa esitetyn kanssa.

2.9. Muut alue- ja rakennepolitiikkaan liittyvät kannanotot

Valiokunnan kannanotot. Useat valiokunnan kuulemat asiantuntijat ovat ottaneet kantaa hallinnon yksinkertaistamisen puolesta. Samoin lausunnoissa todetaan, että rakennerahastojen kansallinen hallinto tulee uudistaa siten, että maakunnan liitoilla olisi mahdollisuus päättää EU-varojen käytöstä. Euroopan komissiolla on pyrkimyksenä yksinkertaistaa ohjelmien hallintoa ja varojen maksatusjärjestelmiä. Tätä pyrkimystä Suomen on syytä luonnollisesti tukea.

Edellä mainitussa selontekomietinnössään hallintovaliokunta on katsonut, että *aluehallinnon tehtäväksi tulee antaa nykyistä enemmän elinkeinotoimintaa, julkisia investointeja ja väestölle tärkeitä palveluja koskevia tukipäätöksiä. Samalla alueiden omaa toimivaltaa suhteessa valtion sektoriviranomaisiin tulee merkittävästi vahvistaa antamalla aluekehitysviranomaisina toimiville maakunnan liitoille lisää päätösvaltaa erityisesti maakuntaan tulevien voimavarojen, niin kansallisten kuin EU-aluekehitysvarojenkin kohdentamisessa eri toimialoille ja eri toimenpidekokonaisuuksiin. Valiokunta katsoo, että ohjelmapolitiikan hengen ja tarkoituksen mukaisesti on tärkeää, että ainakin pääosa EU:n alue- ja rakennepolitiikan rahoituksesta olisi maakunnan liittojen käytettävissä.*

Edellisessä kappaleessa mainittu kysymys liittyy myös rakennerahastojen rahoittamiin toimenpiteisiin sovellettaviin peruseriaatteisiin, joista valiokunta tässä yhteydessä selontekomietinnön tavoin korostaa läheisyys- ja lisäysperiaatteen merkitystä.

3. Henkilöiden vapaan liikkumisoikeuden toimeenpano

Komission tiedonanto valtioneuvoston selvityksen mukaan. Komission mukaan henkilöiden vapaa liikkumisoikeus voidaan varmistaa vain täydentämällä sitä asianmukaisin keinoin turvallisuuden ja oikeuden vahvistamiseksi. Vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen luominen on tärkeä tavoite, joka on kirjattu Amsterdamin sopimukseen.

Suomen alustavat kannanotot valtioneuvoston selvityksen mukaan. Suomi yhtyy komission näke-

mykseen ja korostaa unionin jäsenmaiden ja instituutioiden sitoutumisen merkitystä näiden tavoitteiden nopeaan ja tehokkaaseen toteuttamiseen. Suomi korostaa uusien jäsenmaiden kytke- mistä mukaan rikollisuuden torjumiseksi tehtävään käytännön yhteistyöhön. Suomi korostaa myös siviilioikeudellisen yhteistyön merkitystä luotaessa unionin politiikkaa vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen muodostamiseksi.

Valiokunnan kannanotot. Valiokunnalla ei ole huomauttamista Suomen kantaan.

Lausunto

Edellä esitetyn perusteella hallintovaliokunta kunnioittavasti esittää lausuntonaan,

että valiokunta yhtyy valtioneuvoston selvityksessä esitettyihin alustaviin kannanottoihin edellä esitetyn täsmennyksin ja huomautuksin ja

että suuri valiokunta ottaa huomioon, mitä tässä lausunnossa on esitetty.

Helsingissä 26 päivänä marraskuuta 1997

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Matti Väistö /kesk
 vpj. Kaarina Dromberg /kok
 jäs. Ulla Juurola /sd
 Timo Järvilahti /kesk
 Reijo Kallio /sd
 Juha Karpio /kok
 Valto Koski /sd

Osmo Kurola /kok
 Pehr Löfv /r
 Jukka Mikkola /sd
 Tuija Pohjola /sd
 Veijo Puhjo /va-r
 Erkki Pulliainen /vihr.

MAA- JA METSÄTALOUSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 15/1997 vp

Valtioneuvoston selvitys Suomen alustavista kannanotoista Agenda 2000 -asiakirjaan

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Suuri valiokunta on kirjeellään 10 päivänä lokakuuta 1997 lähettänyt valtioneuvoston selvityksen E 44/1997 vp (Agenda 2000) lausuntoa varten maa- ja metsätalousvaliokuntaan.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- neuvotteleva virkamies Jarmo Vaittinen ja neuvotteleva virkamies Antero Tuominen, maa- ja metsätalousministeriö
- kaupallinen neuvos Aulikki Hulmi-Koskinen ja yksikön päällikkö Kim Luotonen, ulkoasiainministeriö
- ylitarkastaja Tiina Tikka, sisäasiainministeriö
- erikoistutkija Ilkka Laurila, Maatalouden taloudellinen tutkimuslaitos
- johtaja Risto Artjoki ja asiantuntijaja Michael Hornborg, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto
- toiminnanjohtaja Tage Ginström, Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund

- johtaja Antero Leino, Elintarviketeollisuus ry
- osastopäällikkö Juha Seppälä, Maaseutukustusten liitto
- johtaja Juhani Mäittälä, Uudenmaan maaseutukeskus
- johtaja Vesa Nuolioja, Oulun maaseutukeskus
- maaseutuosaston päällikkö Vilho Härkönen, Kainuun työvoima- ja elinkeinokeskus
- maatalousryhmän johtaja Eero Nurminen, Raisio Yhtymä
- toimitusjohtaja Hannu Peltari, Avena Oy
- edunvalvontapäällikkö Riitta Brandt, Valio Oy
- toimitusjohtaja Tuomas Kuhmonen, Fin-Auguuri Oy
- kehityspäällikkö Tuomo Kautonen, Osuuskunta Idän Maito.

Lausunnon rajaaminen

Valiokunta rajaa kannanottonsa koskemaan yhteisön yhteistä maatalouspolitiikkaa.

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Yhteinen maatalouspolitiikka

a) Yleistä

Valtioneuvoston selvityksestä ilmenee, että komissio perustelee yhteisen maatalouspolitiikan

uudistamista EU:n maataloustuotteiden kilpailukyyn parantamisella, tuleviin WTO-neuvotteluihin varautumisella ja EU:n laajentumisella. Taustalla ovat myös kuluttajien vaatimusten huomioon ottaminen, tarve vahvistaa maaseutu-

politiikkaa, ympäristönäkökohdat, politiikan yksinkertaistamistarve ja EU:n budjettirajoitteet. Maatalouspolitiikkaosuudessa komissio korostaa kuluttajien vaatimuksista suurimpana terveyttä ja erityisesti elintarvikkeiden turvallisuutta.

Komission ehdotuksen perustana on vuoden 1992 maatalouspolitiikan uudistuksen jatkaminen ja syventäminen. Komissio ehdottaa tärkeimpien maataloustuotteiden interventiohintojen alentamista: naudanlihalla 30 prosenttia, viljoilla 20 prosenttia ja maitotuotteilla 10 prosenttia.

Hinnanalennuksia esitetään osittain korvattavaksi suoralla tuella. Viljojen hinnanalennuksesta korvattaisiin noin puolet. Lisäksi komissio ehdottaa velvoitekesannoinnista luopumista ja öljykasveille maksetun erityistuen poistamista. Naudanlihasektorilla hinnanalennus korvattaisiin korottamalla eläinkohtaisia tukia ja ottamalla käyttöön uusi ns. lypsylehmäpalkkio. Maitokiintiöjärjestelmää jatkettaisiin ainakin vuoteen 2006 saakka.

Komissio ehdottaa lisäksi tilakohtaisen tukikaton asettamista yhteisen maatalouspolitiikan perusteella maksettaville suorille tuille. Myös oliiviöljy-, viini- ja tupakkasektoreiden uudistaminen sisältyy maatalouspolitiikan uudistamiseen.

Komissio esittää, että ympäristönäkökohdat otetaan huomioon yhteisen maatalouspolitiikan tavoitteissa. Komissio toteaa, että se valmistelees esityksen siitä, miten suoran tuen maksamisen perusteisiin voidaan liittää ympäristönäkökohdat ja katsoo, että maatalouden ympäristöohjelmaa vahvistetaan ja tarkoitukseen osoitetaan lisää tukea. Komissio esittää myös maaseudun kokonaisvaltaista kehittämistä, jolloin maise-manhoitoon ja ympäristönsuojeluun kiinnitetään huomiota.

b) Vaikutukset

Komission ehdotukset vähentäisivät yhteisön menoja interventiotoimiin ja vientitukeen. Komissio arvioi kuitenkin, että EU:n maatalousmenot kasvaisivat vuoden 1999 43,3 miljardista ecusta vuoden 2006 noin 50 miljardiin ecuun, vaikka yhteisen maatalouspolitiikan menojen

osuus koko budjetista laskisi edelleen. Vuonna 1988 säädettyä maatalouden menokattoa, joka rajoittaa budjetin maatalousosan kasvun 74 prosenttiin jäsenmaiden bruttokansantulon kasvusta sovellettaisiin myös uudella rahastokaudella.

Komission esitysten soveltaminen sellaiseenaan merkitsisi Suomessa viljasektorille 355 miljoonan markan, naudanlihasektorille 17 miljoonan markan ja maitosektorille 112 miljoonan markan tulonmenetystä. Viljojen interventiohintojen alentaminen 20 prosentilla johtaisi kannattavuuskriisiin Suomen viljantuotannossa, koska tuotantokustannukset ovat maassamme korkeammat, mutta satotaso alhaisempi kuin EU:ssa keskimäärin. Komissio on myöntänyt, että Suomen erityisongelmaan tarvitaan erityisjärjestelyjä. Niitä valmistelemaan on koottu virkamiestyöryhmä.

c) Suomen kannanotot

Suomi tukee komission esittämiä yleislinjauksia EU:n maatalouspolitiikan uudistamiseksi. Yhteistä maatalouspolitiikkaa uudistettaessa on noudatettava tiukkaa budjettikuria. Suomi suhtautuu myönteisesti tilakohtaisen tukikaton asettamiseen EU:n markkinajärjestelmän kautta maksettaville suorille tuille.

Suomi tukee pyrkimystä aktiiviseen maaseutupolitiikkaan sekä maatalouspolitiikan ja maaseutupolitiikan välisen työnjaon selkiyttämistä. Suomi kannattaa ympäristönäkökohtien nykyistä parempaa huomioon ottamista maatalouspolitiikassa.

Suomi edellyttää, että Suomen maatalouden erityisongelmat otetaan huomioon Agenda 2000:n käsittelyssä. Suomen viljan- ja muun peltoviljelyn kannattavuuden turvaamiseksi on neuvotteluissa löydettävä kestävä ratkaisu. Suomi katsoo, että pidemmällä aikavälillä EU:n viljapolitiikkaa tulisi uudistaa siten, että kytkentää vuoden 1992 uudistuksen yhteydessä määriteltäisiin viitesatoihin tarkastellaan uudelleen.

Naudanliha- ja maitosektorilla suorien tukien korottaminen komission esittämällä tavalla korvaa tuottajille aiheutuvat tulonmenetykset viljasektoria paremmin. Niitä koskevat uudistusesitykset ovat Suomen kannalta vähemmän ongelmallisia kuin viljasektorille esitetty uudistus.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

1. Yleistä

Komission muistio (KOM(97) 2000 lopull. VOL 1)

Muistiossa on muun ohella selostettu yhteisen maatalouspolitiikan uudistukseen liittyviä periaatteita ja tavoitteita.

Uudistuksen yleisenä periaatteena olisi vuoden 1992 uudistuksen syventäminen ja laajentaminen siirtymällä yhä enemmän hintatuesta suoriin tukiin sekä yhtenäisen maaseutupolitiikan kehittämistä tämän prosessin tueksi. Suorat tuet vahvistettaisiin sopivalle tasolle välttämällä liiallisia korvauksia.

Komissio aikoo ehdottaa sellaisen erillisen tilakohtaisen tukikaton käyttöönottoa, joka sisältäisi kaikki yhteisten markkinajärjestelyjen mukaiset suorat tulotuet. Lisäksi jäsenvaltiot voisivat ottaa käyttöön yhteisesti sovittujen sääntöjen mukaiset perusteet tukien porrastamiseksi, mikä ei kuitenkaan saisi johtaa tukipolitiikan uudelleenkansallistamiseen.

Muistiossa katsotaan, että uudistuksen avulla voitaisiin hyötyä maailmanmarkkinoilla odotettavissa olevasta myönteisestä kehityksestä ja se parantaisi Euroopan maatalouden kilpailukykyä sekä kotimaisilla että ulkomaisilla markkinoilla. Kuluttajat hyötyisivät matalammista hinnoista, mikä tekisi mahdolliseksi hintojen porrastamisen korkealaatuisten erikoistuotteiden eduksi. Lisääntyvä markkinasuuntautuneisuus helpottaisi uusien jäsenvaltioiden asteittaista integroitumista ja unionin valmistautumista seuraavalle WTO:n kierrokselle. Se myös auttaisi unionia vahvistamaan asemaansa tärkeänä viejänä maailmassa. Muistion mukaan hinnat ovat kuitenkin vain osa kilpailukykyä. Elintarvikkeiden turvallisuutta ja laatua on pidetty vähintään yhtä tärkeinä.

Valiokunnan kannanotot

Valtioneuvoston selvitykseen viitaten valiokunta toteaa yleishuomiona uudistuksesta, että komission esitysten soveltaminen sellaisenaan merkitisi Suomessa viljasektorille 355 miljoonan markan, naudanlihasektorille 17 miljoonan markan

ja maitosektorille 112 miljoonan markan tulonmenetystä. Viljojen interventiohinnan alentaminen 20 prosentilla johtaisi kannattavuuskriisiin Suomen viljantuotannossa, koska tuotantokustannukset ovat maassamme korkeammat, mutta satotaso alhaisempi kuin EU:ssa keskimäärin.

Valiokunta katsoo, että maamme maatalouden erityisongelmat on otettava huomioon Agenda 2000:n käsittelyssä ja edellyttää, ettei Suomi tue uudistuksen toteuttamista, ellei maamme maataloustuotannon kannattavuuden turvaamiseksi löydetä neuvotteluissa kestäväää ratkaisua. Nykyisessä tilanteessa, jossa maamme tuotantorakenteen muuttamiseen joudutaan panostamaan voimakkaasti, valiokunta edellyttää nimenomaan ajallisesti kestäviä ratkaisuja eri tuotantoalojen kannattavuuden turvaamiseksi ja uudistuksesta aiheutuvien tulonmenetysten täysimääräistä kompensatiota.

Ottaen huomioon maamme tilakoon EU-maiden välisessä vertailussa, valiokunta suhtautuu valtioneuvoston kannan mukaisesti myönteisesti tilakohtaisen katon asettamiseen EU:n markkinajärjestelmän kautta maksettaville suorille tuille.

2. Peltokasviala: vilja-, öljysiemen- ja valkuaiskasvit

Komission muistio

Komission muistion mukaan viljojen hehtaarisatojen ennustetaan kohoavan jälleen ylöspäin, minkä vuoksi tuotannon odotetaan kasvavan vuoden 1996 luvusta, joka oli 201 miljoonaa tonnia, 214 miljoonaan tonniin vuoteen 2005 mennessä. Myös viljan kokonaiskulutuksen odotetaan kasvavan edelleen, joskin hitaammin, vastauksena valkoisen lihan tuotannon kehitykseen. Vuoteen 2000 asti tilanne on todennäköisesti erityisesti vehnän osalta verraten tiukka. Vuodesta 2001 eteenpäin tuettua vientiä koskevat nykyiset GATT-sitoumukset ovat rajoittavia sekä vehnän että rehuviljojen osalta, mikä johtaa interventiovarastojen nopeaan kasvuun (noin 58 miljoonaa tonnia vuoteen 2005 mennessä).

Muistiosta ilmenee, että öljysiementen satojen odotetaan kasvavan hyvin vähän, ja Uruguayn kierroksen osana tehdyn sopimuksen tulokset rajoittavat tarkasti viljelyn laajuuden. Tuotanto lisääntynee hieman 12,2 miljoonasta tonnista vuonna 1996 ollen 12,8 miljoonaa tonnia vuonna 2005. Öljysiementen ja niistä tehtyjen rouheiden kauppavaje jäisi erittäin huomattavaksi.

Komissio katsoo, että teoriassa viljojen ylijäämään voisi reagoida lisäämällä velvoitekesanointia, mutta se uhkaisi kasvaa yli 20 prosentin. Lisäksi unionilta saattaisi jäädä saamatta hyöty maailmanmarkkinoilla odotettavissa olevasta myönteisestä kehityksestä, koska sisämarkkinahintojen voitaisiin olettaa olevan maailmanmarkkinahintoja korkeampia. Radikaalimmalla strategialla voitaisiin samanaikaisesti välttää vientitukien rutiinikäyttö, vahvistaa viljan kilpailukykyä yhtenäismarkkinoilla, selvittää öljysiementiä koskevista Uruguayn kierroksen rajoitteista sekä ennen kaikkea yksinkertaistaa käytäntöjä.

Tämän vuoksi komissio ehdottaa muun muassa seuraavia toimenpiteitä:

— viljan interventiohintaa asetetaan yhdellä kertaa (vuonna 2000) turvaverkkotasolle eli 95,35 ecuun tonnilta (tällä hetkellä 119,19 ecu tonnilta),

— yleinen hehtaarituki vahvistetaan 66 ecuun tonnilta (kerrottuna vuoden 1992 uudistuksen alueellisella viljan viitesadolla); tätä tukea alennetaan, jos markkinahinnat pysyvät nyt odotettua korkeammalla tasolla,

— velvoitekesannon osuus vahvistetaan nolaksi prosentiksi, vapaaehtoinen kesanto sallitaan, sakkokesannosta luovutaan; kesannolle maksetaan yleinen hehtaarituki.

Valiokunnan kannanotot

Valiokunta toteaa, että ehdotetun kokonaisuudistuksen suurin vaikutus Suomessa kohdistuisi viljanviljelyyn, jonka kannattavuus heikkenisi edelleen. Esitetyn suuruinen viljan interventiohinnan alennus tarkoittaisi sitä, että ainakin rehuviljan osalta muuttuvat kustannukset ylittäisivät markkinahinnan. Tällöin voittoa maksimoiva viljelijä alkaisi minimoida tuotannon kustannuksia saadakseen suurimman hyödyn pelto-

alan perusteella maksettavista suorista tuista, jolloin syntyisi ns. näennäisviljelyä, joka puolestaan vaarantaisi muun muassa viljan laatutason, elintarviketeollisuuden raaka-aineen saannin ja kriisitilanteiden elintarvikeomavaraisuuden. Valiokunta katsookin, että tämän näennäisviljelyn vaaran torjumiseksi ainakin osa tuesta tulee maksaa lisähintana.

EU-jäsenyys alensi Etelä-Suomen viljanviljelyn kannattavuuden (viljelijän palkka ja oman pääoman korko) puoleen. Saadun selvityksen mukaan Agenda 2000 -esityksen toteutuminen alentaisi kannattavuutta edelleen ainakin kolmanneksen. Pohjoisimpana EU-maana Suomi soveltuu huonosti CAP-tukijärjestelmään, missä peltoalaperusteinen tuki määräytyy satotason perusteella. Ennen Suomen (ja Ruotsin) jäsenyyttä EU:ssa oli eteläosa, jossa viljan satotaso oli alhainen ja myös kustannukset alhaiset sekä pohjoisosa, jossa viljan satotaso oli korkea ja myös kustannukset korkeat. Tuki satotason perusteella -periaate soveltui tähän maajoukkoon hyvin. EU:n nykyisessä pohjoisosassa satotaso on alhainen, mutta kustannukset ovat korkeat. Lisäksi CAP-tuen perustana on vuoden 1992 uudistuksessa käytetty viitesato, joka poikkeaa selvästi viljojen nykyisistä keskisadoistamme. Valiokunta katsookin, että keskeinen keino Suomen peltokasvintuotannon kannattavuuden parantamiseksi on tuen jakoperusteiden muuttaminen.

Valiokunta toteaa, että suomalainen öljykasvituotanto on jo nyt selvästi vähentynyt kahden viimeisen vuoden aikana. Tähän on suurelta osin vaikuttanut öljykasvien aiempaa heikompi kokonaistuotto viljaan nähden. Yli puolet öljykasvihehtaarin kokonaistuotoista on peräisin niin kutsutuista suorista hehtaarituista. Muutokset suorissa hehtaarituissa eri viljelykasvien välillä vaikuttavat niiden keskinäiseen kannattavuuteen ja samalla viljelyhalukkuuteen. Tällä hetkellä öljykasvihehtaarin katetuotto on samaa tasoa rehuohran kanssa. Mikäli esitetty Agenda 2000 -ohjelma toteutuisi kaavaillun mukaisena, vähentyisi öljykasvien viljely vielä olennaisesti. Öljykasvien viljelyn suhteellinen kannattavuus tulisi heikkenemään erityisesti B- ja C1-tuki-alueilla, joilla tällä hetkellä tuotetaan 75 prosent-

tia kokonaistuotannosta. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan rypsin kilpailukyky kyseisillä alueilla heikkenisi 220—400 mk/ha.

Valiokunta katsoo, että ottaen huomioon maamme pienen tilakoon ehdotettu tilakohtainen tukikatto toisi maallemme suhteellista etua. Tämän rakenteellisen heikkouden ottaminen huomioon kompensoisi osaltaan hieman sitä peltotukien jakoperusteista aiheutuvaa haittaa, että alhaisen satotason Suomessa myös hehtaarituet ovat alhaisia.

Valiokunta toteaa, että velvoitekesannoinnista luopuminen hyödyttää suuria viljantuottajamaita. Mikäli kesannoinnin väheneminen kasvattaa viljan tarjontaa liiaksi, Suomi maksaa interventio-kustannuksista ja vientituista osuutensa ilman, että saa juuri mitään takaisin. Tähän johtavat seuraavat seikat: Suomessa on perinteisesti kesannoitu paljon, ja voimassa oleva kesannointivelvoite koskee Suomea varsin vähän, lähinnä siksi, että 92 tonnin tuotantorajan ylittäviä viljatilajoja on vähän. Velvoitekesantojärjestelmä tuleekin voida ottaa käyttöön heti, kun yhteisön markkinatilanne sitä edellyttää. Muuten ylituotannosta aiheutuvat menot voivat kasvaa liiaksi.

*Valiokunta edellyttää, että Suomi ei tue uudistusta, ellei Suomen viljan- ja muun peltoviljelyn kannattavuuden turvaamiseksi löydetä neuvotteluissa kestäväää ratkaisua. Tällainen ratkaisu olisi hehtaarituen maksuperusteisiin tehtävä muutos. Vuoden 1992 uudistuksessa tuki kytkettiin viitesatoihin. Valiokunta katsoo, että kytkös viitesatoihin tulee katkaista ja interventiohinnan alenemisen hehtaarikohtainen kompensatio on asetettava samaksi kaikkialla EU:n alueella. Samalla tuki muuttuisi aiempaa enemmän tuotannosta riippumattomaksi suoraksi tulotueksi, mikä olisi edullista tulevia kauppaneuvotteluja ajatellen. Suomen erityisongelman, näennäisviljelyn, vaaran estämiseksi osa CAP-tuesta tulee voida maksaa Suomes-
sa lisähintana.*

Valiokunta edellyttää myös, että unionin uudessa CAP-järjestelmässä säilytetään erillinen öljykasvituki kattamaan ehdotetun tukijärjestelmän maamme öljykasvituotannolle aiheuttaman viljojakin suuremman tulonalennuksen. Tämä voitaisiin toteuttaa siten, että öljykasvien CAP-tuki viljoista poiketen laskettaisiin kaikissa maissa vähin-

tään unionin viljojen keskisatotason (4,6 tonnia hehtaarilta) mukaan. Vaihtoehtoisesti Suomessa tulee maksaa öljykasvituotannolle tukea, joka on suuruusluokaltaan 500 mk/ha viljojen kokonaistukea suurempi.

Valiokunta pitää välttämättömänä, että EU:n markkinajärjestelmän kautta maksettaville suurille tuille asetetaan tilakohtainen katto. Samalla kun saajakohtainen tukikatto olisi tuottajien välistä tasa-arvoa edistävä, se leikkaisi tehokkaasti yhteisen maatalouspolitiikan kustannuksia.

Valiokunta pitää tärkeänä, että velvoitekesantojärjestelmä voidaan ottaa käyttöön yhteisössä heti, kun EU:n markkinatilanne ja siitä aiheutuva maatalousmenojen kasvu sitä edellyttävät.

3. Maitotuoteala ja naudanliha-ala

Komission muistio

a) Maitotuoteala

Muistiosta ilmenee, että eri vaihtoehtojen laajan tarkastelun jälkeen komissio on luopunut radikaaleista ratkaisuista, kuten rajuista hinnanleikkauksista tai nopeasta kiintiöjärjestelmästä luopumisesta. Odotettavissa oleva markkinakehitys ei anna aihetta tällaisiin äärimmäisiin toimenpiteisiin. Komissio ei myöskään katso, että kiintiöiden pienentämiseen on syytä, koska markkinoiden tasapainon ei odoteta huononevan niin paljon. Komissio on samoin hylännyt kaksoishinta-kaksoiskiintiö-järjestelmän, jonka yhteensopivuus WTO:n kanssa on kyseenalaista. Järjestelmä saattaisi aiheuttaa vääristymiä riippuen muotoilu- ja täytäntöönpanotavasta sekä lisäisi nykyisiä hallinnolliseen monimutkaisuuteen ja valvontaan liittyviä ongelmia.

Muistiossa on todettu, että maidontuottajille ei kuitenkaan saisi antaa sellaista vaikutelmaa, että nykyinen sisäsyntyisesti kankea järjestelmä jatkuisi ikuisesti. Meneillään oleva keskustelu pitkän aikavälin näkymistä on tuonut esiin epävarmuustekijöitä; erityisesti seuraavan WTO-kierroksen tulokset saattavat vaikuttaa maitotuotealaan.

Tämän vuoksi komissio ehdottaa varovaista lähestymistapaa tässä suhteessa. Se ehdottaa

— kiintiöjärjestelmän jatkamista vuoteen 2006,

— nykyisen yhteisen markkinajärjestelyn joustavuuden lisäämistä ja yksinkertaistamista,

— tukihintojen alentamista vähitellen keskimäärin 10 prosenttia jakson aikana ja

— uuden vuotuisen, keskituotokseen mukautetun lypsylehmistä suoritettavan tuen käyttöön ottamista 145 ecun tasolla.

Yhdessä naudanliha-alalla käyttöön otetun uuden lypsylehmistä suoritettavan tuen kanssa lypsylehmäpalkkio olisi kokonaisuudessaan 215 ecua, joka vastaa emolehmäpalkkiota.

b) Naudanliha-ala

Naudanliha-alalla komissio esittää todellisen markkinatuen asettamista asteittain 1 950 ecuksi tonnilta (nykyisin 2 780 ecua tonnilta) vuosina 2000—2002. Markkinahintojen vakauttaminen tälle tai tätä korkeammalle tasolle pitäisi olla mahdollista rajasuojan, vientitoimenpiteiden ja sianliha-alalla jo olemassa olevan yksityistä varastointia koskevan järjestelmän käyttöönoton avulla.

Yhtenäismarkkinoiden hintojen voidaan odottaa pysyvän uusia tukihintatasoja korkeampina. Lisäksi, kuten vuoden 1992 uudistuksen jälkeen havaittiin, viljelijät mukauttavat todennäköisesti tuotantomenetelmiään ja investointikäyttäytymistään, jolloin tietyt tuotantopanos hinnat saattavat laskea. Kokonaisuudessaan uudistustoimenpiteistä johtuva viljelijöiden tulonmenetys on luultavasti vähäisempi kuin pelkkä tilastojen vertailu osoittaisi. Tulonmenetyksiä kuitenkin aiheutuu. Komissio ehdottaa niistä huolehtimista suorilla tulotuilla, joita lisätään vähitellen ja joita maksetaan edelleen eläintä kohti ja välttämällä liiallisia korvauksia. Pysyvässä järjestelmässä maksut olisivat seuraavilla tasoilla (nykyinen taso on mainittu sulkeissa):

— emolehmä		
(vuotuinen maksu)	215 ecua	(145 ecua)
— urospuoliset nautaeläimet		
sonni (yksi maksu)	368 ecua	(135 ecua)
härkä (kaksi maksua)	232 ecua	(109 ecua)
— lypsylehmä		
(vuotuinen maksu)	70 ecua	(ei palkkiota)

Valiokunnan kannanotot

Valiokunta toteaa, että maamme lypsykarjalouden ja naudanliha-alan kannattavuuteen uudistus vaikuttaisi vähemmän kuin maamme viljanviljelyn kannattavuuteen. Valtioneuvoston selvityksestä ilmenee kuitenkin, että esitysten soveltaminen sellaisenaan merkitsisi Suomessa naudanlihasektorille 17 miljoonan markan ja maitosektorille 112 miljoonan markan tulonmenetystä. Lisäksi olisi muun muassa eläinten hyvinvointia ajatellen haitallista, että rehujen hintasuhteiden muutoksen takia ruokintaa kannattaisi muuttaa aiempaa väkirehuvaltaisemmaksi. Nurmirehu on luontainen märehtijän ruoka, joka rasittaa ympäristöä vähemmän kuin vilja ja sopii myös pohjoisen ilmaston tuotanto-olosuhteisiin. Valiokunta katsoo, että nurmirehun tuotantoa tulee tukea, jotta sen kilpailukyky suhteessa viljaan ei vääristyisi.

Lypsykarjalouden osalta valiokunta kiinnittää lisäksi huomiota siihen komission muistiosakin edellä esitetyn mukaisesti todettuun, että meneillään oleva keskustelu pitkän aikavälin näkymistä on tuonut esiin epävarmuustekijöitä; erityisesti seuraavan WTO-kierroksen tulokset saattavat vaikuttaa maitotuotealaan. Valiokunta korostaakin sitä, että kiintiöjärjestelmän jatkaminen vuoden 2006 jälkeen on tärkeää tuotannon turvaamiseksi maamme tuotanto-olosuhteissa.

Valiokunta katsoo, että hintojen alennus maitotuotealalla ja naudanliha-alalla on korvattava täysimääräisesti, mikä edellyttää suorien tulotukien porrastamista siten, että ne ovat korkeampia tuotanto-olosuhteiltaan epäedullisilla EU-alueilla. Valiokunta korostaa sitä, että maidontuotannon säilyminen maamme tuotanto-olosuhteissa edellyttää kiintiöjärjestelmän jatkamista myös vuoden 2006 jälkeen. Nurmirehun kilpailukyky suhteessa viljaan on turvattava.

4. Yhteenvedonomainen johtopäätös

Valiokunta on edellä käsitellyt valtioneuvoston selvitykseen sisältyvää jaksoa komission ehdotukseksi yhteisen maatalouspolitiikan uudistamiseksi. Valiokunta on rajannut kannanottonsa

ulkopuolelle muun muassa alue- ja rakennepoliittiset kysymykset katsoen niiden kuuluvan lähinnä hallintovaliokunnan toimialaan.

Edellä esitetystä käy ilmi, että Suomen alhainen satotaso ja korkea kustannustaso vaikeuttavat jo nyt maamme maatalouden kilpailukykyä yhteismarkkinoilla. Yhteisön nykyiset tukijärjestelmät eivät voi kompensoida tätä luonnonolosuhteista johtuvaa pysyvää kilpailutilanteen vääristymää kuin osittain, koska luonnonhaittakorvauksen (LFA) piiriin voidaan sisällyttää enintään 85 prosenttia kunkin jäsenmaan peltoalasta. Suorastaan päinvastainen vaikutus on CAP-tukijärjestelmän mukaisella hehtaarituelle, joka määritellään alueellisen keskisadon mukaan. Lisäksi CAP-tuen perusteena on vuoden 1992 uudistuksessa käytetty viitesato, joka on selvästi alhaisempi kuin viljojemme nykyinen keskisato. Valiokunta toteaa, että maamme tuotanto-olosuhteita vastaavia tuotanto-olosuhteita löytyy yhteisön muista maista ja yhteisön jäseniksi ensimmäisessä laajentumisvaiheessa kaavailuista maista ainoastaan näiden maiden vuoristoisimmilta alueilta. Tuolloinkin kyse on alueista, jotka ovat pinta-alaltaan vähäisiä kokonaispinta-aloihin nähden. Asialla ei siten ole yhteisölle, sen maatalouspolitiikan mittasuhteet huomioon ottaen, laajakantoista merkitystä. *Maa- ja metsätalousvaliokunta edellyttääkin, että luonnonolosuhteiden maamme maatalouden kilpailukykyä heikentävä vaikutus kompensoidaan yhteisön varoista maksettavalla pysyvällä tuella.*

Ehdotettu maatalouspolitiikan uudistaminen heikentäisi entisestään maataloutemme kilpailukykyä. Erityisen vaikeaan asemaan uudistus saattaisi viljan- ja muun peltoviljelyn, jota uhkasi kannattamattomuuden lisäksi ns. näennäisviljelyn vaara. Ilman erillisiä toimenpiteitä öljykasvituotanto loppuisi maassamme lähes kokonaan. *Valiokunta katsookin, että*

— *CAP-tukijärjestelmän hehtaarituen kytkös viitesatoihin tulee uudistuksessa katkaista ja interventiohinnan alenemisen hehtaarikohtainen kompensatio on asetettava samaksi kaikkialla EU:n alueella,*

— *osa kompensatiosta on voitava maksaa Suomessa lisähintana korkeampien muuttuvien kustannusten peittämiseksi ja että*

— *maamme öljykasvituotannon säilyminen on turvattava erityistoimenpitein.*

Ehdotettu uudistus vaikuttaisi myös maamme lypsykarjatalouden ja naudanliha-alan kannattavuuteen. Alan kannattavuuteen laajastikin vaikuttavat muutokset ovat mahdollisia heti vuoden 2006 jälkeen erityisesti maitotuotealan markkinajärjestelyjen osalta. Ehdotus takaakin maitotuotealan kiintiöjärjestelmän säilymisen vain vuoteen 2006 saakka. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että maassamme parhaillaan alan tuotantorakenteen parantamiseksi suoritettavien investointien (mm. karjasuojat) vaikutukset kohdistuvat paljon pitemmälle ajanjaksolle, mikä on myös edellytyksenä niiden kannattavuudelle. Näiden investointien kannattavuus, niin kuin maidontuotannon säilyminen maamme tuotanto-olosuhteissa yleensä, edellyttää kiintiöjärjestelmän jatkamista myös vuoden 2006 jälkeen. *Sen vuoksi valiokunta edellyttää, että nyt tehtävän uudistuksen yhteydessä varmistetaan kiintiöjärjestelmän soveltamisen jatkaminen myös vuoden 2006 jälkeen. Nyt ehdotetut uudistukset johtaisivat rehujen hintasuhteiden muutoksiin, joista seuraisi ruokinnan muuttuminen aiempaa väkirehuvaltaisemmaksi. Tästä aiheutuvien haittojen estämiseksi valiokunta edellyttää, että nurmirehujen kilpailukyky suhteessa viljaan turvataan.*

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että komission esityksen mukaan osa maaseudun kehittämistoimenpiteistä esitetään siirrettäviksi pois rakennerahastojen piiristä. Valiokunta katsoo, että Suomen tulee vaatia, että komissio tarkentaa esitystään siitä, miten maaseudun kehittämistoimenpiteiden rahoitus turvataan uudistuksen jälkeen. *Tavoite 5a (maa-, metsä- ja kalatalouden rakenneongelmat) on keskeinen valiokunnan toimialan kannalta. Valiokunta edellyttää, että selvitetään, miten siihen sisältyvien kehittämistoimenpiteiden (mm. LFA-tuet ja maatalouden investointituet) rahoitus on tarkoitus taata.*

Valiokunta katsoo, että maamme maatalouden erityisongelmat on otettava huomioon Agenda 2000:n käsittelyssä ja edellyttää, ettei Suomi tue uudistuksen toteuttamista ja EU:n laajentumista ellei maamme maataloustuotannon kannattavuuden turvaamiseksi löydetä neuvotteluissa edellä mainitulla tavalla kestävää ratkaisua. Tähän liit-

tyen valiokunta edellyttää, että Suomi ei anna asian jatkokäsittelyssä myönnytyksiä EU:n maatalousneuvoston kokouksessaan 19.11.1997 tekemään kannanottoon, jossa neuvosto totesi, että elinvoimaisen maaseudun säilyttämiseksi kaikkialla Euroopassa monipuolista maataloutta on harjoitettava koko Euroopan alueella mukaan lukien alueet, joilla on erityisiä vaikeuksia ja että näin ollen on erityisesti valvottava, että luonnon aiheuttamista rajoituksista ja haitoista saadaan oikeudenmukainen korvaus sekä että maanviljeli-

jän osallistuminen alueen asuttuna säilyttämiseen, maisemanhoitoon ja luonnonvarojen suojeluun otetaan tasavertaisesti huomioon.

Lausunto

Lausuntonaan maa- ja metsätalousvaliokunta kunnioittavasti esittää,

että suuri valiokunta ottaisi edellä esitetyn huomioon asiaa käsitellessään.

Helsingissä 21 päivänä marraskuuta 1997

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Timo Kalli /kesk
 vpj. Kari Rajamäki /sd
 jäs. Raimo Holopainen /sd
 Mikko Immonen /vas
 Tapio Karjalainen /sd
 Annikki Koistinen /kesk
 Armas Komi /kesk
 Jari Koskinen /kok

Esa Lahtela /sd
 Raimo Mähönen /sd
 Tero Mölsä /kesk
 Tuija Nurmi /kok
 Tauno Pehkonen /skl
 Erkki Pulliainen /vihr
 Ola Rosendahl /r.

SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 13/1997 vp

Valtioneuvoston selvitys Suomen alustavista kannanotoista Agenda 2000 -asiakirjaan

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Suuri valiokunta on 10 päivänä lokakuuta 1997 lähettänyt valtioneuvoston selvityksen E 44/1997 vp Euroopan komission Agenda 2000 -tiedonannosta tiedoksi ja mahdollisia toimenpiteitä var-
ten sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- toimistopäällikkö Päivi Romanov, neuvotteleva virkamies Tarja Heinilä-Hannikainen, vanhempi hallitussihteeri Katriina Alaviuhkola ja yllilääkäri Tapani Piha, sosiaali- ja terveysministeriö
- ulkoasiainsihteeri Juha Markkanen, ulkoasiainministeriö.

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Valtioneuvoston selvitys sisältää selvityksen Euroopan komission antamasta Agenda 2000 -asiakirjasta ja Suomen alustavista kannanotoista asiakirjan sisältämiin kysymyksiin. Agenda 2000 -tiedonanto ja EU:n jäsenyyttä hakevien valtioiden liittymishakemuksista laaditut lausunnot muodostavat kokonaisuuden, joka on komission vastaus Eurooppa-neuvoston siltä pyytämiin selvityksiin unionin yleisistä kehityslinjoista ja tulevan politiikan päälinjoista, laajentumiseen liittyvistä kysymyksistä sekä vuoden 1999 jälkeisistä rahoituskysymyksistä. Agenda 2000 -asiakirjassa käsitellään laajasti unionin tulevia niin sisäisiä kuin ulkoisiakin haasteita. Valtioneuvoston selvitys jakaantuu Agenda 2000 -kokonaisuuden tavoin kolmeen päälukuun: unionin politiikat,

laajentumisen haaste ja uusi rahoituskehys (vuosille 2000—2006).

Agenda 2000 -kokonaisuudesta valmistellaan raportti Luxemburgissa joulukuussa järjestettävälle Eurooppa-neuvoston kokoukselle. EU-tasolla raportin valmistelun koordinoinnista vastaa yleisten asioiden neuvosto (ulkoministerit). Eurooppa-neuvoston joulukuun kokouksessa on tarkoitus sopia laajentumisneuvotteluiden aloittamisesta. Samassa yhteydessä tehtänee
yleisiä linjauksia rakenne- ja aluepolitiikan, maatalouspolitiikan ja rahoituksen osalta. Viimeksi mainittuja kysymyksiä koskevat lopulliset päätökset tehdään kuitenkin varsinaisesti vasta myöhemmin.

Valtioneuvoston selvitys sisältää Suomen suh-

taumisen komission antaman Agenda 2000 -kokonaisuuden eri asiakokonaisuuksiin tämänhetkisen tilanteen ja valmistelun valossa. Kantoja

tullaan tarvittavin osin täsmentämään ennen joulukuussa järjestettävää Eurooppa-neuvoston kokousta.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Yleistä

Valiokunta keskittyy lausunnossaan valtioneuvoston selvitykseen ja Agenda 2000 -kokonaisuuteen sosiaalisen ulottuvuuden ja oman toimialansa kannalta. Lausunnossa käytetään käsitettä sosiaalinen ulottuvuus laajasti ymmärrettyinä siten, että käsitteen alle katsotaan kuuluvaksi useita eri yhteisön politiikkalohkoja: työntekijöiden vapaa liikkuvuus (ml. sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittaminen), työntekijöiden elin- ja työolot, heidän terveytensä ja turvallisuutensa, sukupuolten tasa-arvo, työmarkkinaosapuolten välinen vuoropuhelu, inhimilliset voimavarat, työllisyys, sosiaalinen suojataso, syrjäytymisen ehkäisy, väestön ikääntyminen sekä kansanterveys.

Yhteisön sosiaalista ulottuvuutta on kehitetty erilaisilla välineillä mukaan lukien lainsäädäntö, Euroopan sosiaalirahaston kautta toteutettu rahoitus sekä erityisillä toimilla, kuten kansanterveyteen, köyhyyteen, vanhusten asemaan tai vammaisten asemaan keskittyvillä toimintaohjelmilla tai toimilla. EU:n jäsenvaltioiden hallitusten välisen konferenssin tuloksena syntynyt uusi niin kutsuttu Amsterdamin sopimus luo voimaan tullessaan myös sosiaalisen ulottuvuuden kannalta aikaisempaa monin osin vahvemmat puitteet lainsäädännön kehittämiseksi ja vastaa tätä kautta osittain tulevaisuuden haasteisiin. EU-tasolla sosiaalista ulottuvuutta koskevaa lainsäädäntöä annetaan yhteisön toimivallan puitteissa uuden sopimuksen mukaan kaikkia jäsenvaltioita sitovasti ja sosiaalinen ulottuvuus tulee unionin ja yhteisön tavoitteissa aikaisempaa korostetummin esille. Lisäksi Euroopan parlamentin asema vahvistuu sosiaalisen ulottuvuuden alueella verrattuna nykyisin voimassa oleviin määräyksiin.

Valiokunta hyväksyy valtioneuvoston selvityksessä olevat alustavat Suomen kannanotot Agenda 2000 -asiakirjoihin, mutta haluaa erityisesti painottaa seuraavia selvityksen käsittelyn yhteydessä esille tulleita näkökohtia ja havaintoja.

Agenda 2000 ja sosiaalinen ulottuvuus

Valtioneuvoston selvityksessä todetaan, että muun kuin työllisyyden osalta unionin sosiaaliseen ulottuvuuteen liittyvän toiminnan käsittely on Agenda 2000 -kokonaisuudessa niukkaa. Valiokunnassa kuullut asiantuntijat ovat lausunnoissaan pääosin tukeneet tätä valtioneuvoston selvityksessä esitettyä kannanottoa.

Sosiaalisen ulottuvuuden ja sen kehittämisen kannalta arvioituna EU:n tulevaisuuden haasteet ovat merkittäviä ja valittavat toimintalinjat vaikutuksiltaan kauaskantoisia. Sosiaalisen ulottuvuuden piirissä käsiteltävät kysymykset koskevat usein suoraan yksittäisiä kansalaisia, työntekijöitä ja työnantajia. Näitä kysymyksiä koskevilla tulevaisuuden linjauksilla voi olla osaltaan suoraankin vaikutusta EU:n uskottavuuteen kansalaisten silmissä ja siihen, kuinka unionin koetaan vastaavan kansalaisten huolenaiheisiin. Vaikka pääasiallinen toimivalta kuuluu tällä sektorilla monin keskeisin osin jäsenvaltioille, tulisi EU-tasolla kuitenkin korostaa taloudellisen ja sosiaalisen kehityksen keskinäisen riippuvuuden merkitystä ja laajaa kokonaisnäkemystä koskien sosiaalista ulottuvuutta. Valiokunta katsoo, että Suomen tulisi pyrkiä aktiivisesti vaikuttamaan siihen, että Agenda 2000 -asiakirjan eri asiakokonaisuuksia käsiteltäessä työllisyyden edistämiseen liittyvien kysymysten lisäksi sosiaalisen ulottuvuuden sektori otettaisiin huomioon kokonaisuutena sekä korostettaisiin taloudellisen ja sosiaalisen kehityksen tasapainoista suhdetta. Tämä koskee niin unionin

sisäistä kehittämistä kuin tulevaa laajentumisprosessiakin.

Unionin politiikat

Valiokunnan toimialan osalta on keskeistä korostaa komission tiedonannon ja valtioneuvoston selvityksen sisäisten politiikkojen kehittämistä koskevaa osaa. Komissio korostaa, että sen tavoitteena on EU:n toimintojen keskittäminen niille alueille, joilla voidaan EU-tason toimilla saavuttaa todellista lisäarvoa. Komissio on tässä osassa nostanut painopistealueiksi kestävän kasvun ja työllisyyden edellytysten luomisen, tiedon asettamisen etusijalle, työllisyysjärjestelmien uuden aikaistamisen (ml. sosiaaliturvajärjestelmien sekä eläke- ja sairausvakuutusjärjestelmien reformit) sekä elinolojen parantamisen (ml. sosiaalisen integraation edistäminen, syrjinnän vastainen taistelu sekä muun muassa kansanterveys ja elintarviketurvallisuus). Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että unionin sisäisten politiikkojen painoalueissa pitäisi selkeämmin nostaa esille naisten ja miesten yhtäläisten mahdollisuuksien ja tosiasiallisen tasa-arvon toteutumisen tärkeys. Agenda 2000 sisältää merkittäviä tavoitteenasetteluita ja uudistamisaloitteita, joita tulee tarkastella myös sukupuolten tasa-arvon kannalta. Yhteisön useissa asiakirjoissa korostetaan sukupuolten tasa-arvon ottamista huomioon läpäisyperiaatteella kaikessa yhteisön toiminnassa.

Työmarkkinoiden ja työllisyyspolitiikkojen uudistamista koskevan osuuden yhteydessä komissio korostaa sosiaaliturvajärjestelmien kehittämistä työllisyyttä ja elinikäistä oppimista kannustaviksi. Lisäksi todetaan väestön ikääntymisen muodostavan eläkejärjestelmien uudistamisen erityisen haasteen jäsenvaltioille. Komission tiedonannon johdannossa todetaan muun muassa, että väestökehityksen suunta unionissa seuraavan 25 vuoden aikana on sängen kärjistynyt: yli 60-vuotiaiden määrä kasvaa 37 miljoonalla, kun taas työssäkäyvien määrä vähenee 13 miljoonalla. Komission mukaan tästä johtuu eläkkeisiin ja sosiaaliturvajärjestelmiin kohdistuva lisääntyvä paine, joka vaatii sekä uudistuksia että paremmin toimivaa talouselämää, jotta voidaan taata korkean eläketurvan jatkuvuus. Tie-

donannossa korostetaan, että sosiaaliturvajärjestelmien uudistuksen on perustuttava yhteiseen tilannearvioon, politiikkojen yhteensovittamiseen ja vuoropuheluun työmarkkinosapuolten kanssa. Lisäksi tiedonannon johdanto-osassa komissio korostaa tarvetta kiinnittää huomiota naisten kasvavaan osuuteen työelämässä ja yhteiskunnassa sekä muuttuviin perherakenteisiin.

Valtioneuvoston selvityksen mukaan komission luettelemat tavoitteet liittyen työmarkkinoiden ja työllisyyspolitiikkojen uudistamiseen vastaavat Suomen näkemyksiä. Suomen kannanotossa korostetaan EU-tason työllisyyskeskustelua, jonka yhteydessä useimmat näistä kysymyksistä tulevat käsitellyyn. Valiokunta on selvityksen tätä osuutta käsitellessään kiinnittänyt huomiota siihen, että sosiaaliturvajärjestelmien kehittämistä olisi EU:n tulevaisuuden linjauksista keskusteltaessa käsiteltävä laajempänä kokonaisuutena, eikä yksinomaan sosiaaliturvan rahoituksen näkökulmasta.

Elinolojen parantamiseen liittyvien painotusten osalta Suomi yhtyy komission linjauksiin yhtenäisemmästä yhteiskunnasta, jonka saavuttaminen vaatii muun muassa yhteistyötä sosiaalisen syrjäytymisen ja kaikenlaisen syrjinnän torjumiseksi. Valiokunta pitää tätä linjausta tärkeänä ja korostaa, että jo olemassa olevilla yhteisötason keinoilla, joita koskevia ehdotuksia on käsiteltyssä parhaillaankin neuvostossa, voidaan tukea tavoitteen toteuttamista. Kansanterveyden osalta valiokunta kiinnittää huomiota yhteisön perustamissopimuksen määräyksiin, joiden mukaan yhteisön kaikkien alojen toiminnassa on otettava huomioon kansanterveysnäkökohdat. Erityisenä kysymyksenä on tässä yhteydessä valiokuntakäsittelyssä noussut esille kansanterveysnäkökohtien huomioiminen maatalouspolitiikkaa uudistettaessa sekä edistettäessä elintarvikehygieniää. Valiokunnan mielestä Suomen tulisi pyrkiä vaikuttamaan siihen, että yhteisön maatalouspolitiikan uudistamistarpeita arvioitaisiin myös kansanterveysvaikutusten kannalta ja painotettaisiin terveyttä edistävien sekä eettisesti hyväksyttävästi tuotettujen elintarvikkeiden asemaa. Esimerkkeinä kansanterveyden kannalta haitallisista hankkeista ovat esimerkiksi yhteisön rasvaisen maidon käyttöä edistävä

koulumaito-ohjelma sekä tupakan viljelyä ylläpitävä tukipolitiikka. Elintarviketurvallisuuteen liittyvän lainsäädännön uudistaminen on jo käynnistynyt yhteisössä. Valmisteluissa on valiokunnan saaman selvityksen mukaan oikein korostettu ihmisten terveyden suojelua keskeisenä tämän alan lainsäädännön tavoitteena. Tavoitteen toteutuminen edellyttää, että yksityiskohtaisessa lainsäädännössä säädetään riittävän tehokkaasti terveyden turvaamisesta ja että huolehditaan säädösten noudattamisen valvonnasta.

Taloudellisen ja sosiaalisen koheesion merkittävien tavoite on rakennerahastouudistus. Valtioneuvoston selvityksen mukaan Suomi tukee rakennerahastojen uudistamista ja tukee pääosin komission esityksiä siitä, miten uudistus toteutettaisiin. Valiokunnan toimialan osalta keskeistä on Euroopan sosiaalirahastoa koskevat uudistushankkeet. Valiokunta yhtyy Suomen linjauksiin uuden tavoitteen 3 (inhimilliset voimavarat) osalta ja pitää hyvänä, että Suomi korostaa, kuten selvityksessä todetaan, toimenpiteiden täydentävyyttä monivuotisten koulutus- ja työllisyysuunnitelmien sekä Euroopan työllisyysstrategian kanssa. Tämä korostaa oikealla tavalla yhteisön toimien ja linjausten tehokkuutta ja keskinäistä yhteensopivuutta. Valiokunta haluaa kuitenkin painottaa nuorten, vammaisten ja ikääntyvien työntekijöiden asemaa ja pitää tärkeänä, että Suomi pyrkisi varmistamaan, että näitä henkilöryhmiä koskevat toimet sisältyvät myös jatkossa rahaston tavoitteisiin.

Laajentuminen

Valiokunta yhtyy valtioneuvoston selvityksen laajentumisprosessia koskeviin kannanottoihin. Lausunnon yleisessä osassa sosiaalista ulottuvuutta koskevien näkökohtien lisäksi valiokuntakäsittelyssä on kiinnitetty huomiota seuraaviin erityisesti laajentumiseen liittyviin kysymyksiin.

Valtioneuvoston selvitys ei kovin syvällisesti käsittele laajentumisen vaikutuksia EU:n eri politiikkalohkoille. Toisaalta Agenda 2000 -tiedonannon laajentumista käsittelevä vaikutustutkimus käsittelee myös varsin lyhyesti vaikutukset eri politiikkalohkoille. Komission tiedonannossa todetaan, että laajentumisen vaikutusten arvioiminen on äärimmäisen monimutkainen ja han-

kala tehtävä. Edelleen todetaan, että laajentumisen vaikutuksiin vaikuttaa myös liittymisajan kohta ja mahdollinen liittymisjärjestys, liittymistä edeltävänä aikana saavutetut tavoitteet ja mahdollisten siirtymäkauden toimenpiteiden luonne ja kesto. Huolimatta laajentumisen vaikutusten arviointiin liittyvistä epävarmuustekijöistä tulisi valiokunnan näkemyksen mukaan laajentumisprosessia valmisteltaessa ja sen edessä säännöllisesti pyrkiä, joko kansallisella tai EU-tasolla, täsmentämään eri politiikkalohkoja koskevia vaikutusanalyyssejä. Tämä helpottaisi jokaisen sektorin seuraamista kokonaisuutena eikä vain yksittäisinä säädöskysymyksinä. Laajentumisprosessin seuranta yksittäisten hakijamaiden osalta helpottavat komission lupaamat säännölliset raportit Eurooppa-neuvostolle.

Sosiaalisen ulottuvuuden kannalta yksi keskeisimmistä laajentumiseen liittyvistä haasteista on elintasoerojen kaventaminen nykyisten jäsenvaltioiden ja hakijamaiden välillä. Valtioneuvoston selvityksen mukaan Agenda 2000 -asiakirja sisältää ehdotuksen laajentumisstrategiaksi, jonka kaksi pääelementtiä ovat yhteisön säännösten voimaan saattaminen ja kaikkia hakijamaita koskeva vahvistettu liittymistä valmisteleva strategia. Yhteisön lainsäädännön voimaan saattamisen osalta komission kannanotto on selkeä ja sulkee pois mahdollisuuden saattaa voimaan vain osa säännöistä. Valiokunnan näkemyksen mukaan komission suhtautuminen on oikeasuuntainen; erityisesti sosiaalisen ulottuvuuden osalta nykyisten jäsenvaltioiden ja eri hakijamaiden välillä saattaa olla huomattaviakin eroja säädösten kattavuudessa, tehokkuudessa ja turvatasoissa. Yhteisön säännösten voimaan saattamisen lisäksi on kiinnitettävä huomiota lainsäädännön soveltamisen tehokkaaseen valvontaan.

Laajentumisstrategiaan sisältyvä ajatus liittymistä valmistelevalta kumppanuudesta (kumppanuussopimukset) vaikuttaa sinänsä hyvältä keinolta tukea hakijamaiden kehitystä. Valiokunta pitää erityisen tärkeänä sitä, että Suomi pyrkii vaikuttamaan siihen, että kumppanuussopimukset sisältävät toimenpiteitä, joilla tähdätään hakijamaiden sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmien kehittämiseen (sosiaali- ja tervey-

denhuollon peruspalvelut, vakuutusjärjestelmät, työterveyskysymykset, ympäristöterveydenhuolto, huumausainekysymykset, tartuntatauti-ehkäisy, elintarvikehygieniä, eläinlääkintä- ja kasvinsuojelutoimenpiteet sekä veren, verituotteiden ja kudosten turvallisuus), naisten ja miesten tasa-arvon ja tosiasiallisen tasa-arvon edistämiseen sekä köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen torjumiseen. Näillä toimilla voitaisiin osaltaan tukea sosiaali- ja terveystalouden riskien eliminointia ja sosiaalisten ongelmien ratkaisemista. Esimerkiksi työntekijöiden vapaan liikkuvuuden harmoninen toteuttaminen ja siihen liittyvä sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittaminen edellyttävät riittävän kehittyneitä vakuutusjärjestelmiä hakijamaissa.

Valiokuntakäsittelyssä on tullut esille, että mikäli sosiaali- ja terveystalouteen ja järjestelmien toimivuuteen ei kiinnitetä riittävästi huomiota, saattavat sosiaaliset ongelmat heijastua osittain EU:n alueelle tai hidastaa unionin sosiaalisen ulottuvuuden kehittämistä. Tässä yhteydessä valiokunta on lisäksi kiinnittänyt huomiota siihen, että Agenda 2000 -tiedonannossa käsitellään suhteellisen vähän työmarkkinajärjestöjen ja toimivien neuvottelujärjestelmien keskeistä asemaa sosiaalisen ulottuvuuden alueella. Hakijamaita tukevissa toiminnoissa olisi myös pyrittävä tukemaan sosiaalisen vuoropuhelun kehittämistä.

Uusi rahoituskehys (vuosille 2000—2006)

Valtioneuvoston selvityksessä todetaan, että yhteisön ohjelmien määrää on karsittava, ohjelmia on kehitettävä ja niiden toimintoja on koordinoitava entistä tehokkaammin. Selvityksessä korostetaan, että jäsenmaksujen tarpeettomaan kiertämiseen EU:n budjetin kautta on kiinnitettävä erityistä huomiota. Edelleen todetaan, että ohjelmista, jotka eivät tuota lisäarvoa EU:n toimintaan, on luovuttava.

Valiokunta yhtyy edellä esitettyyn lähtökohtaan, mutta haluaa samalla korostaa, että eräillä sosiaalisen ulottuvuuden toiminta-alueilla, kuten syrjäytymisen ehkäisy, vammaisten ja vanhusten aseman parantaminen, yhteisön ohjelmat muodostavat keskeisen osan yhteisötason yhteistyöstä ja jäsenvaltioiden välisestä kokemusten vaihdosta. Ohjelmien lukumäärän vähentämiseen tähtäävien tavoitteiden asettelussa olisi kuitenkin pyrittävä turvaamaan unionin politiikkalohkojen toimintakyky.

Lausunto

Lausuntonaan sosiaali- ja terveystaloudellista kunnioittavasti esittää,

että suuri valiokunta hyväksyy valtioneuvoston selvityksen edellä esitetyn näkökohdin täydennettynä.

Helsingissä 19 päivänä marraskuuta 1997

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Virpa Puisto /sd
vpj. Maija Perho /kok
jäs. Anne Huotari /vas
Liisa Hyssälä /kesk
Paula Kokkonen /kok
Mikko Kuoppa /va-r

Eero Lämsä /kesk
Pirkko Peltomo /sd
Margareta Pietikäinen /r
Marjatta Vehkaoja /sd
Marja-Leena Viljamaa /sd
vjäs. Marjaana Koskinen /sd.

TALOUSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 20/1997 vp

Valtioneuvoston selvitys Suomen alustavista kannanotoista Agenda 2000 -asiakirjaan

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Suuri valiokunta on 10 päivänä lokakuuta 1997 lähettänyt valtioneuvoston selvityksen E 44/1997 vp Suomen alustavista kannoista Agenda 2000 -asiakirjaan talousvaliokuntaan tiedoksi ja mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- ylijohtaja Olavi Änkö, kauppa- ja teollisuusministeriö

- budjettineuvos Rauno Lämsä, valtiovarainministeriö
- maakuntajohtaja Hannu Vesa, Etelä-Savon liitto
- maakuntajohtaja Esa Latva-Rasku, Etelä-Pohjanmaan liitto
- kehittämissuunnittelija Hans Beijar, Pohjanmaan liitto
- johtaja Elina Lehto, Uudenmaan elinkeinokeskus.

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Valtioneuvoston selvitys sisältää selvityksen Euroopan komission 15.7.1997 antamasta Agenda 2000 -tiedonannosta sekä valtioneuvoston alustavista kannanotoista tiedonannossa käsiteltyihin kysymyksiin. Euroopan unionin yleisten asiain, eli ulkoministerikokoonpanossa kokoontuva, neuvosto valmistelee raportin Agenda 2000 -kokonaisuudesta Luxemburgissa 12 ja 13 päivänä joulukuuta 1997 kokoontuvalle Eurooppa-neuvostolle. Eurooppa-neuvostossa tehdään päätös neuvottelujen aloittamisesta Eu-

roopan unionin jäsenyyttä hakeneiden valtioiden kanssa. Agenda 2000 -tiedonanto käsittelee laajennuskysymyksen ohella unionin sisäisten ja ulkoisten politiikkojen uudistustarpeita sekä vuoden 1999 jälkeistä unionin rahoituskehystä.

Selvityksessä olevat valtioneuvoston kannat ovat hallituksen EU-ministerivaliokunnan 9.10.1997 hyväksymiä alustavia kannanottoja, joita on tarkoitus täsmentää ennen Eurooppa-neuvoston kokousta.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

*Perustelut**Yleistä*

Joulukuussa 1995 Madridissa kokoontunut Eurooppa-neuvosto vahvisti, että neuvottelujen aloittamisesta jäsenyyttä hakeneiden maiden kanssa päätetään kuusi kuukautta hallitustenvälisen konferenssin päättymisen jälkeen. Eurooppa-neuvosto antoi Euroopan komissiolle tehtäväksi valmistella yksittäisiä hakijamaita koskevien lausuntojen lisäksi myös yleislausunnon laajentamisen toteuttamisesta sekä analyysin, jonka perusteella voidaan antaa tiedonanto unionin uudesta rahoituskehyksestä vuoden 1999 jälkeen.

Euroopan komissio ehdottaa, että liittymisneuvottelut aloitetaan viiden hakijamaan, Unkarin, Puolan, Viron, Tsekin ja Slovenian kanssa. Samanaikaisesti aloitetaan aikaisemmin tehdyn päätöksen mukaisesti neuvottelut myös Kyproksen kanssa. Agenda 2000 -tiedonannossa komissio lähtee siitä, että ”ensimmäisten hakijamaiden liittyminen vaikuttaa talousarvioon vasta vuosien 2002—2003 tienoilla.”

Euroopan unionin perustamissopimuksen mukaan jäsenvaltioiden talouksien ykseys sekä alueiden välisten eroavuuksien ja heikommassa asemassa olevien alueiden jälkeensä jääneisyyden vähentäminen ovat unionin politiikan peruspilaria. Tämä Rooman sopimuksen johdannon toteutus saa erityistä polttavuutta, kun unioniin liittyy keskisen ja itäisen Euroopan entisiä suunnitelmatalousmaita. Jäsenyyttä hakeneiden maiden keskimääräinen BKT asukasta kohti on vain noin kolmannes unionin tasosta. Ostovoimapariiteetin mukaan tarkistettu bruttokansantuote asukasta kohden oli taloudeltaan heikoimmassa unionin jäsenvaltioissa Portugalissa ja Kreikassa 66—67 prosenttia unionin keskiarvosta vuonna 1995. Komission ehdottamissa ’ensimmäisen aallon’ hakijamaissa vastaavat luvut ovat: Unkari 37 prosenttia, Puola 31 prosenttia, Viro 23 prosenttia, Tsekki 55 prosenttia ja Slovenia 59 prosenttia. Näiden valtioiden yhteenlaskettu väkimäärä on 61,8 miljoonaa asukasta, eli niiden mukana unionin väkiluku kasvaisi 17 prosenttil-

la. Maatalouden osuus työvoimasta on esimerkiksi Puolassa 27 prosenttia, Unkarissa 8 prosenttia ja Tsekin 6 prosenttia. Nykyisten jäsenvaltioiden keskiarvo on 5,3 prosenttia.

Euroopan unionin laajentuminen on merkitykseltään historiallinen mullistus, jolla päätetään toisen maailmansodan jälkeinen maanosamme kahtiajako. Valiokunta katsoo, että Euroopan unionin laajentumisesta päätetään aikaan poliittisen valinnan perusteella. Tämän vuoksi komission tiedonannossa ja valtioneuvoston selvityksessä olevat kannanotot laajentumisen rahoituksen järjestämisestä tulee suhteuttaa niitä viime kädessä määrääviin poliittisiin näkökohtiin. Euroopan eheytyminen on sellainen hyvä, jonka toteutuminen ei voi olla riippuvainen esimerkiksi nykyisten unionin jäsenvaltioiden maksuosuuksien murtoluvuista.

Komission tiedonannossa todetaan perustellusti, että laajentumisen ’kustannuksia’ mitattaessa on keskeistä arvioida odotettuja taloudellisia nettohyötyjä kokonaisuudessaan. Myös poliittiset hyödyt, kuten alueellisen vakauden edistäminen tulisi ottaa huomioon. Unioniin liittyvien maiden kokemus ja potentiaali rikastuttavat yhteisöä. Talousvaliokunta katsoo, että hakijamaiden infrastruktuurin rakentaminen sekä niissä odotettava talouskasvu voivat mahdollistaa koko Eurooppaa hyödyttävän kasvusysäyksen. Mahdollisuuksia tulisi korostaa nykyistä enemmän käsiteltäessä unionin laajentumisen vaikutuksia ja strategiaa.

Sisäiset politiikat

Euroopan komissio nostaa tiedonannossa sisäisten politiikkojen painopistealueiksi seuraavat asiakokonaisuudet: kestävä kasvun ja työllisyyden edellytysten luominen, tiedon asettaminen etusijalle, työllisyysjärjestelmien uudenaikaistaminen sekä elinolojen parantaminen. Valtioneuvosto lisäisi tähän vielä kilpailukyyn parantamisen. Tavoitteenasettelu on valiokunnan mielestä johdonmukainen Eurooppa-neuvoston aikaisempien linjausten kanssa. Samalla on kuitenkin todettava, että tavoitteet ovat sinänsä itses-

tään selvät; niihin pyritään toki myös ilman laajentumistakin.

Euroopan laajuisten verkkojen (TEN) kehittäminen mainitaan tiedonannossa yhtenä niistä keinoista, joilla tavoitteita voidaan edistää. Talousvaliokunta yhtyy tähän arvioon. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että Suomen pysyvänä tavoitteena on ollut Euroopan mantereelta Suomen kautta Venäjälle ulottuvien liikenneyhteyksien edistäminen TEN-hankkeena. Tämän tavoitteen kansallinen merkitys korostuu vahvasti unionin laajentuessa, kun unionin itäraja siirtyy huomattavasti lähemmäksi Venäjän ydinalueita. Suomen asema unionin Venäjän-viennin yhtenä porttina edellyttää, että maamme säilyttää suhteellisen kilpailukykynsä myös silloin, kun muillakin EU-mailla on yhteinen maaraja Venäjän kanssa ja monella niistä lisäksi suuri venäjäntaitoinen työvoima.

Suomen liittäminen Manner-Euroopan maakaasuverkkoon on periaatteellisella tasolla sisällytetty Euroopan laajuisia verkkoja koskevaan suunnitteluun. Unionin laajentuminen korostaa tarvetta vahvistaa energiahuollon rakenteita. Myös siirtyminen ympäristön kannalta puhtaampiin energiamuotoihin hakijamaissa tulee vaikuttamaan energian riittävytyteen ja hintaan unionin alueella. Suomen on syytä ajaa määrätietoisesti maamme liittämistä Euroopan mantereeseen maakaasuverkkoon osana EU:n TEN-hankkeita.

Taloudellinen ja sosiaalinen koheesio

Euroopan unionin perustamissopimuksessa taloudellinen ja sosiaalinen ykseys ja solidaarisuus, koheesio, määritellään yhdeksi unionin rakentamisen kolmesta tukipilarista yhdessä talous- ja rahaliiton sekä yhtenäismarkkinoiden kanssa. Taloudellisen ja sosiaalisen koheesioita asema poliittisesti ensisijaisena tavoitteena on säilytettävä paitsi unionisopimuksen velvoittavan määräyksen vuoksi, myös ja ennen kaikkea siksi, että jäsenvaltioiden ja alueiden välisten kehityserojen vähentäminen on välttämätöntä unionin säilyttämiseksi ja kehittämiseksi.

Komissio esittää, että vuonna 1999 saavutettava alue- ja rakennetukien taso (0,46 % EU:n BKT:stä¹) säilytetään rahoituskaudella 2000—

2006. Komissio katsoo, että talousarvion rajoitteet eivät salli solidaarisuusmenojen osuuden kasvattamista. Komissio katsoo, että kasvun synnyttämällä lisävaroilla sekä varojen käyttöä tehostamalla on mahdollista rahoittaa sekä nykyisten 15 jäsenvaltion rakennepoliitiikan kehittäminen että uusien jäsenvaltioiden asteittainen integrointi niiden liittymisestä alkaen. Valtioneuvosto yhtyy komission arvioon. Valtioneuvosto korostaa 0,46 prosentin BKT:osuuden olevan yläraja. Lisäksi maakohtaisten tukien ylärajaksi tulisi ottaa 4 prosenttia maan BKT:stä. Valiokunta yhtyy valtioneuvoston näkemykseen periaatteessa, mutta kiinnittää huomiota sen pohjana olevien laskelmien arvionomaisuuteen. Uusilla jäsenvaltioilla on jäsenyyden alusta lähtien oikeus tulla osalliseksi perustamissopimuksen 130 a ja 130 b artiklan mukaisesta koheesiotuesta samojen kriteerien mukaan kuin nykyiset jäsenvaltiot.

Komission tiedonannossa ehdotetaan, että rakennerahastojen nykyiset seitsemän tavoitetta supistetaan kolmeen: kahteen alueelliseen tavoitteeseen ja yhteen horisontaaliseen työllisyystavoitteeseen. Lisäksi nykyiset 13 yhteisöaloitetta keskitetään kolmeen. Kahden alueellisen tavoitteen väestökattavuutta pyritään supistamaan.

Komission ehdotuksen mukaan *uuteen tavoitteeseen 1* kuuluisivat heikoimmin kehittyneet alueet eli ne, joissa asukasta kohden laskettu BKT on enintään 75 prosenttia unionin keskiarvosta. Syrjäisimpiä alueita kohdeltaisiin erikoistapauksina yhdenvertaisesti 'varsinaisten' tavoite 1-alueiden kanssa. Niille pohjoisen harvaan asutuille alueille, jotka eivät täytä 1-tavoitteen BKT-osuuskriteeriä, käytännössä nykyisille tavoite 6-alueille, on komission mukaan löydyttävä erityisjärjestelyjä.

Valtioneuvosto painottaa voimakkaasti tavoite 6-alueiden tarvitsemien erityisjärjestelyjen merkitystä. Valtioneuvosto toteaa, että BKT-kriteerin noudattaminen ilmeisesti merkitsee Itä-Suomen suurtilastoalueen sisällyttämistä tavoite 1:n piiriin.

Valiokunta kannattaa valtioneuvoston linjauksia. Valiokunta painottaa erityisesti nykyisille tavoite 6-alueille sovitun järjestelyn säilyttämisen merkitystä. Valiokunta kannattaa myös

¹ BKT: = varainsiirroilla korjattu bruttokansantuote

tavoite 1-alueiden määräytymistä niiden BKT:n mukaan. Valiokunta kiinnittää kuitenkin huomiota tavoite-alueiden määrittelyn yksityiskohtien ratkaisevaan merkitykseen. Suurtilasto-alueiden (NUTS 2-alueiden) käyttö laskentayksikköinä sovellettaessa rakennetukien kelpoisuusehtoja ei johda Suomen oloissa aluekehityksen kannalta optimaaliseen tulokseen. Suurtilastoalueet, joita Manner-Suomessa on viisi, eivät ole toiminnallisia tai taloudellisia yksiköitä, vaan niiden sisälle mahtuu taloudelliselta kehitysteeltään hyvinkin erilaisia alueita. Alla olevassa taulukossa osoitetaan esimerkinomaisesti BKT-tasoa saman suurtilastoalueen muutamassa alayksikössä.

Aluetaso	Alueen nimi	BKT / asukas (EU=100)
NUTS 2	Väli-Suomi	82,8
NUTS 3	Etelä-Pohjanmaa	71,8
NUTS 4	Suupohja	57,5
NUTS 4	Sydösterbottens kustregion	116,0

Tavoitealueiden määrittelyyn vaikuttaa lisäksi myös BKT-kriteerin soveltamisessa käytetty referenssi vuosi. Tällöin on Suomen osalta otettava huomioon, että myös yhteisen maatalouspolitiikan alalla toteutettavat Agenda 2000:n mukaiset uudistukset, kuten viljan hinnan lasku tulevat kiihdyttämään maatalousvaltaisten alueiden rakennemuutosta tavalla, joka on otettava huomioon tavoite 1-alueiden kriteerien määrittelyssä.

Valiokunta tekee nämä huomautukset tietoisena siitä, että myös Suomen suurtilastoalueet ovat eurooppalaisessa katsannossa varsin pieniä väkimäärältään. Valiokunta painottaa kuitenkin, että koko Suomi on Euroopan mittapuulla hyvin harvaan asuttu, mikä juuri edellyttää rakennerahasto-ohjelmien sopeuttamista oloihimme. Tällaiselle luovalle rakennepolitiikalle on luotava pohja nyt, uusien rakennerahastosaäntöjen ollessa vielä muotoutumassa.

Komission ehdotuksen mukaan uusi tavoite 2 on tarkoitettu muille taloudellista ja sosiaalista uudistamista edellyttäville, rakennemuutoksista

kärsiville alueille, joille on ominaista muun muassa korkea työttömyys ja väestökato. Valtioneuvosto toteaa, että Suomessa on EU:n keskitasoa enemmän taantuvia teollisuusalueita sekä rakennemuutoksesta kärsiviä maaseutualueita. Myös työttömyysongelma ja alueelliset rakennemuutokset ovat Suomessa EU-keskitasoa vaikeammat. Valtioneuvosto pitää komission linjauksia Suomen edun mukaisina ja tukee myös komission ehdotusta ympäristönäkökohtien huomioon ottamisesta tavoite 2-ohjelmassa. Valiokunta yhtyy valtioneuvoston näkemykseen painottaen kuitenkin tavoite 2:nkin osalta, että vasta yksityiskohtaisen ehdotuksen perusteella on mahdollista tehdä lopullinen arvio.

Valtioneuvosto katsoo, että jäsenvaltioiden näkemysten tulee olla ratkaisevia tavoite 2:n tukialueiden valinnassa. Valiokunta yhtyy tähän näkemykseen periaatteessa, mutta kiinnittää samalla huomiota siihen, että tämä edellyttää jäsenvaltioiden noudattavan yhtenäisiä käytäntöjä rakennerahastovarojen tarkoituksenmukaisesta käytöstä.

Komission tiedonannon mukaan yhteisöaloitteet rajattaisiin kolmelle alueelle, jotka ovat (1) raja-alueiden, rajat ylittävä ja alueiden välinen aluesuunnitteluyhteistyö, (2) maaseudun kehittäminen ja (3) inhimilliset voimavarat. Valiokunta yhtyy valtioneuvoston näkemykseen, että komission ehdotus vastaa pääpiirteissään Suomen näkemystä.

Komission tiedonannossa painotetaan koheesiotoimenpiteiden kustannustehokkuuden lisäämistä. Tähän pyritään yksinkertaistamalla ohjelma- ja rahoitusmenettelyjä sekä tehostamalla arviointia ja tarkastusta. Valiokunta yhtyy valtioneuvoston näkemykseen, että komission ehdotus on oikeansuuntainen, mutta ei vielä riittävä. Uudistuksen painopiste tulee asettaa rahoituksen tuloksellisuuden parantamiseen.

Valiokunta katsoo, että Agenda 2000 on tilaisuus tarkastella kriittisesti rakennetukiohjelmien perusteita. Valiokunta pitää vähintäänkin selvittämisen arvoisena, onko tarkoituksenmukaista, että varoja kierrätetään vauraimmista jäsenvaltioista EU:n rahastojen kautta takaisin jäsenvaltioiden alueille, vai voitaisiinko saavuttaa kustannussäästöjä esimerkiksi siirtymällä nettotu-

loutukseen. Valiokunta kiinnittää huomiota myös rakenneprojektien kansallisten maksuosuuksien pirstoutumiseen Suomessa monen eri hallinnonalan talousarvionmomentteihin, mikä hankaloittaa ohjelmien hallinnointia kotimaassa. Valiokunta panee tyytyväisenä merkille, että valtioneuvoston piirissä on käynnistetty rakenneohjelmien kotimaisen hallinnon virtaviivaistamiseen pyrkivä selvitystyö.

Laajentuminen

Komission arvio hakijamaiden edellytyksistä täyttää lähitulevaisuudessa unionin jäsenyyden edellytykset perustuu paitsi niiden taloudellista kehittyneisyyttä ja yhteismarkkinasäännösten toteutumista koskeviin näkökohtiin myös ja ennen kaikkea poliittiseen harkintaan.

Talousvaliokunnan toimialaan kuuluvan tarkastelun perusteella valiokunta huomauttaa, että kaikilla hakijavaltioilla on suosiollisten poliittisten edellytysten vallitessa edellytyksiä varsin nopeaan talouskasvuun. Kun jäsenyyttä edeltävien neuvottelujen ja sopeutusten voi odottaa kestävän useita vuosia, on täysin mahdollista, että laajentumisprosessin aikana siihen voidaan sisällyttää muita hakijamaita. Samasta syystä on myös korostettava, että komission — sinänsä perusteltu — näkemys niistä hakijamaista, jotka nyt näyttävät täyttävän jäsenyysehdot keskipitkällä aikavälillä, ei välttämättä merkitse lopullista ratkaisua siihen, mitkä hakijamaat lopulta liittyvät unioniin ja missä järjestyksessä.

Valiokunta pitää siksi varsin perusteltuna valtioneuvoston kantaa, että laajentumisprosessin on myös todellisuudessa pysyttävä avoimena kaikille hakijamaille sitä mukaa, kun niiden voidaan realistisesti olettaa täyttävän jäsenyyden edellytykset keskipitkällä aikavälillä.

Komission tiedonannossa hahmotellaan laajentumisstrategiaa, joka perustuu toisaalta liittymistä valmistelevaan tukeen ja toisaalta hakijamaiden kanssa tehtäviin kumppanuussopimuksiin, joissa sovitaan lähentymistoimenpiteistä ja näiden aikatauluista. Kumppanuussopimuksissa määriteltyjen tavoitteiden saavuttaminen olisi edellytys sekä tuen maksamiselle että jäsenyyden neuvottelujen edistymiselle.

Olemassaolevan Phare-tuen (1,5 mrd ecua

vuodessa) lisäksi annettaisiin vuodesta 2000 alkaen liittymiseen valmistelevaa tukea, joka olisi 1 miljardi ecua vuodessa rakennetukea sekä 0,5 miljardia ecua vuodessa tukea maatalouden kehittämiseen.

Valtioneuvosto katsoo, että unionin tulee tukea voimakkaasti kaikkien hakijamaiden edellytyksiä täyttää jäsenyyksikriteerit. Valtioneuvosto ei selvityksessä tarkemmin analysoi komission toimenpidesuosituksia ja niiden rahoitusta. Valiokunta toteaa, että jäsenyyteen valmistelevan tukiohjelman yksityiskohtiin on syytä palata sen jälkeen, kun Eurooppa-neuvosto on luonut sille poliittiset edellytykset. Valiokunta huomauttaa kuitenkin, että hakijamaille maksettavan rahallisen tuen lisäys 1,5 mrd ecusta 3 miljardiin ecuun vuodessa ei ole oikeassa suhteessa kunnianhimoisiin tavoitteisiin. Komission ja valtioneuvoston rakennetukien enimmäismääräksi katsoma 4 prosenttia kunkin hakijamaan BKT:sta merkitäisi kuuden 'ensimmäisen aallon' maahan sovellettuna 10,4 miljardia ecua jo rahoituskauden alussa. Valiokunta huomauttaa, että esimerkiksi rahoituskaudella 1993—1999 unionin rakennerahastoihin ja koheesiorahastoon on käytettävissä yhteensä 200 miljardia ecua.

Unionin rahoituskehys vuosille 2000—2006

Komission tiedonannossa esitetään, että myös vuoden 1999 jälkeen tulee olla monivuotinen rahoituskehys, johon liittyy unionin toimielinten välinen sopimus budjettikurista ja budjetointimenettelyistä. Komissio ehdottaa, että myös uudella rahoituskaudella, vuosina 2000—2006 omien varojen enimmäismäärä ohjaa rahoituskehyksiä. Omien varojen enimmäismäärä voidaan komission mukaan säilyttää nykyisellään (1,27 % EU:n BKTL:stä). Komission ehdotus perustuu oletukseen, että talouskasvu on nykyisissä jäsenvaltioissa keskimäärin 2,5 prosenttia vuodessa ja hakijamaissa 4 prosenttia vuodessa. Ensimmäisten hakijamaiden liittymisen unioniin arvioidaan vaikuttavan talousarvioon aikaisintaan vuosien 2002—2003 tienoilla. Hakijamaissa oletetaan lisäksi sovellettavan rahoituskauden lopullakin siirtymäkauden järjestelyjä etenkin yhteisen maatalouspolitiikan osalta.

Valtioneuvosto kannattaa pääpiirteissään ko-

mission ehdotuksia. Valtioneuvosto painottaa, että nykyisen 15 jäsenmaan unionin vaatimat menot on koko rahoituskaudella katettava 1,27 prosentin BKTL-osuuden mukaisen omien varojen enimmäismäärän puitteissa. Valtioneuvosto lähtee lisäksi siitä, että laajentumisen kokonaismenot on vuoden 2006 jälkeenkin katettava saman omien varojen enimmäismäärän puitteissa.

Valiokunta yhtyy valtioneuvoston kantaan sikäli kuin sillä halutaan edistää taloudellisuutta nykyisten 15 jäsenvaltion edellyttämässä varainkäytössä. Samoin on myös suhtauduttava pidät-

tyvästi laajentumisen aiheuttamiin kustannuksiin. Valiokunta huomauttaa kuitenkin, että komission arvio omien varojen riittävyydestä perustuu useaan oletukseen talouden kehityksestä ja laajentumisen edistymisestä. Näiden oletusten toteutumisesta ei niiden luonteen mukaisesti voi olla täydellistä varmuutta. Alla olevassa taulukossa esitellään omien varojen enimmäismäärän riittävyys Agenda 2000:n mukaisiin menoihin vuonna 2006 talouskasvun toteutuessa komission oletusta heikompana.

Omien varojen riittävyys Agenda 2000:n menoihin eri kasvuodotuksilla vuonna 2006

Vuotuinen BKTL:n kasvu-% EU-15 ja KIE 5 + 1		0,5 / 2,0	1,0 / 2,5	1,5 / 3,0	2,0 / 3,5	2,5 / 4,0
	BKTL 1998 mrd ecua	2006	2006	2006	2006	2006
EU-15	7 215,4	7 509,1	7 813,2	8 128,1	8 454,0	8 791,3
KIE 5+1	260,2	304,9	317,0	329,6	342,6	356,1
Laajentunut EU	7 475,6	7 814,0	8 130,3	8 457,7	8 796,6	9 147,4
Omien varojen ensimmäismäärä (1,27%) mrd ecua		99,2	103,3	107,4	111,7	116,2
Agenda 2000:n mukaiset kokonaismenot		111,4	111,4	111,4	111,4	111,4
Marginaalit		-12,2	-8,1	-4,0	0,3	4,8

Valiokunta muistuttaa, että Euroopan unionin kehityksen kannalta ratkaisevat päätökset, kuten yhtenäismarkkinoiden toteutuminen, Kreikan, Espanjan ja Portugalin jäsenyys sekä talous- ja rahaliitto, tehtiin poliittisen tahdon perusteella, jolle taloudelliset näkökohdat oli alistettu. Laajentumisen geopolittisen merkityksen vuoksi myös seuraavaa laajentumiskierrosta koskevan päätöksenteon voidaan odottaa noudattavan ensisijaisesti poliittisen päätännän logiikkaa.

Uuden omien varojen järjestelmän luominen

Komission tiedonannossa esitetään joitakin arvioita unionin nykyisen omien varojen järjestelmän toimivuudesta. Täten ennakoidaan asiasta vuoden 1998 aikana annettavaa yksityiskohtaista kertomusta. Komissio toteaa, että nykyinen järjestelmä on taannut unionille riittävästi varoja talousarvion menojen kattamiseksi. Vuodesta 1995 lähtien omien varojen järjestelmään tehdyt tarkistukset ovat alkaneet vaikuttaa siten, että jäsenvaltioiden maksuosuudet vastaavat ene-

nevästi niiden bruttokansantuoteosuuksia. Tämä on vähentänyt järjestelmän epäoikeudenmukaisuutta koskevaa kritiikkiä. Tiedonannossa kysytään, olisiko syytä siirtyä järjestelmään, joka perustuu suoraan BKTL-osuuksiin.

Vaikka komission tiedonannossa päädytään siihen, että ei ole perusteltua ryhtyä muuttamaan nopeasti omien varojen järjestelmää, valiokunta olisi toivonut valtioneuvoston tarkastelleen tätäkin kysymystä selvityksessään. Valiokunta huomauttaa, että useissa jäsenvaltioissa pidetään nykyistä unionin rahoitusjärjestelmää ongelmallisena. Jotkut jäsenvaltiot katsovat, että niiden maksama osuus unionin menoista on kohtuuttoman suuri. Ottamatta kantaa tämän näkemyksen oikeellisuuteen valiokunta katsoo, että tilanne,

jossa talousvoimaltaan suuret jäsenvaltiot kokevat maksuosuutensa liialliseksi, ei voi olla poliittisesti kestävä. Myös se, että Suomessa kuten useissa muissa jäsenvaltioissa vallitsee jatkuva epätietoisuus unioniin maksettavien varojen suhteesta siltä saatuihin varoihin, on omiaan heikentämään kansalaisten luottamusta niin unioniin kuin kansalaisten edustajiin unionin toimielimissä.

Lausunto

Edellä esitetyn perusteella talousvaliokunta kunnioittavasti esittää,

että suuri valiokunta ottaa huomioon, mitä edellä on esitetty.

Helsingissä 24 päivänä marraskuuta 1997

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Tuulikki Hämäläinen /sd
vpj. Seppo Kääriäinen /kesk
jäs. Arto Bryggare /sd
Mikko Immonen /vas
Paula Kokkonen /kok
Martti Korhonen /vas
Riitta Korhonen /kok

Leena Luhtanen /sd
Paavo Nikula /vihr
Vuokko Rehn /kesk
Ola Rosendahl /r
Juhani Sjöblom /kok
Sakari Smeds /skl
vjäs. Klaus Hellberg /sd.

TYÖASIAINVALIOKUNNAN LAUSUNTO 11/1997 vp

Valtioneuvoston selvitys rakennerahastouudistuksesta, valtioneuvoston selvitys Suomen alustavista kannanotoista Agenda 2000 -asiakirjaan

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Suuri valiokunta on lähettänyt työasiainvaliokunnalle tiedoksi ja mahdollisia toimenpiteitä varten 23 päivänä toukokuuta 1997 ministeri Jouni Backmanin muistion 21.5.1997 rakennerahastouudistuksesta (E 40/1997 vp) sekä 10 päivänä lokakuuta ulkoasiainministeriön kirjeen Agenda 2000 -asiakirjasta (E 44/1997 vp).

Valiokunta on päättänyt yhdistää asioiden E 40/1997 vp ja E 44/1997 vp käsittelyn.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat asian johdosta olleet kuultavina

- hallintoministeri Jouni Backman ja ylitarkastaja Tiina Tikka, sisäasiainministeriö
- kaupallinen neuvos Jussi Toppila, ulkoasiainministeriö
- osastopäällikkö Pertti Toivonen, työministeriö
- johtaja Markku Gardin, Satakunnan TE-keskus

- apulaisjohtaja Jukka Patrikainen, Keski-Suomen Liitto
- kehittämisjohtaja Henrik Rissanen, Savon Liitto
- koulutus- ja työvoimapolitiittinen sihteeri Heikki Liede, Akava
- työvoimapolitiittinen asiamies Martti Huttunen, Palvelutyönantajat
- työvoima- ja koulutuspolitiittinen sihteeri Jari-Pekka Jyrkänne, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK
- lainopillinen asiamies Sirpa Kekäläinen, Suomen Yrittäjät
- työvoimapolitiittinen asiamies Pekka Castrén, Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitto TT
- hallintovirkamies Helena Mikkonen.

Lisäksi valiokunta on saanut kirjalliset lausunnot maakuntien liitoilta sekä Toimihenkilökeskusjärjestö STTK:lta.

VALTIONEUVOSTON SELVITYKSET

E 40/1997 vp — rakennerahastouudistus

Valtioneuvoston selvityksessä esitetään Suomen alustavat kannanotot Euroopan unionin rakennerahastojen uudistamiseen. Kannanottoja on täsmennetty valtioneuvoston selvityksessä E 44/1997 vp.

E 44/1997 vp — Agenda 2000

Komission Agenda 2000 -tiedonannossa ja Euroopan unionin jäsenyyttä hakeneista maista laadituissa lausunnoissa komissio vastaa Eurooppa-neuvoston selvityspyyntöihin unionin yleisistä kehityslinjoista ja tulevan politiikan päälin-

joista, laajentumiseen liittyvistä kysymyksistä sekä vuoden 1999 jälkeisistä rahoitusnäkemyksistä.

Agenda 2000 -tiedonannossa komissio esittää sisäisten politiikkojen kehittämisen painopiste-

alueiksi seuraavat asiakokonaisuudet: kestävän kasvun ja työllisyyden edellytysten luominen, tiedon asettaminen etusijalle, työllisyysjärjestelmien uudenaikaistaminen sekä elinolojen parantaminen.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Työasiainvaliokunta on käsitellyt toimialaansa kuuluvien osien komission Agenda 2000 -tiedonantoa ja valtioneuvoston selvityksiä Suomen alustavista kannanotoista.

Työllisyysjärjestelmien uudenaikaistaminen

Komissio esittää, että työmarkkinoita ja työllisyyttä koskevia politiikkoja on uudistettava, jotta taloudellista kasvua ja kilpailukykyä voidaan hyödyntää tehokkaasti työllisyyden kohentamiseksi. Työllisyyspolitiikan toteuttaminen on suurelta osin jäsenvaltioiden tehtävä, mutta unioni on laatinut viitekehysten kansallisten työllisyyspolitiikkojen yhteensovittamisesta. Komissio mainitsee erikseen työmarkkinajärjestöjen välisen vuoropuhelun merkityksen työllisyyspolitiikan hoidossa. Komissio asettaa tavoitteeksi yritysten toiminnan mahdollisimman suuren joustavuuden ja työntekijöiden aseman mahdollisimman suuren turvaamisen.

Työllisyyden parantamiseksi on harkittava uusia toimintatapoja sekä yhteisön että jäsenvaltioiden tasolla henkilöstön osaamisen kehittämiseksi, osallistumistason nostamiseksi uusia työn organisaatiomuotoja luomalla, työvoiman liikkuvuuden kannustamiseksi, työntekijöiden uudelleensijoittumisen parantamiseksi ja yrittäjyyden kannustamiseksi.

Komission ehdotuksen mukaan nykyisiä sosiaaliturvajärjestelmiä on muutettava työllisyyttä edistäviksi. Työttömyysturvajärjestelmien on ohjattava henkilöitä parantamaan omaa työllistymistään elinikäisen oppimisen avulla. Lisäksi verotuksella on kannustettava luomaan asianmukaisella tavalla uusia työpaikkoja.

Valtioneuvoston selvityksen mukaan komission tavoitteet vastaavat Suomen näkemyksiä. Työllisyyttä on pidettävä näkyvästi esillä unionin toiminnassa. Suomi pitää tärkeänä, että työllisyyshuippukokouksessa otetaan esille uusia ajatuksia, mm. koordinoituja näkemyksiä työn verotuksen keventämisestä kehittämällä verotusta ympäristö- ja energiaverotuksen suuntaan. Samoin on keskusteltava mahdollisuuksista kohdentaa EU-tasolla määrärahoja työllisyyttä edistäviin toimiin kasvattamatta kokonaismenoja sekä panostamisesta tutkimukseen, tuotekehitykseen, teollisuuden ja yrittäjyyden toimintaedellytysten parantamiseen, työvoimapolitiikan tehostamiseen ja syrjäytymisen ehkäisyyn.

Valiokunta katsoo, että unionitason ja kansallisten työllisyyspolitiikkojen suuntaviivojen on oltava keskenään samansuuntaiset ja toisiaan täydentäviä. Jäsenmaiden työmarkkinat ja työllisyys eroavat toisistaan huomattavasti eikä ole tarkoituksenmukaista luoda liian yksityiskohtaista ja jäsenmaiden toimia rajoittavaa unionin politiikkaa. Vastuu työvoimapolitiikasta kuuluu keskeisiltä osin jäsenmaille, joiden toimia voidaan yhteensovittaa ja kehittää yhteisötasolla.

Työttömyys on yksi suurimmista unionin jäsenmaiden ongelmista. Unionin on asetettava työllisyyden hoidolle suuri poliittinen painoarvo ja toiminnan tavoitteiden on oltava realistisia. Työllisyyspolitiikan tavoitteena tulee olla työllistymisen paraneminen ja tuloksellisuuteen on kiinnitettävä riittävää huomiota. Erityisesti koulutus ja työelämä on sovittava kiinteästi yhteen. Julkisen vallan ja elinkeinoelämän toimien on tuettava työelämän muutosten edellyttämää ammattitaidon jatkuvaa ylläpitämistä ja val-

miutta uusien taitojen oppimiseen. Tämä edellyttää mm. riittävien koulutusresurssien turvaamista, ammatillisen koulutuksen nopeaa reagoimista muuttuviin tarpeisiin ja oppisopimuskoulutuksen lisäämistä.

Suomessa on työvoimapolitiikan hoidosta ja tuloksellisuudesta runsaasti kokemusta, jota voidaan hyödyntää arvioitaessa unionin politiikkaa. Valiokunta hyväksyy pääosin valtioneuvoston kannanotot. Valtioneuvoston suhtautuminen veropolitiikan käyttöön työllisyyden edistämässä on kuitenkin liian pidättyväinen. Valiokunnan mielestä veropolitiikan keinoja — esimerkiksi arvonlisäverotuksen uudistamista — työllisyyden parantamiseksi on käytettävä tehokkaasti hyväksi kansallisesti ja unionin politiikassa. Työllisyys tulisi ottaa huomioon ns. läpäisyperiaatteen mukaisesti, koska työvoiman tarjonnan ja kysynnän määrään ja laatuun vaikuttavat ensisijaisesti muut kuin varsinaiset työvoimapolitiittiset ratkaisut.

Rakennerahastouudistus

Komissio esittää rakennerahastojen tavoitteita vähennettäväksi nykyisestä seitsemästä kolmeen, joista kaksi on alueellista ja yksi horisontaalinen. Alueellisten tavoitteiden väestökattavuutta pienennetään ja alueet koordinoidaan kansallisten tukialueiden kanssa. Myös yhteisöaloitteiden lukumäärää ehdotetaan vähennettäväksi nykyisestä.

Rakennerahastojen toiminnan tehostamiseksi niiden hallintoa on yksinkertaistettava ja täytäntöönpanosta on tehtävä entistä joustavampaa ja hajautetumpaa. Seuranta- ja arviointijärjestelmiä ehdotetaan tehostettaviksi ja valvontaa tiukennettavaksi.

Valtioneuvosto kannattaa tavoitteiden vähentämistä esitetyllä tavalla. Väestökattavuuden alentamiseen EU:n tasolla suhtaudutaan lähtökohtaisesti myönteisesti, mutta kattavuuden tulee vaihdella eri jäsenvaltioiden välillä niiden kehitysongelmien suuruuden mukaisesti. Työllisyysongelmat on otettava erityisesti huomioon varoja jaettaessa. Suomen käsityksen mukaan inhimillisten voimavarojen kehittämisen on oltava keskeisessä asemassa myös tavoitteissa 1 ja 2.

Valtioneuvosto suhtautuu myönteisesti ra-

kennerahastotoiminnan tehokkuuden lisäämiseen, mutta pitää komission esitystä riittämättömänä. Tukien tulisi olla määräaikaaisia ja uusia rahoitusinstrumentteja olisi kehitettävä. Suomi kannattaa 10 prosentin suuruisen budjettivaruksen jakamista kauden puolivälissä saavutettujen tulosten perusteella. Suomi kannattaa yhteisöaloitteiden karsimista ja suhtautuu pääpiirteisesti myönteisesti aloitteiden ehdotettuihin sisältöihin.

Valiokunta hyväksyy valtioneuvoston kannanotot rakennerahastouudistuksesta, mutta kiinnittää seuraaviin seikkoihin huomiota. Rakennerahastojen tavoitteiden sisällöissä ja alueellisissa rajauksissa on annettava riittävän suuri merkitys Suomen erittäin korkealle ja pitkään jatkuneelle työttömyydelle. Tästä johtuen rakennerahastojen väestökattavuuden tulee olla Suomessa merkittävästi jäsenmaiden keskitasoa korkeampi.

Tavoitteet ja kansalliset työvoimapolitiittiset toimenpiteet on sovittava yhteen, jotta rakennerahastojen avulla saavutetaan toiminnallista lisäarvoa. Rakennerahastovaroja arvioidaan nykyisin käytettävän myös korvaamaan kansallista rahoitusta. Varojen taloudellinen ja tuloksellinen käyttö edellyttävät samanaikaista kansallista rahoitusosuutta. Avustusten lisäksi uusia tukimuotoja on otettava käyttöön varojen riittävyyden ja taloudellisen käytön lisäämiseksi.

Useat valiokunnan kuulemat asiantuntijat ovat kiinnittäneet huomiota kansallisten toimintatapojen muuttamiseen rakennerahastovarojen jaossa ja hallinnoinnissa. Nykyistä kansallista hallintojärjestelmää on kevennettävä ja selkeytettävä. Päätösvallan jakoa keskushallintoviranomaisten ja alueiden välillä on uudistettava ja alueellista vaikutusvaltaa ohjelmien sisällöstä päättämiseen ja hankkeiden toteuttamiseen on lisättävä. Erityisesti ministeriöiden, työvoima- ja elinkeinokeskusten sekä maakunnan liittojen yhteistyön sujuvuutta on parannettava.

Naisten ja miesten välinen tasa-arvo

Agenda 2000 -asiakirjassa käsitellään naisten ja miesten välistä tasa-arvoa hyvin suppeasti. Asiakirjan johdantojaksossa todetaan, että erityistä huomiota on kohdistettava naisten kasvavaan

osuuteen työelämässä ja yhteiskunnassa sekä muuttuviin perhesuhteisiin. Elinolojen parantamista koskevassa jaksossa mainitaan toimenpiteet kaikenlaisen syrjinnän torjumiseksi. Lisäksi komissio ehdottaa yhteisöaloitteiden yhdeksi alaksi henkilöresursseja ja tasavertaisia mahdollisuuksia.

Valtioneuvoston kannanoton mukaan naisten ja miesten tasa-arvoa tulisi tarkastella läpäisyperiaatteella kaikessa unionin politiikassa.

Valiokunnan mielestä Agenda 2000 -asiakirjassa on kiinnitetty riittämättömästi huomiota sukupuolten väliseen tasa-arvoon ja valiokunta on samaa mieltä valtioneuvoston kanssa sukupuolten välisen tasa-arvon sisällyttämisestä unionin politiikkaan.

Komission esityksen maininta naisten osallistumisesta työelämään ei vastaa Suomessa vallitsevaa tilannetta ja on sellaisenaan virheellinen lähtökohta tasa-arvopolitiikan perustaksi. Suomessa naisten osallistuminen työelämään on ollut kansainvälisesti korkealla tasolla vuosikymmeniä ja naiset ovat perinteisesti tehneet kokopäivätyötä. Komission esitykset ovat myös täysin riittämättömiä unionin sukupuolten välisen tasa-arvopolitiikan suuntaviivoiksi, joiden tulisi ohjata erityisesti työvoimapolitiikkaa, työllisyysjärjestelmien uudistamista ja niiden yhteensovittamista sosiaalipolitiikan kanssa.

Työelämän muutokset vaikuttavat voimakkaasti naisten asemaan, esimerkiksi osa-aikatyöntekijöistä suurin osa on naisia ja osa-aikatyön osuuden arvioidaan edelleen lisääntyvän. Työt jakaantuvat jyrkästi sukupuolen mukaan ja siten myös rakenne- ja suhdannetyöttömyys kohdistuvat eri tavoin naisiin ja miehiin. Myös sukupuolten väliset palkkaerot ovat edelleen varsin suuria.

Yhteisötason toimissa on otettava nykyistä enemmän huomioon sukupuolten välinen tosiasiallinen eriarvoisuus ja on pyrittävä poistamaan työmarkkinoiden rakenteesta, koulutuseroista, vanhemmuudesta ja muista seikoista johtuvia tekijöitä, jotka vähentävät tasa-arvoa. Valiokunnan mielestä Suomen tulisi toimia nykyistä aloitteellisemmin naisten ja miesten välisen tasa-arvopolitiikan tehostamiseksi Euroopan unionissa.

Lausunto

Lausuntonaan työasiainvaliokunta kunnioittavasti ilmoittaa,

että valiokunta yhtyy esitetyin huomautuksin valtioneuvoston kantaan.

Helsingissä 21 päivänä marraskuuta 1997

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Reijo Lindroos /sd
 vpj. Armas Komi /kesk
 jäs. Anne Huotari /vas
 Kyösti Karjula /kesk (osittain)
 Hannu Kemppainen /kesk
 Anne Knaapi /kok
 Kalevi Lamminen /kok
 Pirkko Peltomo /sd
 Heikki Rinne /sd (osittain)

Outi Siimes /kok
 Raimo Tiilikainen /r
 Maija-Liisa Veteläinen /kesk
 Marja-Leena Viljamaa /sd
 Pertti Virtanen /evir
 Jorma Vokkolainen /vas
 vjäs. Johannes Koskinen /sd
 Esa Lahtela /sd.

ERIÄVÄ MIELIPIDE

Perustelut

Työasianvaliokunnalla on ollut tilaisuus antaa suurelle valiokunnalle lausuntonsa rakennera-hastouudistuksesta ja Agenda 2000:sta. Yhdym-me pääosin valiokunnan lausunnossa esitettyyn. Katsomme kuitenkin, että valiokunnan enem-mistö oli kannanotoissaan eräiden asioiden osal-ta liian pidättyväinen ja esitimme niiltä osin lau-sunnon terävöittämistä.

Mielestämme nimenomaan työasiainvalio-kunnan rooliin olisi sopinut ottaa voimakkaam-min kantaa siihen, että valtioneuvosto on suh-tautunut passiivisesti veropolitiikan käytön mahdollisuuksiin työllisyyden edistämiseksi. Ve-ropolitiikan korjaaminen on yksi keskeisimmistä keinoista työllistämisen ja työllistymisen esteiden poistajana.

Toiseksi olisi pitänyt ulottaa samanlainen työllisyysnäkökulmaa korostava tarkastelu työt-

tömyysturvajärjestelmien uudistamiseen ja sen sovittamiseen yhteen muun sosiaaliturvan ja ve-rotuksen kanssa. Tällaisen tarkastelun tulisi olla itsestään selvää niin lausunnossa kuin suuren valiokunnan mietinnössä, sillä työllisyyttä ja työttömyyttä koskevat asiat eivät voi olla toisis-taan irrallisia.

Olemme myös huolissamme kansallisen alue-politiikan resurssien pienentymisestä ja keinovalikoiman kaventumisesta. Valiokunnan olisi tul-lut selvästi korostaa additionaliteetti- eli lisäys-periaatteen velvoittavuutta myös Suomessa.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että tässä esitetyt näkökohdat otetaan huomioon suuren valiokunnan lausumassa.

Helsingissä 21 päivänä marraskuuta 1997

Armas Komi /kesk
Hannu Kemppainen /kesk
Maija-Liisa Veteläinen /kesk

YMPÄRISTÖVALIOKUNNAN LAUSUNTO 21/1997 vp

Valtioneuvoston selvitys Suomen alustavista kannanotoista Agenda 2000 -asiakirjaan

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Suuri valiokunta on 10 päivänä lokakuuta 1997 lähettänyt valtioneuvoston selvityksen E 44/1997 vp Agenda 2000 ympäristövaliokuntaan tiedoksi ja mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- neuvotteleva virkamies Aira Kalela ja neuvotteleva virkamies Leena Simonen, ympäristöministeriö.

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Valtioneuvoston selvitys sisältää selvityksen Euroopan komission 15.7.1997 antamasta Agenda 2000 -tiedonannosta sekä valtioneuvoston alustavista kannanotoista tiedonannossa käsiteltyihin kysymyksiin. Euroopan unionin yleisten asiain neuvosto valmistelee raportin Agenda 2000 -asiakirjasta Luxemburgissa 12 ja 13 päivänä joulukuuta 1997 kokoontuvalle Eurooppa-

neuvostolle. Eurooppa-neuvostossa tehdään päätös neuvottelujen aloittamisesta Euroopan unionin jäsenyyttä hakeneiden valtioiden kanssa. Agenda 2000 -tiedonanto käsittelee laajennuskysymyksen ohella unionin sisäisten ja ulkoisten politiikkojen uudistustarpeita sekä vuoden 1999 jälkeistä unionin rahoituskehystä.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleistä

Amsterdamin sopimuksessa hyväksyttiin kestävä kehitys unionin tavoitteeksi. Tämä merkitsee ympäristöasioiden yhdistämistä unionin muihin politiikkoihin sekä yhteisvastuun korostamista unionin sosiaalisessa ja taloudellisessa kehityksessä.

Ympäristövaliokunta panee tyydytyksellä merkille, että komissio on lähtenyt toteuttamaan Amsterdamin sopimusta Agenda 2000 -tiedonannossa. Kestävä kehitys on sisällytetty läpäisyperiaatteella näihin unionin laajentumista ja uudistamista koskeviin asiakirjoihin.

Valtioneuvoston alustavissa kannanotoissa tuetaan ja monin kohdin korostetaan komission

näkemyistä kestävän kehityksen sisällyttämisestä unionin kaikenpuolisen kehityksen yhdeksi peruslähdekohdaksi. Valtioneuvoston kannanotossa todetaan: ”Ympäristöasiat ovat keskeinen kansalaisten elinolosuhteisiin vaikuttava tekijä. Suomi yhtyy myös komission linjaukseen, että kestävä kehitys ja ympäristö otetaan huomioon kaikkien politiikan lohkojen tavoitteissa, rakennerahastojen ja maatalouspolitiikan uudistuksessa sekä laajentumisessa. Laajentumista silmällä pitäen on huolehdittava, että yhteisön ympäristölainsäädännön toteuttaminen ja toimeenpano hakijamaissa taataan. Tämä edellyttää hallinnon tehostamista ja mittavia investointeja. Suomi yhtyy komission käsitykseen, että hakijamaiden tulee nostaa ydinturvallisuutensa taso vastaamaan kansainvälisiä normeja. Huonokuntoiset, pysyvän riskin aiheuttavat reaktorit tulee sulkea ja korjauskelpoiset kunnostaa. Suomi yhtyy komission näkemykseen, että ympäristö- ja energiasektorilla tulee kehittää sellaisia kustannustehokkaita ratkaisuja, joilla on vaikutusta maailmanlaajuisten ympäristöongelmien ratkaisemisessa. Tarvitaan uusia ohjelmia ja toimenpiteitä, kuten ilmastositomusten velvoitteiden yhteistoimeenpano nykyisten jäsenmaiden ja hakijamaiden kesken.”

Valtioneuvoston kannanotossa todetaan edelleen unionin sisäisten politiikkojen osalta, että

— kestävän talouskasvun turvaaminen on keskeinen toimintalinja työllisyyden edistämisessä,

— työllisyshuippukokouksessa on tärkeää ottaa esille myös uusia ajatuksia, mm. koordinoituja näkemyksiä työn verotuksen keventämisestä kehittämällä verotusta ympäristö- ja energiaverotuksen suuntaan,

— tieto- ja viestintäteknologia, bioteknologia ja ympäristöteknologia tarjoavat mahdollisuuksia EU:n alueella ja hakijamaissa sekä lisäävät EU-maiden kansainvälistä kilpailukykyä,

— on luotava kehittyneitä liikennejärjestelmiä (TEN-verkostot) vastaamaan mm. liikenne-ruuhkien ja saastumisen aiheuttamiin ongelmiin.

Ympäristövaliokunta yhtyy edellä esitettyihin valtioneuvoston kannanottoihin.

Ympäristön kannalta tärkeimmät alueet Agenda 2000 -tiedonannossa ovat

koheesiopolitiikka (erityisesti rakennerahastouudistus), maatalouspolitiikan uudistaminen ja unionin laajeneminen. Ympäristövaliokunta käsittelee lausunnossaan tarkemmin näitä alueita sekä unionia ja muuta maailmaa koskevaa lukua.

Koheesiopolitiikka

Rakennerahastouudistus

Komissio ehdottaa rakennerahastojen perinpohjaista uudistamista. Rahastojen tavoitteet ehdotetaan vähennettäväksi seitsemästä kolmeen. Uusi tavoite 1 koskisi heikoimmin kehittyneitä alueita, joille myönnettäisiin 2/3 rahastojen kokonaisrahoituksesta. Pohjoiset alueet, jotka kuuluvat nykyisin 6-alueeseen siirtyisivät tavoite 1:n piiriin. Uusi tavoite 2 olisi tarkoitettu rakennemuutoksesta kärsiville alueille ja maaseutualueille. Uusi tavoite 3 olisi tarkoitettu alueille, jotka jäävät 1- ja 2-tavoitteiden ulkopuolelle. Tällä tavoitteella pyritään uudistamaan työmarkkinointia.

Valtioneuvosto pitää rakennepolitiikan uudistamista tarpeellisena. Ympäristölähtökohdistta valtioneuvoston alustavissa kannanotoissa todetaan seuraavaa: ”Suomi korostaa työllisyysongelmien merkitystä varojen jakoperusteena ja tukee komission käsitystä, jonka mukaan ympäristöön kohdistuvien uhkien hallinta on heti työllisyyden jälkeen tärkein tulevaisuuden haaste unionin toiminnassa. Pidämme tärkeänä ympäristön nykyistä tehokkaampaa huomioon ottamista kaikkia tavoiteohjelmia koskevassa valmistelussa ja toimeenpanossa, erityisesti myös tavoite 1-ohjelmissa.” Tavoite 2:n kohdalla valtioneuvosto toteaa vielä erikseen, että Suomi tukee komission esitystä ympäristönäkökohtien huomioon ottamisessa tavoite 2-ohjelmissa.

Lisäksi valtioneuvosto toteaa eri politiikka-lohkojen rahoituspuutteita koskevissa alustavissa kannanotoissa seuraavaa: ”Erittäin harvaan asutut alueet, jotka kuuluvat tavoite 6:n piiriin, on siirrettävä uuden tavoite 1:n piiriin. Työllisyysvaikutukset ja ympäristönäkökohdat tulisi huomioida alueiden valintakriteereinä. Rakennerahastojen varoja tulisi käyttää tutkimus- ja kehittä-

tämistoiminnan perusvalmiuksien parantamiseen.”

Ympäristövaliokunta pitää hyvänä, että valtioneuvosto korostaa ympäristön nykyistä tehokkaampaa huomioon ottamista kaikkia tavoiteohjelmia koskevassa valmistelussa ja toimeenpanossa. Valiokunta painottaa valtioneuvoston kannanoton tärkeyttä ja katsoo, että ympäristönäkökohtien huomioiminen tulisi saada systemaattiseksi käytännöksi ohjelmien toimeenpanossa. Erityisen tärkeää on suunnata rakennerahastojen tukea ympäristön tilaa parantaviin hankkeisiin tulevaisuuden jäsenmaissa.

Rahoitusperusteita koskevassa valtioneuvoston kannanotossa ympäristövaliokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, että kannanotossa puhutaan työllisyysvaikutusten ja ympäristönäkökohtien huomioimisesta alueiden valintakriteereinä. Ympäristövaliokunta katsoo, että varsinkin ympäristönäkökohtien osalta olisi oikeampaa puhua tässä yhteydessä hankkeiden valintakriteereistä. Valiokunta ehdottaakin, että kannanotto muutetaan kuulumaan seuraavasti: ”Työllisyysvaikutukset ja ympäristönäkökohdat tulisi huomioida *alueilla toteutettavien hankkeiden* valintakriteereinä.”

Yhteisöaloitteet

Tällä hetkellä yhteisöaloitteita on 13. Niiden puitteissa on luotu 400 ohjelmaa, eli yhtä paljon kuin kaikkien muiden rakenteellisten toimien yhteydessä. Aloitteissa on usein päällekkäisyyttä muiden pääohjelmien kanssa.

Komission esityksen mukaan yhteisöaloitemenettelyä muutetaan siten, että selvennetään toiminnassa yhteisön etua ja innovaatio-suuntautuneisuutta. Yhteisöaloitteet rajattaisiin tämän vuoksi kolmelle alueelle: 1) raja-alue, rajat ylittäv- ja alueiden välinen aluesuunnitteluyhteistyö, 2) maaseudun kehittäminen ja 3) inhimilliset voimavarat, ottaen erityisesti huomioon tasa-arvo-kysymykset.

Valtioneuvosto kannattaa yhteisöaloitteiden

karsimista. Esitetyt kolme yhteisöaloitetta vastaavat pääpiirteissään myös valtioneuvoston näkemystä siitä, mihin yhteisöaloitteiden toiminnan tulisi suuntautua. Valtioneuvosto ei pidä perusteltuna komission ehdottamaa yhteisöaloitteiden rahoitusosuuden laskemista 9 prosentista 5 prosenttiin. Raja-alueita koskevan yhteisöaloitteen ja Tacis-ohjelman välistä kytkentää olisi vahvistettava.

Ympäristövaliokunta pitää tärkeänä, että yhteisöaloitteiden kautta ohjataan rahoitustukea myös ympäristöhankkeisiin, varsinkin valtioiden ja alueiden väliseen, maasta toiseen ulottuvaan yhteistyöhön. Myös kaupunkien kehitystä tulisi tukea yhteisöaloitteiden kautta. Tältä pohjalta valiokunta esittää harkittavaksi, että Suomen kannassa selvästi lausuttaisiin julki ympäristönäkökohtien huomioimisvaatimus yhteisöaloitteiden mukaisissa ohjelmissa.

Koheesiorahasto

Maastrichtin sopimuksella perustettiin koheesiorahasto, joka osallistuu ympäristöalan hankkeiden rahoittamiseen sekä Euroopan laajuisten verkkohankkeiden rahoittamiseen liikenteen infrastruktuurin alalla (130 d artikla).

Komissio ehdottaa koheesiorahaston säilyttämistä siten, että myös niillä jäsenvaltioilla, jotka ovat liittyneet talous- ja rahaliiton kolmanteen vaiheeseen, on edelleen mahdollisuus saada tukea rahastosta.

Valtioneuvosto ei ole ottanut kantaa koheesiorahastoon. Kanta otetaan vasta, kun nähdään mm. minkälaiseksi rahoitus- ja aluepoliittinen kokonaisuus kehittyi.

Ympäristövaliokunta toteaa, että koheesiorahaston avulla voidaan tukea kestävä kehitystä kohdentamalla tuki erityisesti liikennettä ja suoraan ympäristöä parantaviin hankkeisiin. Tämän tyyppiset hankkeet ovat tärkeitä tulevaisuuden jäsenmaissa, joissa ympäristön ja yhteiskunnan perusrakenteiden tila on huomattavasti heikempi kuin nykyisissä jäsenmaissa. Koheesiorahasto on tärkeä myös Suo-

melle, joka unionin raja-alueena tarvitsee liikenneverkostonsa kehittämistä eurooppalaisten verkostojen yhteyteen. Valiokunta ehdottaakin, että Suomen kannassa puolletaan komission ehdotusta koheesiorahaston säilyttämisestä.

Yhteinen maatalouspolitiikka

Komissio kiinnittää runsaasti huomiota ympäristöasioihin yhteisen maatalouspolitiikan uudistamisessa. Edellisen vuonna 1992 toteutetun maatalousuudistuksen vaikutusten todetaan olevan ympäristön kannalta ristiriitaisia. Myönteistä on, että maataloustuotteiden hintojen lasku on järkevöittänyt lannoitteiden ja torjunta-aineiden käyttöä. Myönteisiä tuloksia on saatu myös kesannoinnista samoin kuin aloitteista karjankasvatuksen alueellisen jakautumisen parantamiseksi pitkällä ajanjaksolla. Kielteisiä vaikutuksia taas on syntynyt erityisesti vilja-, öljykasvi- ja valkuaiskasvisadoista maksettavien suorien tukien alueellistamisesta. Tämä on johtanut kastelua tarvitsevien kasvien viljelyyn. Matalammat rehuhinnat ja säilörehun tuet ovat kannustaneet myös voimaperäiseen karjankasvatukseen.

Komissio esittää nyt, että ympäristönäkökohdat otetaan entistä tärkeämpinä huomioon yhteisen maatalouspolitiikan tavoitteissa. Hintatuesta ehdotetaan yhä enenevässä määrin siirryttäväksi suoriin tukiin. Tähän liittyen komissio on valmistelemassa esitystä, jonka mukaan jäsenvaltiot voivat asettaa ympäristösäännösten noudattamisen suorien tukien myöntämisen edellytykseksi. Komissio ehdottaa edelleen maatalouden ympäristöohjelman vahvistamista ja sitä koskevan tuen lisäämistä. Niinikään komissio esittää maaseudun kokonaisvaltaista kehittämistä, jolloin maisemanhoitoon ja ympäristönsuojeluun kiinnitetään huomiota. Myös elintarvikkeiden laatua ja turvallisuutta korostetaan yhteisen maatalouspolitiikan keskeisenä tavoitteena.

Valtioneuvosto tukee komission esittämiä yleislinjauksia EU:n maatalouspolitiikan uudistamiseksi. Ympäristölähtökohdista valtioneuvoston kannanotossa todetaan lisäksi seuraavaa:

”Suomi tukee pyrkimystä aktiiviseen maaseutupolitiikkaan sekä maatalouspolitiikan ja maaseutupolitiikan välisen työnjaon selkiyttämistä. Suomi kannattaa ympäristönäkökohtien nykyistä parempaa huomioon ottamista maatalouspolitiikassa.”

Ympäristövaliokunta tukee valtioneuvoston kantaa, jonka mukaan ympäristönäkökohdat otetaan nykyistä paremmin huomioon yhteisessä maatalouspolitiikassa. Maataloudella on huomattava vaikutus ympäristöön, koska se on ehkä merkittävin maankäyttäjä ja maatalouden päästöt vesistöihin ovat suuri ympäristöongelma unionin alueella.

Ympäristövaliokunta kannattaa hintatuesta yhä enenevässä määrin suoriin tukiin siirtymistä ja ympäristöperusteiden kytkemistä tukien myöntämisen perusteeksi kaikissa tuotantosuunnissa. Tuen maksamisella pitäisi edesauttaa puhtaiden elintarvikkeiden tuottamista määrällisesti.

Tukijärjestelmän muutos parantaa myös luomutuotannon asemaa, mikä on valiokunnan mielestä myönteistä. Maataloustuotteiden hintojen laskun seurauksena luomutuotannon kannattavuus on parantunut Suomessa viime aikoina. Tästä huolimatta valiokunta pitää tärkeänä, että luomutuotannon tukea lisätään maatalouden ympäristöohjelman rahoituksen puitteissa komission ehdottamalla tavalla.

Ympäristövaliokunta pitää erittäin tärkeänä myös sitä, että komissio asettaa elintarvikkeiden turvallisuuden ja laadun maatalouspolitiikan keskeiseksi tavoitteeksi. Tuotteiden turvallisuuden ja laadun takeita ovat ympäristön ja tuotantoetiikan kannalta hyvät menetelmät.

Suomessa tuotetut elintarvikkeet ovat puhtaita ja korkealaatuisia. Myös tästä lähtökohdasta on perusteltua, että yhteisessä maatalouspolitiikassa huomioidaan pohjoisen sijainnin tuotannolle asettamat vaatimukset. Viljelijöiden on saatava oikeudenmukainen korvaus luonnon aihe-

uttamista rajoituksista ja haitoista. Ympäristövaliokunta tukee valtioneuvoston kantaa siitä, että Suomen maatalouden erityisongelmat otetaan huomioon Agenda 2000:n käsittelyssä.

Unionin laajentuminen

Euroopan unionin seuraavassa laajentumisessa on jäseneksi pyrkimässä 11 ehdokasta: Viro, Latvia, Liettua, Puola, Unkari, Tsekki, Slovakia, Slovenia, Bulgaria, Romania ja Kypros. Myös Turkki on hakenut jäsenyyttä vuonna 1987.

Komission arvion mukaan Puola, Unkari, Tsekin tasavalta, Slovenia ja Viro voisivat täyttää jäsenyyседелlytykset keskipitkällä aikavälillä eli noin 4–5 vuoden kuluessa. Muiden hakijamaiden se arvioi tarvitsevan enemmän aikaa. Komissio suosittelee jäsenyysneuvottelujen aloittamista edellä mainittujen maiden ja Kyproksen kanssa. Lisäksi komissio ehdottaa, että neuvottelut aloitettaisiin myös muiden kanssa sitä mukaa, kun ne pystyvät täyttämään jäsenyyседелlytykset.

Komissio tekee Agenda 2000 -tiedonannossa ehdotuksen laajentumisen strategiaksi, joka sisältää kaksi pääelementtiä: 1) Jäsenyysneuvottelujen periaatteena on, että yhteisön säännöstöä sovelletaan liittyttäessä unioniin. Siirtymäajat ovat mahdollisia — poikkeukset eivät. 2) Kaikille hakijamaille vahvistetaan liittymistä valmisteleva strategia.

Komission arvion mukaan ympäristökysymykset ovat merkittävä haaste laajentumiselle, sillä hakijamaiden ympäristöongelmat ovat nykyisten jäsenmaiden ympäristöongelmiin verrattuna mittavia. Komissio esittää, että kukin hakijamaa laatii yhdessä unionin kanssa kansallisia pitkän aikavälin strategioita, joiden avulla eroja tasoitetaan. Strategioissa olisi otettava huomioon myös ne tärkeimmät tavoitteet, joihin olisi pyrittävä jo ennen liittymistä. Erityisen tärkeätä on vähentää veden ja ilman saastumista. Myös terveyshaittoja aiheuttaviin ongelmiin olisi kiinnitettävä huomiota.

Yhteisön ympäristösäännösten voimaansaatamisen edellyttämät investoinnit ovat komission mukaan eräs liittymistä valmistelevan strate-

gian tärkeimmistä asioista. Komissio ehdottaa, että unionin jäsenyyttä hakeneille kaikille maille myönnetään valmistelevalle tukea vuodesta 2000 alkaen yhteensä 3 miljardia ecua vuosittain (Phare-ohjelman kautta 1,5 miljardia ecua, maatalouden kehittämiseen 0,5 miljardia ecua sekä rakennetukea 1 miljardi ecua vuodessa). Lisäksi komissio esittää, että rahoitustukea etsitään myös muista lähteistä, esimerkiksi kansainvälisistä rahoituslaitoksista sekä muista julkisista ja yksityisistä lähteistä.

Valtioneuvosto tukee EU:n laajentumista, joka edistää koko maanosan vakautta, turvallisuutta ja hyvinvointia. Ympäristön kannalta valtioneuvoston kannanotossa on huomion arvoista se, että kannanotossa edellytetään erityistä huomiota kiinnitettäväksi unionin jäseneksi liittymistä edeltävään valmistautumiseen ja jäsenyyttä valmistelevaan strategiaan.

Ympäristövaliokunta pitää ympäristökysymyksiä varsin tärkeinä EU:n laajentumiseen liittyvinä neuvottelukysymyksinä. Valiokunta näkee, että laajentumisneuvotteluissa avautuu historiallinen tilaisuus eurooppalaiseen ympäristöyhteistyöhön ja kestäväen kehityksen toteuttamiseen Euroopassa.

Valtioneuvoston kannanotossa painotetaan jäsenyyteen valmistautumisen ja liittymistä valmistelevan strategian tärkeyttä. Valiokunnan mielestä strategiasa tulee asettaa ympäristölainsäädännön parantamisessa etusijalle asiat, jotka ovat merkittäviä koko EU:n alueella. Tällaisia ovat rajojen yli kulkeutuvat päästöt ja ympäristönsuojelun rahoitus. Maasta toiseen ulottuvista ympäristöongelmista etusijalle tulee asettaa ilmastokysymykset, happamoitumisen ehkäisemistä koskevat toimet ja vesien, varsinkin usean valtion alueelle ulottuvien vesien, pilaantumisen vähentäminen. Hakijamaille myönnettävässä rahoituksessa ympäristöperusteet on asetettava tärkeälle sijalle komission ehdotuksen mukaisesti ja huolehdittava siitä, että ympäristönsuojelua parantaviin hakkeisiin on riittävästi varavaroja.

Unioni ja muu maailma

Euroopan unionin laajentuminen ei vaikuta pelkääntään eurooppalaisten, jäsenvaltioiden ja hakisajamaiden tulevaisuuteen. Laajentumisen vaikutukset ulottuvat unionin uusien rajojen yli, koska laajentuminen lisää unionin painoarvoa maailmassa, tuo sille uusia naapureita ja tekee siitä yhtenäisen ja vakaan alueen. Komissio katsookin, että Euroopan unionin on ehdottomasti toimittava entistä aktiivisemmin ulkosuhteiden alalla.

Myös suhteet Venäjään muodostuvat komission arvion mukaan nykyistä keskeisemmiksi, samoin IVY-maiden ja Balkanin asema korostuu. Tämä merkitsee muun muassa ympäristönsuojelun alalla tehtävän yhteistyön lisääntymistä. Kehitys voi myös johtaa Taciksen kaltaisten yhteisön ohjelmien sisällön ja ulottuvuuden muuttamiseen uutta geopolittista tilannetta vastaavaksi.

Maailmanlaajuisissa kysymyksissä, kuten vakavien ympäristöuhkien torjunnassa, unionin on komission näkemyksen mukaan toimittava määrätietoisesti monenkeskisillä foorumeilla.

Valtioneuvoston alustavissa kannanotoissa pidetään unionin määrätietoista toimintaa maailmanlaajuisissa kysymyksissä tärkeänä. Valtioneuvosto yhtyy myös komission käsitykseen yhteisön ja Venäjän suhteiden korostumisesta. Tämän lisäksi valtioneuvosto korostaa unionin pohjoisen ulottuvuuden kehittämistä osana laajentuvan unionin ulkosuhteita.

Ympäristövaliokunta yhtyy valtioneuvoston kannanottoihin.

Ympäristövaliokunta kiinnittää kui-

tenkin huomiota siihen, että ympäristönsuojelun alalla kansainvälinen yhteistyö lisääntyy ja sen merkitys kasvaa jatkuvasti. Unionin ulkosuhteiden kehittämisestä päätettäessä olisikin pyrittävä vahvistamaan unionin vaikutusta maapallonlaajuisten ympäristöongelmien ratkaisemisessa. Tällöin olisi paneuduttava etenkin ilmastoasioihin. Laajentumisneuvotteluissa olisi tärkeää pyrkiä siihen, että hakijamaat tukevat yhteisön neuvottelutavoitteita kansainvälisissä ympäristöneuvotteluissa.

Unionin pohjoisen ulottuvuuden kehittämisessä tulee ympäristölähtökohdistaan kiinnittää huomiota ensi sijassa Kuolan ja arktisen alueen ympäristöongelmien poistamiseen sekä Itämeren alueen yhteistyöhön, Itämeren suojeluun ja yhteistyöhön Venäjän kanssa. Venäjän kanssa unionin tulisi pyrkiä tekemään ympäristöyhteistyösopimus.

Lausunto

Ympäristövaliokunta esittää suurelle valiokunnalle kunnioittavasti lausuntonaan,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan täydennettynä niillä näkökohdilla, joita tässä lausunnossa esitetään koheesio-politiikasta, unionin maatalouspolitiikasta, unionin laajentumisesta ja unionin ulkosuhteista.

Helsingissä 27 päivänä marraskuuta 1997

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Pentti Tiusanen /vas
vpj. Markku Koski /kesk
jäs. Klaus Hellberg /sd
Tytti Isohookana-Asunmaa /kesk
Mari Kiviniemi /kesk
Riitta Korhonen /kok

Tuija Maaret Pykäläinen /vihr
Eila Rimmi /vas
Sakari Smeds /skl
Helena Vartiainen /sd
Ulla-Maj Wideroos /r
vjäs. Seppo Kanerva /kok.